

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών

Επιστημών

Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

**ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.**

ΑΓΓΕΛΙΚΗ Δ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του
Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη
Δημόσια Οικονομική και Πολιτική

Αιγάλεω, Ιούνιος 2024

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών

Επιστημών

Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

**ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.**

ΑΓΓΕΛΙΚΗ Δ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, ΠΕΡ21004

Επιβλέπων: Θεόδωρος Β. Σταματόπουλος, Καθηγητής Οικονομικής, ΣΔΟΚΕ, Τμ. Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική

Αιγάλεω, Ιούνιος 2024

University of West Attica

Department of Accounting & Finance

Master of Science in Public Economics and

Policy

**POLITICS AND ECONOMIC PERFORMANCE:
THE CASE OF POST – REGIME IN GREECE.**

AGGELIKI VASILEIOU, PEP21004

Supervisor: T. V. Stamatopoulos, Professor in Economics, School of Administration, Economics and Social Sciences, Dept. of Accounting and Finance, University of West Attica , Athens, HELLAS (Greece).

Master Thesis submitted to the Department of Accounting & Finance of the University of West Attica in partial fulfillment of the requirements for the degree of M.Sc. in Public Economics and Policy.

Piraeus, Greece, 2024

**Τίτλος εργασίας: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής

Εγκρίθηκε από την εξεταστική επιτροπή την 16/07/2024.

Α/α	ΟΝΟΜΑ ΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΔΑ/ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΨΗΦΙΑΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ
	Θεόδωρος Σταματόπουλος	Καθηγητής Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής	
	Μιλτιάδης Χαλικιάς	Καθηγητής Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής	
	Νικόλαος Συκιανάκης	Καθηγητής Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής	

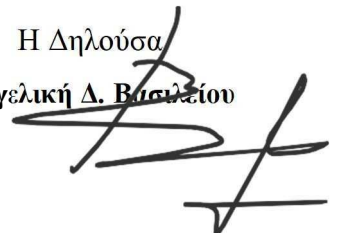
ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Αγγελική Βασιλείου του Δημητρίου , με αριθμό μητρώου περ21004 φοιτήτρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Δημόσια Οικονομική & Πολιτική του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα
Αγγελική Δ. Βασιλείου

Όνομα Επώνυμο/Ιδιότητα

Αφιερώνω αυτή τη διπλωματική εργασία στην οικογένειά μου. Η αδιάκοπη υποστήριξή τους, η ενθάρρυνση και η αγάπη τους υπήρξαν η αστείρευτη πηγή δύναμής μου σε όλη αυτή την πορεία. Χωρίς την πίστη τους σε εμένα, αυτή η επίτευξη δεν θα ήταν δυνατή.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία ολοκληρώθηκε με αμέτρητη αφοσίωση και προσπάθεια, παρά τις απαιτητικές επαγγελματικές υποχρεώσεις. Θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την κατανόηση και τη συμπαράσταση που μου έδειξαν.

Θα ήθελα να εκφράσω τις βαθύτατες ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου, Θ. Σταματόπουλο. Η αμέριστη καθοδήγησή του, οι πολύτιμες συμβουλές του και η συνεχής υποστήριξή του ήταν καθοριστικές για την ολοκλήρωση αυτής της διπλωματικής εργασίας. Η επιστημονική του γνώση και η ενθάρρυνσή του αποτέλεσαν αστείρευτη πηγή έμπνευσης.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω την ειλικρινή μου ευγνωμοσύνη στον κύριο Σ.Α., ο οποίος με ενθάρρυνε να μην εγκαταλείψω το μεταπτυχιακό μου, πιστεύοντας σε εμένα. Η ψυχολογική του στήριξη αποτέλεσε κινητήρια δύναμη σε μία εξαιρετικά δύσκολη χρονιά και χωρίς αυτήν η πορεία μου θα ήταν πολύ πιο δύσκολη.

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα εξετάζει την αλληλεξάρτηση των δυναμικών πολιτικής και οικονομικών επιδόσεων, εστιάζοντας στην περίπτωση της μεταπολιτευτικής Ελλάδας μέχρι σήμερα. Ξεκινώντας από τη μετάβαση από τη δικτατορία στην δημοκρατία, γνωστή ως Μεταπολίτευση, η μελέτη αναδεικνύει την διαπλοκή του οικονομικού και πολιτικού της Ελλάδας έως τις μέρες μας.

Μεθοδολογικά, η μελέτη χρησιμοποιεί μια προσέγγιση συγκριτικής βιβλιογραφικής ανασκόπησης, συνθέτοντας υπάρχουσες επιστημονικές εργασίες και εμπειρικά δεδομένα για να δημιουργήσει μια ολοκληρωμένη κατανόηση του θέματος. Ετερόδοξες οικονομικές απόψεις, που εστιάζουν στον ρεαλισμό των υποθέσεων και την ιστορικο-κοινωνική τους επαλήθευση ενσωματώνονται για να ενισχύσουν το αναλυτικό πλαίσιο.

Τα κύρια ευρήματα υπογραμμίζουν τον κρίσιμο ρόλο του εκφυλισμένου πολιτικού συστήματος της αιρετής μοναρχίας - κατ' ευφημισμό «δημοκρατίας» - κατακτημένη από τον εκάστοτε αρχηγό κόμματος, στην εφαρμογή αρχών οικονομικών πολιτικών που αποφασίζονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση και προσδιορίζουν την οικονομική πορεία της χώρας. Μέσω μιας λεπτομερούς εξέτασης των οικονομικών επιδόσεων της Ελλάδας μετά τη Μεταπολίτευση, η έρευνα αναγνωρίζει τα μοτίβα της πολιτικής λήψης αποφάσεων και τις επιπτώσεις τους στην οικονομική «ανάπτυξη» και την κοινωνική «συνοχή». Η μελέτη διαπιστώνει περίπλοκες αλληλεξαρτήσεις μεταξύ της πολιτικής διακυβέρνησης και της οικονομικής απόδοσης.

Διαφωτίζοντας το ιστορικό πλαίσιο και τις σύγχρονες πραγματικότητες της πολιτικής οικονομίας της Ελλάδας, αυτή η έρευνα συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση των προκλήσεων και των ευκαιριών που αντιμετωπίζει η χώρα στην προσπάθεια των πολιτών της για βιώσιμη ανάπτυξη και ευημερία. Κατά τούτο είναι χρήσιμη τόσο στην κυβερνητική οικονομική πολιτική όσο και στην αντίληψη της πραγματικότητας του ιδιωτικού τομέα.

Abstract

The present research examines the interdependence of political dynamics and economic performance, focusing on the case of Greece from the post-dictatorship era to the present day. Starting from the transition from dictatorship to democracy, known as the Metapolitefsi, the study highlights the entanglement of Greece's economic and political spheres up to today.

Methodologically, the study employs a comparative literature review approach, synthesizing existing scholarly works and empirical data to create a comprehensive understanding of the subject. Heterodox economic perspectives, which focus on the realism of assumptions and their historical-social verification, are incorporated to enhance the analytical framework.

The main findings underscore the crucial role of the degenerate political system of elective monarchy—euphemistically termed "democracy"—dominated by the party leader in implementing economic policy principles decided by the European Union, which determine the country's economic trajectory. Through a detailed examination of Greece's economic performance since the Metapolitefsi, the research identifies patterns of political decision-making and their impact on economic "development" and social "cohesion." The study finds complex interdependencies between political governance and economic performance.

Shedding light on the historical context and contemporary realities of Greece's political economy, this research contributes to a better understanding of the challenges and opportunities the country faces in its citizens' pursuit of sustainable development and prosperity. In this respect, it is useful both for government economic policy and for the private sector's perception of reality.

Πίνακας Περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	
ABSTRACT	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ	6
1.1 ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ.....	6
1.2 ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ.....	8
1.3 ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ Ή ΕΚΛΟΓΙΜΗ ΜΟΝΑΡΧΙΑ;	15
1.4 ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	20
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	20
2.2 ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	23
2.3 ΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΠΟΥ ΣΤΗΡΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΗΜΕΡΑ.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ ΕΩΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ.....	28
3.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ 1821-1974.....	28
3.2 ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ	33
3.3 ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ- ΤΟ ΠΑΣΟΚ ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ (1981-1989).....	37
3.3.1 Το κόμμα του Α. Παπανδρέου - ΠΑ.ΣΟ.Κ.	37
3.4 1989-1990: ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΑ.....	51
3.5 ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗ (1990-1993).....	54
3.6 ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΠΑΣΟΚ 1993-2004.....	66
3.7 ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ- ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (2004-2009).....	82
3.8 2009-2015 ΟΙ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ (2009-2015).....	87
3.9 ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΥΡΙΖΑ (2015-2019).....	95
3.10 ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (2019-2023).....	107
3.11 ΕΤΟΣ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΟ 2023	114
3.12 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΗΜΕΡΑ	116
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	121
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	124

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μεταπολεμική περίοδος στην Ελλάδα ήταν μια περίοδος σημαντικών πολιτικών και οικονομικών αλλαγών. Η διάσταση των επιπτώσεων είναι πολύπλοκη και ποικίλει ανάλογα του πρίσματος εξέτασης.

Μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, η χώρα υπέστη τα δεινά του Εμφυλίου Πολέμου μεταξύ κυβερνητικών δυνάμεων και ανταρτών και διαπόμπευσης του κομμουνισμού. Επιπλέον, η ελληνική οικονομία βίωσε σοβαρά προβλήματα, συμπεριλαμβανομένης της υποτίμησης του νομίσματος και των πληθωριστικών πιέσεων που επηρέασαν την καθημερινή ζωή των πολιτών. Ο μεγάλος δανεισμός της Ελλάδας από τη Δύση, που είχε σαν αποτέλεσμα τη διόγκωση του χρέους, εξαιτίας της μείωσης της βιομηχανικής παραγωγής, της αύξησης των δημοσίων δαπανών, της κρατικοποίησης επιχειρήσεων (όπως ο πάλαι κραταιός Όμιλος της Εμπορικής Τράπεζας), είτε ζημιολόγων είτε λόγω απαραίτητων τότε πολιτικών μέτρων.

Από το 1977 μέχρι το 2012, στο πολιτικό προσκήνιο της Ελλάδας σπουδαιότερο ρόλο έπαιξαν τα δύο τότε πολιτικά κόμματα, η Νέα Δημοκρατία και το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα (ΠΑ.ΣΟ.Κ.), με την εναλλαγή των δύο αυτών κομμάτων στην εξουσία, διασφαλίστηκε η μακροβιότερη περίοδος πολιτικής σταθερότητας και δημοκρατικής ομαλότητας. Ωστόσο, κάθε φορά που εναλλάσσονταν οι κυβερνήσεις, συνήθως οι αποφάσεις της μίας αναιρούνταν από την επόμενη, όπως και οι οικονομικές αποφάσεις (όπως για παράδειγμα οι φοροελαφρύνσεις συγκεκριμένης ομάδα πολιτών, μετά το πέρας των εκλογών αναιρούνταν για να δοθούν σε άλλη ομάδα της κοινωνίας, ελέω αλλαγής της πολιτικής ατζέντας).

Αυτή η «φαυλοκρατία» ίσως αποτελεί και την Αχίλλειο φτέρνα της Ελλάδας από τη μεταπολίτευση έως και σήμερα: ότι οι πολιτικές αποφάσεις που λαμβάνονταν από τις κυβερνήσεις, ανάλογα με την πολιτική τους στάση, έδιναν μεγαλύτερη βαρύτητα σε διαφορετικά οικονομικά έργα. Επιπλέον, λόγω της εξάρτησης από τη Δύση, και με την εισαγωγή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και αργότερα Ευρωπαϊκή

Ένωση (ΕΕ) και την ένταξη στο ευρώ (Ευρωζώνη-ΟΝΕ), δηλαδή το κοινό νόμισμα της ΟΝΕ, η άσκηση της νομισματικής πολιτικής πέρασε από την Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ) στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) και στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ).

Επιπλέον, σχετικά με την άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής, και βάσει των δεικτών που παρουσίαζε η Ελλάδα, αυτή γινόταν με βάσει τις κοινές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), η οποία κατά τα πρώτα χρόνια ήταν επεκτατική, με αύξηση δαπανών και παροχή καλύτερων φορολογικών ελαφρύνσεων. Παρόλα αυτά, η κάθε κυβέρνηση εστίαζε την οικονομική της πολιτική περισσότερο βάσει των προεκλογικών εξαγγελιών στο πλαίσιο των δυνατοτήτων που όριζε η ΕΕ.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 είχε ως αποτέλεσμα την κατάρρευση του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Στην Ελλάδα, έγινε αντιληπτό το 2009. Πυροδοτήθηκε από την παγκόσμια οικονομική ύφεση, αλλά ήταν λόγω της αδυναμίας των πολιτικών να διαχειριστούν την ελληνική οικονομία εντός της ΟΝΕ ώστε να μειώσει τα ελλείμματα αλλάζοντας το παραγωγικό μοντέλο.

Αντ' αυτών, η αποτυχία των Ελληνικών κυβερνήσεων τις οδήγησε το 2010 να καταφύγουν στη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ΕυρΕπ) και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), η λεγόμενη «Τρόϊκα», και αυτό είχε ως απόρροια τη σύναψη τριών καταστρεπτικών για την κοινωνία δανειακών συμβάσεων μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, του ΔΝΤ, της ΕυρΕπ και της ΕΚΤ, γνωστά και ως «μνημόνια».

Έως το 2015, λαμβάνοντας συνεχώς μέτρα λιτότητας, οδήγησαν πολλές επιχειρήσεις και ιδιώτες σε οικονομική δυσχέρεια με αποτέλεσμα πολλοί εξ' αυτών να πτωχεύσουν. Η υπογραφή της τρίτης δανειακής σύμβασης ήρθε από την κυβέρνηση του Αλέξη Τσίπρα (2015-2019), ύστερα από σκληρές διαπραγματεύσεις και ένα ιστορικό (και κατά ορισμένους αμφιλεγόμενο) δημοψήφισμα.

Στις 21/08/2018 ανακοινώνεται η έξοδος της χώρας από τα μνημόνια και τον Οκτώβριο του 2019 η Ελλάδα καταφέρνει να δανειστεί με ευνοϊκότερους όρους. Τον Απρίλιο του 2022 η Ελλάδα καταφέρνει να αποπληρώσει την οφειλή της προς το ΔΝΤ, νωρίτερα των αναμενόμενων προβλέψεων.

Η παγκόσμια υγειονομική κρίση Covid-19 (2020-2022) και ο πόλεμος μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας (2022-...) καλούν την Ελληνική κυβέρνηση να διαχειριστεί για άλλη μία φορά νέες κρίσεις με κυριότερη όχι την εκτόξευση του πληθωρισμού αλλά την γεωπολιτική.

Είναι πρόδηλο, ότι μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ, και την εκχώρηση της νομισματικής της κυριαρχίας- ανεξαρτησίας¹ και από την κρίση χρέους της Ευρωζώνης με τα προγράμματα λιτότητας που εφαρμόστηκαν αναγκαστικά λόγω της Ελληνικής χρεοκοπίας, η άσκηση οποιασδήποτε πολιτικής δεν γίνεται ελεύθερα από τις εκλεγμένες κυβερνήσεις. Γι' αυτό μιλάμε για «διακυβέρνηση» σε συνεργασία ή υπό επιτροπεία την περίοδο των μνημονίων με την Τρόικα, με στόχο να σταθεροποιηθεί η Ευρωπαϊκή οικονομία ως σύνολο κι όχι ειδικά κάποιο κράτος-μέλος της ΟΝΕ. Για παράδειγμα η μείωση συντάξεων, η κατάργηση του 13^{ου} και 14^{ου} μισθού του Δημοσίου Τομέα, κ.α. ήταν μνημονικές αποφάσεις οικονομικής πολιτικής εφαρμογής του «αποπληθωρισμού» που συνυπέγραψαν οι Ελληνικές κυβερνήσεις με την Τρόικα. Οπότε η πολιτική εξαρτιόταν από την οικονομική πολιτική της ΕΕ, και όχι από την ελεύθερη βούληση των εκλεγμένων κυβερνήσεων οι οποίες μετά την χρεωκοπία υπηρέτησαν τους δανειστές κι όχι την εντολοδόχο κοινωνία.

Στην ατελή και ευπαθή ΕΕ, η άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής εξαρτάται από το αντίστοιχο Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο, βλ. κυρίως το «Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης» (ΣΣΑ), ενώ η νομισματική πολιτική από το ΕΣΚΤ που εφαρμόζε η ΕΚΤ, γενικά σε «κανονικές περιόδους» (2002-2010), και ειδικά στην κρίση χρέους της Ευρωζώνης από τις «τιμωρητικές» πολιτικές της Τρόικα.

Στην παρούσα Διπλωματική Εργασία αναλύουμε την πολιτική και οικονομική ιστορία της Ελλάδας από την μεταπολίτευση ως σήμερα (1974-2023) με σκοπό να διαπιστώσουμε τους κύριους πολιτικούς παράγοντες που προσδιόρισαν τις οικονομικές επιδόσεις της χώρας και μας οδήγησαν τελικά στην χρεωκοπία του 2012. Η ωρίμανση του ιστορικού χρόνου και τα διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα, μας προσφέρουν το πλεονέκτημα της κατά το δυνατόν αμερόληπτης αξιολόγησης των γεγονότων.

Βάσει των ιστορικών πηγών που εξετάσαμε και της σύνδεσης μεταξύ πολιτικής και οικονομίας, διατυπώνουμε τα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

- Σε τι βαθμό επηρεάζει το πολιτικό σύστημα την Ελληνική οικονομία;
- Ποιες οι συνέπειες των πολιτικών αποφάσεων για την οικονομική πορεία της χώρας; Ποιες οι επιδόσεις των Ελληνικών κυβερνήσεων και των εξωτερικών επιδράσεων στην Ελληνική οικονομία;

Υποθέτουμε ότι ισχύουν οι παρακάτω παραδοχές στην ανάλυση μας:

1. Το πολιτικό σύστημα καθορίζεται από τις βασικές αρχές του Συντάγματος της Ελληνικής Δημοκρατίας.
2. Οι αποφάσεις των πολιτικών κομμάτων καθορίζονται βάση της ιδεολογίας τους και των πολιτικών τους θέσεων προσδιορίζοντας το πλαίσιο λειτουργίας της οικονομίας της χώρας.
3. Εκλογικό σύστημα και διαδικασία εκλογών: Η εκλογική αβεβαιότητα οδηγεί στην απώλεια αξιοπιστίας και στην οικονομική αβεβαιότητα.
4. Τα «κλειδιά» της οικονομικής ανάπτυξης είναι ο οικονομικός μετασχηματισμός βάση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και του ανθρώπινου κεφαλαίου της Ελληνικής οικονομίας.

Το κύριο εργαλείο της **μεθοδολογίας** μας είναι η βιβλιογραφική ανασκόπηση για την συλλογή, καταγραφή, αξιολόγηση και σύνοψη της υπάρχουσας γνώσης στο συγκεκριμένο θεματικό πεδίο.

Μέσω αυτής θα γίνει ιστορική ανάλυση τόσο πολιτικών όσο και οικονομικών γεγονότων, μικρή σύνοψη των σημαντικότερων απόψεων προς ανάλυση. Θα γίνει προσπάθεια ταυτοποίησης των κενών των βιβλιογραφικών αναφορών ποια από τα ερευνητικά ερωτήματα δεν έχουν εξεταστεί επαρκώς και πού υπάρχουν ασάφειες. Τέλος, αυτό επιτρέπει την κριτική αξιολόγηση της ποιότητας της θέσης μας.

Η έρευνα δεν εξετάζει θεωρίες, οπότε δεν προβαίνει στην αξιολόγηση συγκεκριμένων θεωριών ως προς τη συνέπεια τους με τα γεγονότα. Αυτό σημαίνει ότι η εργασία μας δεν θα επικεντρωθεί στην εγκυρότητα ή την αποτελεσματικότητα συγκεκριμένων θεωριών. Θα επικεντρωθεί στην περιγραφή, την κατανόηση της

οικονομικής ιστορίας με κριτική ματιά των γεγονότων και των αποτελεσμάτων. Οι ετερόδοξοι οικονομολόγοι, που μάλλον ταιριάζουν στην ανάλυση μας δίνουν έμφαση στον ρεαλισμό των υποθέσεων χωρίς μοντελοποίηση και αφαίρεση των θεωριών. Επικρίνουν την απόλυτη προσήλωση στον θεσμό της αγοράς, αλλά καλύπτονται εκτενώς σε εγχειρίδια οικονομικής και πολιτικής προσέγγισης, εστιάζοντας στην κοινωνική οικονομική (Δρέλλιας, 2023).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ

1.1 ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Τι είναι το Σύνταγμα;

Το Σύνταγμα αποτελεί τον ανώτατο νόμο της Πολιτείας, καθώς περιέχει τις θεμελιώδεις διατάξεις που καθορίζουν τους βασικούς κανόνες για την πολιτική διαχείριση και την κοινωνική συνύπαρξη. Λόγω της μεγάλης σημασίας του, αποτελεί πυλώνα στη διαμόρφωση του πολιτικού και κοινωνικού πλαισίου (Ν. Αλιβιζάτος , καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου- Δικηγόρος).

Το Σύνταγμα είναι ο ανώτατος νόμος της Πολιτείας, τόσο ουσιαστικά όσο και τυπικά.

Το Ελληνικό Σύνταγμα του 1975 είναι το ισχύον Σύνταγμα της Ελλάδας. Καθιερώθηκε μετά το τέλος της Χούντας των Συνταγματαρχών το 1974 και αντικατέστησε το προηγούμενο Σύνταγμα του 1968. Η κύρια ιδέα πίσω από το Σύνταγμα του 1975 είναι η δημοκρατική διάρθρωση του κράτους και η προστασία των βασικών δικαιωμάτων και ελευθεριών των πολιτών.

Οι βασικές αρχές που καθορίζονται στο Σύνταγμα περιλαμβάνουν τον διαχωρισμό των εξουσιών σε νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική, την ισότητα όλων των πολιτών ενώπιον του νόμου και την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Επιπλέον, το Σύνταγμα καθιστά τη χώρα μας, δημοκρατικό και κοινωνικό κράτος δικαίου και δίνει έμφαση στην προστασία των μειονοτήτων και των θρησκευτικών δικαιωμάτων.

Επιπλέον, το Σύνταγμα καθιστά την εκπαίδευση υποχρεωτική και δωρεάν για όλους και προβλέπει την ανεξαρτησία του ελληνικού δικαστικού συστήματος. Ορίζει τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών, όπως την ελευθερία του λόγου και το δικαίωμα στην εργασία.

Από όταν τέθηκε σε ισχύ δέχτηκε τέσσερις αναθεωρήσεις :

- 1) Το 1986, όπου περιόρισε τις αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας.
- 2) Το 2001 που αφορούσε το περιεχόμενο των ρυθμίσεων μεταξύ του κόμματος της κυβερνητικής πλειοψηφίας και αυτού της αξιωματικής αντιπολίτευσης.

3) Το 2008, όπου έγινε η κατάργηση του επαγγελματικού ασυμβίβαστου των βουλευτών, τη θέσπιση αρμοδιότητας της βουλής να επιβάλει τροποποιήσεις επιμέρους κονδυλίων προϋπολογισμού και η θεσμοθέτηση υποχρέωσης του κοινού νομοθέτη και της διοίκησης ότι δρουν κανονιστικά.

4) Η τέταρτη αναθεώρηση έγινε το 2018, όταν υποβλήθηκαν στη βουλή δύο σχετικές προτάσεις. Αναθεωρήθηκαν συνολικά εννέα άρθρα :

- Άρθρο 21 παρ. 1(ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα) για αξιοπρεπή διαβίωση μέσω του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος

- Άρθρο 32 παρ. 4, που αφορά την αποσύνδεση της εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας από την απειλή διεξαγωγής εκλογών και διάλυσης της βουλής.

- Άρθρο 54 παρ. 4, που αφορά την άσκηση εκλογικού δικαιώματος των εκτός Επικράτειας πολιτών.

- Άρθρο 62 περιορισμός της βουλευτικής ασυλίας σε πράξεις που ανάγονται μόνο στην πολιτική δράση των βουλευτών.

- Άρθρο 68 παρ. 2, όπου αναγνωρίζεται η δυνατότητα σύστασης από την αντιπολίτευση 2 εξεταστικών επιτροπών ανά κοινοβουλευτική περίοδο, για θέματα δικά της.

- Άρθρο 73 παρ.6 υιοθετήθηκε πρόταση της αντιπολιτεύσεως για άσκηση λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας (με 500.000 υπογραφές πολιτών που δε θα αφορούν θέματα δημοσιονομικά, εξωτερικής πολιτικής και εθνικής άμυνας).

- Άρθρο 86 παρ.3 καταργήθηκε ο περιορισμός στην κατά χρόνο αρμοδιότητα της βουλής να ασκεί δίωξη για αδικήματα υπουργών.

- Άρθρο 96 παρ.5 εξομοιώθηκαν τα μέλη του δικαστικού σώματος των ενόπλων δυνάμεων με τους λοιπούς δικαστικούς λειτουργούς.

- Άρθρο 101^A παρ. 2 μειώνεται η απαιτούμενη πλειοψηφία από τα 4/5 στα 3/5 της διάσκεψης των προέδρων της Βουλής προκειμένου να επιλέγονται τα μέλη των ανεξάρτητων αρχών που αναφέρονται στο Σύνταγμα.

Η αναθεώρηση του 2019 έγινε με σκοπό την σταθερότητα του Πολιτεύματος, αποσυνδέοντας την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας από την πρόκληση εκλογών , θεσπίζοντας το κατώτατο εγγυημένο εισόδημα, κατήργησε προνόμια πολιτικών προσώπων, βοήθησε στην υλοποίηση της ψήφους των Ελλήνων του εξωτερικού και γενικότερα κατήργησε ότι αναχρονιστική διάταξη υπήρχε (ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ Π. τ. ΒΟΥΛΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΑΣΟΥΛΑ, 2021).

Τα θεμέλια του ελληνικού πολιτεύματος όπως ορίζονται από το σύστημα είναι:

1)το ελληνικό πολίτευμα είναι Δημοκρατικό, προσδίδοντας στους πολίτες τη δυνατότητα να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων μέσω εκλογικών διαδικασιών και άλλων μηχανισμών συμμετοχής.

2)η διακυβέρνηση της χώρας υπόκειται στο κράτος δικαίου, δηλαδή οι διοικητικές αποφάσεις πρέπει να συμφωνούν με το νόμο και να υπόκεινται στον έλεγχο των δικαστηρίων.

3)ο διαχωρισμός των εξουσιών σε νομοθετική , εκτελεστική και δικαστική με καθορισμένες αρμοδιότητες και λειτουργίες για κάθε μία.

4)το πολίτευμα εγγυάται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων του δικαιώματος στην ελευθερία του λόγου, της θρησκείας , της συνείδησης και της εκπαίδευσης.

5)το Σύνταγμα προβλέπει την ύπαρξη τοπικών αυτοδιοικήτων οντοτήτων που διοικούν τις τοπικές κοινότητες.

1.2 ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ - Βασικές διατάξεις

ΤΜΗΜΑ Α΄ - Μορφή του πολιτεύματος

'Αρθρο 1 - (Μορφή του πολιτεύματος)

'Αρθρο 2 - (Πρωταρχικές υποχρεώσεις της πολιτείας)

ΤΜΗΜΑ Β΄ - Σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας

'Αρθρο 3 - (Σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας)

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα

'Αρθρο 4 - (Ισότητα των Ελλήνων)

'Αρθρο 5 - (Ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, προσωπική ελευθερία)

**'Αρθρο 5Α - (Δικαίωμα στην πληροφόρηση)

'Αρθρο 6 - (Προσωπική ασφάλεια, προφυλάκιση)

'Αρθρο 7 - (Καμιά ποινή χωρίς νόμο, απαγόρευση βασανιστηρίων)

'Αρθρο 8 - (Δικαίωμα νόμιμου δικαστή)

'Αρθρο 9 - ('Ασυλο της κατοικίας)

**'Αρθρο 9Α - (Προστασία προσωπικών δεδομένων)

'Αρθρο 10 - (Δικαίωμα αναφοράς προς τις αρχές)

'Αρθρο 11 - (Δικαίωμα του συνέρχεσθαι)

**'Άρθρο 12 - (Δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι)
'Άρθρο 13 - (Θρησκευτική Ελευθερία)
'Άρθρο 14 - (Ελευθερία του Τύπου)
'Άρθρο 15 - (Κινηματογράφος, φωνογραφία, ραδιοφωνία, τηλεόραση)
'Άρθρο 16 - (Παιδεία, τέχνη, επιστήμη)
'Άρθρο 17 - (Προστασία της ιδιοκτησίας, απαλλοτρίωση)
'Άρθρο 18 - (Προστασία της ιδιοκτησίας, ειδικές περιπτώσεις, επίταξη)
'Άρθρο 19 - (Απόρρητο επιστολών, ανταπόκρισης & επικοινωνίας)
'Άρθρο 20 - (Έννομη προστασία, δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης)
'Άρθρο 21 - (Προστασία οικογένειας, γάμου, μητρότητας και παιδικής ηλικίας, δικαιώματα ατόμων με αναπηρίες)
**'Άρθρο 22 - (Προστασία της εργασίας)
'Άρθρο 23 - (Συνδικαλιστική ελευθερία)
'Άρθρο 24 - (Προστασία του περιβάλλοντος)
'Άρθρο 25 - (Αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου, προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων)

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ - Οργάνωση και λειτουργίες της Πολιτείας

ΤΜΗΜΑ Α΄ - Σύνταξη της Πολιτείας

'Άρθρο 26 - (Διάκριση των εξουσιών)
'Άρθρο 27 - (Μεταβολή στα όρια της Επικράτειας)
'Άρθρο 28 - (Κανόνες του διεθνούς δικαίου και διεθνείς οργανισμοί)
'Άρθρο 29 - (Πολιτικά κόμματα)

ΤΜΗΜΑ Β΄ - Πρόεδρος της Δημοκρατίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ - Ανάδειξη του Προέδρου

'Άρθρο 30 - (Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ρυθμιστής του πολιτεύματος)
**'Άρθρο 31 - (Προσόντα εκλογιμότητας)
'Άρθρο 32 - (Εκλογή)
'Άρθρο 33 - (Έναρξη θητείας, όρκος, χορηγία)
'Άρθρο 34 - (Αναπλήρωση)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ - Εξουσίες και ευθύνη από τις πράξεις του Προέδρου

'Άρθρο 35 - (Ισχύς των πράξεων, προσυπογραφή)

'Αρθρο 36 - (Διεθνής παραστάτης, διεθνείς συνθήκες)

'Αρθρο 37 - (Διορισμός Πρωθυπουργού και Κυβέρνησης)

'Αρθρο 38 - (Κυβέρνηση, απαλλαγή καθηκόντων)

*'Αρθρο 39 - (Το άρθρο 39 καταργήθηκε)

'Αρθρο 40 - (Σύγκληση της Βουλής, Αναστολή εργασιών)

'Αρθρο 41 - (Διάλυση της Βουλής)

*'Αρθρο 42 - (Έκδοση και δημοσίευση των νόμων)

'Αρθρο 43 - (Έκδοση διαταγμάτων)

'Αρθρο 44 - (Πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, δημοψηφίσματα, διαγγέλματα)

'Αρθρο 45 - (Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων)

'Αρθρο 46 - (Διορισμός και παύση δημοσίων υπαλλήλων, απονομή παρασήμων)

'Αρθρο 47 - (Χάρη και αμνηστία)

*'Αρθρο 48 - (Κατάσταση πολιορκίας)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ - Ειδικές ευθύνες του Προέδρου της Δημοκρατίας

'Αρθρο 49 - (Ευθύνη, κατηγορία, δίκη)

'Αρθρο 50 - (Τεκμήριο Αρμοδιότητας)

ΤΜΗΜΑ Γ΄ - Βουλή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ - Ανάδειξη και συγκρότηση της Βουλής

'Αρθρο 51 - (Εκλογή βουλευτών, εκλογικό δικαίωμα)

'Αρθρο 52 - (Ελεύθερη εκδήλωση της λαϊκής θέλησης)

'Αρθρο 53 - (Βουλευτική Περίοδος)

'Αρθρο 54 - (Εκλογικό σύστημα, εκλογικές περιφέρειες, βουλευτές Επικρατείας)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ - Κωλύματα και ασυμβίβαστα των βουλευτών

'Αρθρο 55 - (Προσόντα εκλογιμότητας)

'Αρθρο 56 - (Κωλύματα εκλογιμότητας)

'Αρθρο 57 - (Ασυμβίβαστα έργα)

'Αρθρο 58 - (Δικαστικός έλεγχος εκλογών)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ - Καθήκοντα και δικαιώματα των βουλευτών

'Αρθρο 59 - (Όρκος)

'Αρθρο 60 - (Δικαίωμα ψήφου, παραίτηση από το αξίωμα)

'Αρθρο 61 - (Ανεύθυνο των βουλευτών)

****'Αρθρο 62 - (Ακαταδίωκτο των βουλευτών)

'Αρθρο 63 - (Αποζημίωση, ατέλειες, απουσίες)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ - Οργάνωση και λειτουργία της Βουλής

'Αρθρο 64 - (Σύνοδος)

'Αρθρο 65 - (Κανονισμός, προεδρείο)

'Αρθρο 66 - (Συνεδριάσεις)

'Αρθρο 67 - (Πλειοψηφία για τη λήψη απόφασης)

'Αρθρο 68 - (Κοινοβουλευτικές και εξεταστικές επιτροπές)

'Αρθρο 69 - (Αναφορές)

'Αρθρο 70 - ('Ασκηση νομοθετικού Έργου)

'Αρθρο 71 - (Τμήμα διακοπής των εργασιών)

'Αρθρο 72 - (Αρμοδιότητες Ολομέλειας, τμήματος διακοπής των εργασιών και διαρκών επιτροπών)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ - Νομοθετική λειτουργία της Βουλής

'Αρθρο 73 - (Δικαίωμα πρότασης νόμων)

'Αρθρο 74 - (Διαδικασία εισαγωγής για συζήτηση νομοσχεδίων και προτάσεων νόμων)

'Αρθρο 75 - (Νομοσχέδια και προτάσεις νόμων που συνεπάγονται επιβάρυνση του προϋπολογισμού)

'Αρθρο 76 - (Συζήτηση και ψήφιση νομοσχεδίων και προτάσεων νόμων)

'Αρθρο 77 - (Αυθεντική ερμηνεία των νόμων)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ - Φορολογία και δημοσιονομική διαχείριση

'Αρθρο 78 - (Νόμοι φορολογικού περιεχομένου)

'Αρθρο 79 - (Προϋπολογισμός, απολογισμός, γενικός ισολογισμός)

'Αρθρο 80 - (Μισθός, σύνταξη, χορηγία, αμοιβή, νόμισμα)

ΤΜΗΜΑ Δ΄ - Κυβέρνηση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ - Συγκρότηση και αποστολή της Κυβέρνησης

'Αρθρο 81 - (Υπουργικό Συμβούλιο)

'Αρθρο 82 - (Κυβέρνηση, Πρωθυπουργός, Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, Εθνικό Συμβούλιο Εξωτερικής Πολιτικής)

'Αρθρο 83 - (Υπουργοί & Υφυπουργοί)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ - Σχέσεις Βουλής και Κυβέρνησης

'Αρθρο 84 - (Εμπιστοσύνη της Βουλής - αρχή της δεδηλωμένης)

'Αρθρο 85 - (Ευθύνη των Υπουργών)

'Αρθρο 86 - (Δίωξη κατά μελών της Κυβέρνησης, Ειδικό Δικαστήριο)

ΤΜΗΜΑ Ε΄ - Δικαστική Εξουσία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ - Δικαστικοί λειτουργοί και υπάλληλοι

'Αρθρο 87 - (Ανεξαρτησία των δικαστών)

'Αρθρο 88 - (Εγγυήσεις ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργών, αποδοχές, μετατάξεις)

'Αρθρο 89 - (Δικαστικά ασυμβίβαστα)

'Αρθρο 90 - (Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο)

'Αρθρο 91 - (Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο)

'Αρθρο 92 - (Δικαστικοί υπάλληλοι, συμβολαιογράφοι, υπάλληλοι υποθηκοφυλακείων)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ - Οργάνωση και δικαιοδοσία των δικαστηρίων

'Αρθρο 93 - (Διακρίσεις των Δικαστηρίων)

'Αρθρο 94 - (Δικαιοδοσία διοικητικών και πολιτικών δικαστηρίων)

'Αρθρο 95 - (Συμβούλιο της Επικρατείας)

'Αρθρο 96 - (Ποινική δικαιοσύνη)

'Αρθρο 97 - (Μικτά ορκωτά δικαστήρια)

'Αρθρο 98 - (Ελεγκτικό Συνέδριο)

'Αρθρο 99 - (Αγωγές κακοδικίας)

'Αρθρο 100 - (Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο)

**'Αρθρο 100Α - (Νομικό Συμβούλιο του Κράτους)

ΤΜΗΜΑ ΣΤ΄ - Διοίκηση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ - Οργάνωση της διοίκησης

'Αρθρο 101 - (Διοικητική αποκέντρωση)

'Αρθρο 101Α - (Ανεξάρτητες αρχές)

**'Αρθρο 102 - (Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ - Υπηρεσιακή κατάσταση των οργάνων της διοίκησης

'Αρθρο 103 - (Δημόσιοι υπάλληλοι)

'Αρθρο 104 - (Περιορισμοί Δημοσίων υπαλλήλων)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ - Καθεστώς του Αγίου Όρους

'Αρθρο 105 - (Καθεστώς του Αγίου Όρους)

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ - Ειδικές Τελικές και Μεταβατικές Διατάξεις

ΤΜΗΜΑ Α΄ - Ειδικές διατάξεις

'Αρθρο 106 - (Κράτος και εθνική οικονομία)

'Αρθρο 107 - (Προστασία κεφαλαίων εξωτερικού και ειδική οικονομική νομοθεσία)

'Αρθρο 108 - (Απόδημος ελληνισμός)

'Αρθρο 109 - Διαθήκη, κωδικολλος, δωρεά υπέρ του Δημοσίου, μητρώο κληροδοτημάτων)

ΤΜΗΜΑ Β΄ - Αναθεώρηση του Συντάγματος

'Αρθρο 110 - (Αναθεώρηση του Συντάγματος)

ΤΜΗΜΑ Γ΄ - Μεταβατικές διατάξεις

'Αρθρο 111 - (Συντακτικές Πράξεις & Ψηφίσματα)

'Αρθρο 112 - (Έκδοση νόμου που προβλέπεται από το Σύνταγμα)

****'Αρθρο 113 - (Ισχύς προσωρινού Κανονισμού της Βουλής)

****'Αρθρο 114 - (Το άρθρο 114 καταργείται.)

** *** 'Αρθρο 115 - (Το άρθρο 115 καταργείται.)

'Αρθρο 116 - (Θετικά μέτρα για την προώθηση της ισότητας ανδρών - γυναικών)

'Αρθρο 117 - (Αγροτική ιδιοκτησία, δάση, απαλλοτριώσεις, οικιστικές περιοχές)

'Αρθρο 118 - (Ανώτατοι Δικαστικοί λειτουργοί)

'Αρθρο 119 - (Ακύρωση πράξεων που εκδόθηκαν από 21.4.67 ως 23.7.74)

ΤΜΗΜΑ Δ΄ - Ακροτελεύτια διάταξη

'Αρθρο 120 - (Ακροτελεύτια διάταξη)

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Βασικές διατάξεις

ΤΜΗΜΑ Α΄

Μορφή του πολιτεύματος

Άρθρο 1

- 1. Το πολίτευμα της Ελλάδας είναι Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία.*
- 2. Θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία.*
- 3. Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το Λαό, υπάρχουν υπέρ αυτού και του Έθνους και ασκούνται όπως ορίζει το Σύνταγμα.*

Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα

Άρθρο 4

1. Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου.
2. Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις.
3. Έλληνες πολίτες είναι όσοι έχουν τα προσόντα που ορίζει ο νόμος. Επιτρέπεται να αφαιρεθεί η ελληνική ιθαγένεια μόνο σε περίπτωση που κάποιος απέκτησε εκούσια άλλη ιθαγένεια ή που ανέλαβε σε ξένη χώρα υπηρεσία αντίθετη προς τα εθνικά συμφέροντα, με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία που προβλέπει ειδικότερα ο νόμος.
4. Μόνο Έλληνες πολίτες είναι δεκτοί σε όλες τις δημόσιες λειτουργίες, εκτός από τις εξαιρέσεις που εισάγονται με ειδικούς νόμους.
5. Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους.
6. Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας, σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων.
7. Τίτλοι ευγένειας ή διάκρισης ούτε απονέμονται ούτε αναγνωρίζονται σε Έλληνες πολίτες.

Ακροτελεύτεια διάταξη

Άρθρο 120

1. Το Σύνταγμα αυτό, που ψηφίστηκε από την Ε' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων, υπογράφεται από τον Πρόεδρό της, δημοσιεύεται από τον προσωρινό Πρόεδρο της Δημοκρατίας στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, με διάταγμα που προσυπογράφεται από το Υπουργικό Συμβούλιο και αρχίζει να ισχύει από τις ένδεκα Ιουνίου 1975.
2. Ο σεβασμός στο Σύνταγμα και τους νόμους που συμφωνούν με αυτό και η αφοσίωση στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία αποτελούν θεμελιώδη υποχρέωση όλων των Ελλήνων.
3. Ο σφετερισμός, με οποιονδήποτε τρόπο, της λαϊκής κυριαρχίας και των εξουσιών που απορρέουν από αυτή διώκεται μόλις αποκατασταθεί η νόμιμη εξουσία, οπότε αρχίζει και η παραγραφή του εγκλήματος.
4. Η τήρηση του Συντάγματος επαφίεται στον πατριωτισμό των Ελλήνων, που δικαιούνται και υποχρεούνται να αντιστέκονται με κάθε μέσο εναντίον οποιουδήποτε επιχειρεί να το καταλύσει με τη βία. (Πηγή: Βουλή των Ελλήνων)

1.3 ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ Ή ΕΚΛΟΓΙΜΗ

ΜΟΝΑΡΧΙΑ;

Στην Ελλάδα, μόνο στα χαρτιά και στη συνείδηση, κυριαρχεί η άποψη ότι ζούμε στη δημοκρατία και όχι στην εκλόγιμη μοναρχία. Ο καθηγητής Πολιτικής επιστήμης, πρώην Πρύτανης Παντείου και συγγραφέας Γιώργος Κοντογιώργης σε συνέντευξη του στην εφημερίδα Νέα Εγνατία (23/11/2023) μιλάει για τον απόλυτο εκφυλισμό του πολιτεύματος, με τους πολιτικούς που απολαμβάνουν απόλυτη ασυλία για όσα πράττουν. Ο ίδιος αναφέρει ότι: <<αυτό που σήμερα αποκαλούμε δημοκρατία δεν είναι ούτε δημοκρατία, ούτε αντιπροσωπευτική πολιτεία. Αν θέλουμε να το ορίσουμε με βάση αυτό που πράγματι είναι, θα το ορίσουμε εκλόγιμη μοναρχία. Είναι κυριολεκτικά μια αυστηρά μοναρχούμενη ολιγαρχία. Ένα πολίτευμα κρίνεται από το ποιος κατέχει το πολιτικό σύστημα, και σήμερα το κατέχει σε πρώτο και σε τελευταίο βαθμό, ή ο πρωθυπουργός ή ο Πρόεδρος της χώρας>>.

Στη θεωρία, το κράτος είναι ο νομικός ιδιοκτήτης του πολιτικού συστήματος, αλλά στην πράξη, η πραγματική εξουσία βρίσκεται στα χέρια του πρωθυπουργού. Η κοινωνία θεωρείται ο ως ιδιώτης και δεν συμμετέχει ενεργά στο πολιτικό σύστημα. Ο πρωθυπουργός λειτουργεί τόσο ως ιδιοκτήτης όσο και ως αποδέκτης εντολών, με το λαό να αποφασίζει μέσω της ψήφου ποιος θα είναι ο επόμενος ηγέτης.

Σε άλλο άρθρο του, με τίτλο *Γιατί η δημοκρατία μας είναι εκλεγόμενη μοναρχία* (<https://slpress.gr/idees/giati-i-dimokratia-mas-einai-quot-eklogimi-monarchia-quot/>), ο κ. Κοντογιώργης, αναφέρει ότι είναι λάθος να θεωρείται το πολίτευμα αυτό δημοκρατία. Αυτό δημιουργεί μια σύγχυση που δεν αφήνει τους πολίτες να σκεφτούν πρακτικά. Δηλαδή αν υπάρξει παραδοχή ότι ζούμε σε μία δημοκρατία τότε το σύστημα δε μπορεί να εξεταστεί ως πιθανή αιτία των προβλημάτων της χώρας. Αν ανατρέξουμε 50 χρόνια πριν, η λαϊκή αντίδραση, όπως απεργίες και διαδηλώσεις, είχε αποτελέσματα καθώς οδηγούσε σε συμβιβασμούς. Σήμερα αυτό δεν ισχύει έχει αλλάξει. Οι πολίτες μπορεί να βγαίνουν στους δρόμους αλλά επιστρέφοντας στο σπίτι, η κυβέρνηση λαμβάνει αποφάσεις ανεπηρέαστη από τις λαϊκές αντιδράσεις, ακολουθώντας άλλες κατευθύνσεις. Στη σημερινή εποχή, δεν υπάρχουν λύσεις εντός του υπάρχοντος συστήματος καθώς έχουν αλλάξει ριζικά οι συνθήκες που επικρατούν. Η κυρίαρχη αστική τάξη σήμερα δεν έχει καμία σχέση με τις

εθνικές αστικές τάξεις του παρελθόντος. Επίσης δε συνδέεται με τον πυρήνα της επικράτειας ή την εσωτερική κατάσταση μιας χώρας, αλλά λειτουργεί οριζόντια, σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα κορυφαία στρώματα της οικονομίας, εκείνα που κυριαρχούν στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και στο μεγάλης κλίμακας εμπόριο, δεν έχουν κανένα ενδιαφέρον να επιδιώξουν μία συμφωνία ή συνοχή. Δεν τους ενδιαφέρει εάν υπάρξουν αντιδράσεις και βίαιες συγκρούσεις καθώς σε περίπτωση που συμβεί αυτό, θα μεταφέρουν αλλού τα κεφάλαια τους. Δεν έχουν δεσμεύσεις με τη χώρα σε παραγωγικό επίπεδο, ενώ η πολιτική είναι παγιδευμένη, και δε θέλει ούτε μπορεί να τους επιβάλει τέτοιου είδους υποχρεώσεις.

Ο κ. Κοντογιώργης σε άρθρα του αλλά και σε συνεντεύξεις του επισημαίνει ότι σε αυτή την εποχή της τεχνολογικής επανάστασης και προόδου, οι παγκόσμιες ελίτ, ως κύριοι κάτοχοι των πόρων επιδιώκουν να επιβάλλουν πλήρη έλεγχο στις κοινωνίες. Αυτό γίνεται επικεντρώνοντας την προσοχή στις δυνατότητες της τεχνολογικής εξέλιξης ενώ ταυτόχρονα διατηρούν τις κοινωνίες δεμένες σε παλαιά πολιτικά εργαλεία και θεσμούς από τον 18^ο αιώνα. Αυτό γίνεται με σκοπό να αποτρέψουν τις κοινωνίες από το να ασκήσουν πραγματική πολιτική ηγεμονία χρησιμοποιώντας μετα-φεουδαρχικά εργαλεία που δεν είναι ικανά να επιβάλλουν όρους στην άσκηση εξουσίας στην εποχή της τεχνολογικής προηγμένης επικρατείας.

Ο κ. Κοντογιώργης, σε συνέντευξη του στη ΝΕ (23/11/2023), αναφέρει πως αν υπήρχαν δημοκρατίες δε θα υπήρχαν πρωθυπουργοί, πρόεδροι και βουλευτές αλλά θα ήταν σύμβουλοι του Δήμου, όπου οι Δήμοι θα έπαιρναν τις αποφάσεις. Η μοναρχία δεν είναι αντιπροσωπευτικό σύστημα, διότι δεν είναι σε αυτό το σύστημα η κοινωνία θεσμός. Η κοινωνία γίνεται έστω και στιγμιαία θεσμός όταν ψηφίζει. Άρα η κοινωνία που δε που δεν συμμετέχει είναι υπεύθυνη, και είναι εκείνη που ευθύνεται για το αίμα όσων χάνεται στις καταστροφές και στις διαδηλώσεις. Στο κεντρικό του συμπέρασμα είναι η αναφορά του ότι ο εκφυλισμός που επικρατεί στην Ελλάδα σήμερα, είναι ίδιος εκείνον τη περίοδο της μεταπολίτευσης. Ο κ. Κοντογιώργης αναφέρει ότι: *η λεηλασία της χώρας και η συγκρότηση ενός συστήματος ασυλίας που τοποθετεί την πολιτική υπεράνω του νόμου, ισχύει για την Ελλάδα όπως έχει παρατηρηθεί, ενώ σε άλλες χώρες εάν καταχραστεί κάποιος πολιτικός χρήματα ή εμπλακεί σε κάποιο σκάνδαλο οδηγείται στη δικαιοσύνη, και όχι μόνο ο υπουργός.*

Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, με νοοτροπία παλιού πολιτικού, είπε τη φράση ο πολιτικός δε πάει φυλακή, αλλά σπίτι του. Μας λέει το πολιτικό σύστημα και ευφάνταστοι συνταγματολόγοι που εμφανίζονται και ως κορυφαίοι, όπως ο Ευάγγελος Βενιζέλος, ότι έχουν ορισμένη εντολή ανάπτυξης πολιτικών στη χώρα μας. Τα κόμματα δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένα σύνολο συγκατανευσιφάγων που λιβανίζουν από το πρωί έως το βράδυ την ηγεσία ετερόκλητοι άνθρωποι δηλαδή, που τους ενώνει η νομή του κράτους και η δυνατότητα τους, εκεί που είναι κατά κανόνα τα απόλυτα μηδενικά, να διατηρούν την επικοινωνιακή επιφάνεια. Όταν εισέρχονται στην εξουσία έχουν ένα πολύ χαρακτηριστικό γνώρισμα, γίνονται αυτά πολιτικό σύστημα, καταργούν την έννοια του δημόσιου χώρου, το Σύνταγμα και τους νόμους που ψηφίζουν.

1.4 ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Το πολίτευμα της Ελλάδας είναι η Δημοκρατία και πιο συγκεκριμένα Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία.

Η Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία είναι το πολιτικό σύστημα όπου υπάρχει ένας εκλεγμένος πρόεδρος που είναι το κεντρικό πολιτικό πρόσωπο, ενώ ταυτόχρονα το κοινοβούλιο είναι υπεύθυνο για τη νομοθετική εξουσία. Η εξουσία πρέπει να είναι κατανεμημένη μεταξύ του Προέδρου και του Κοινοβουλίου, με τον πρόεδρο να έχει έναν ρόλο περισσότερο συμβουλευτικό, ενώ το κοινοβούλιο να έχει την κύρια εξουσία στη νομοθετική διαδικασία και η κυβέρνηση την εκτελεστική. Η κυβέρνηση πρέπει πάντοτε να έχει την εμπιστοσύνη του κοινοβουλίου. Σε κάποιες χώρες ο πρόεδρος εκλέγεται από το λαό, όπως στην Αυστρία ενώ σε άλλες όπως στην Ελλάδα από το κοινοβούλιο.

Ιστορικά η Προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία αποτελεί συνέχεια της παράδοσης της βασιλευόμενης κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και της συνταγματικής μοναρχίας. Η βασιλευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία διαφέρει από τις προηγούμενες μορφές κυβέρνησης μόνο στο γεγονός ότι ο αρχηγός του κράτους είναι κληρονομικός ενώ στην Προεδρευόμενη δημοκρατία είναι αιρετός. Και οι μορφές αποτελούν αντιπροσωπευτικής και φιλελεύθερης δημοκρατίας.

Το χρονικό διάστημα από τον Ιούλιο του 1974 έως τον Ιούνιο του 1975, διάστημα που πραγματοποιήθηκε η μεταπολίτευση, αποτελεί ορόσημο για την σύγχρονη ελληνική ιστορία και τη δημοκρατία. Τον Ιούλιο του 1974 το τυραννικό δικτατορικό καθεστώς, κατέρρευσε λόγω της εθνικής τραγωδίας που το ίδιο προκάλεσε στην Κύπρο.

Το ελληνικό επίτευγμα της περιόδου 1974-1975 πρέπει να αποδοθεί κυρίως στις ηγεσίες όλων των πολιτικών δυνάμεων της εποχής, με κυριότερο τον Κωνσταντίνο Καραμανλή. Ωστόσο η πραγματική αναγνώριση ανήκει στην ελληνική κοινωνία, η οποία στήριξε αυτή την προσπάθεια απαιτώντας αποτελεσματικότητα επιδιώκοντας την πρόοδο και υπερασπίζοντας τη νηφαλιότητα. Η ελληνική κοινωνία απέδειξε με εντυπωσιακό τρόπο αντιμετωπίζοντας εξαιρετικά δύσκολες καταστάσεις, ότι ήταν ήδη μέρος του ανεπτυγμένου, δημοκρατικού κόσμου.

Φέτος τον Ιούλιο γιορτάζονται τα 50 χρόνια αποκατάστασης της Δημοκρατίας και τον Ιούνιο 49 από την έκδοση του Ελληνικού Συντάγματος. Ο διαχωρισμός εξουσιών, η ισότητα των πολιτών απέναντι στο νόμο, η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, καθώς και το κοινωνικό κράτος δικαίου, φαντάζουν σήμερα ως απλές αναφορές, σε μία ουτοπική κοινωνία, μακριά από την ελληνική πραγματικότητα. Η δικαιοσύνη, μοιάζει να δέχεται παρεμβάσεις από την εκτελεστική εξουσία, η διαφθορά στη δικαιοσύνη είναι αδιαμφισβήτητη. Η τελευταία απόδειξη έρχεται από το θέμα των Τεμπών, όπου για να αποδοθεί δικαιοσύνη, τα θύματα δε δίστασαν να αναζητήσουν παρέμβαση από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (<https://www.in.gr/2024/04/03/greece/tempi-2/#:~:text=%CE%95%CE%BA%20%CE%BD%CE%AD%CE%BF%CF%85%20%CF%83%CF%84%CE%BF%20%CE%95%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CF%8C%20%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%BF%CE%B2%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%B9%CE%BF,%CF%84%CE%B7%20%CF%83%CE%B9%CE%B4%CE%B7%CF%81%CE%BF%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CF%84%CF%81%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B4%CE%AF%CE%B1%20%CF%84%CF%89%CE%BD%20%CE%A4%CE%B5%CE%BC%CF%80%CF%8E%CE%BD>).

Το 2023, σημειώθηκε σημαντική επιδείνωση στο κράτος δικαίου στην Ελλάδα, σύμφωνα με έρευνες της Διεθνούς Διαφάνειας και του Ευρωπαϊκού οργανισμού Media

Freedom Rapid Response. Αυτές οι έρευνες, που δημοσιεύτηκαν πρόσφατα, κατατάσσουν πλέον τη χώρα στις χαμηλότερες θέσης της Ε.Ε. όσον αφορά τη διαφθορά και την ελευθερία του Τύπου (<https://www.naftemporiki.gr/politics/1579562/dipli-thesmiki-yprochorisi-tis-elladas-se-diafthora-eleytheria-toy-tyroy/>).

Σε αυτά προστίθεται και η απαξίωση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, όταν το μεγαλύτερο ποσοστό των πολιτών δε μπορούν να έχουν τα απαραίτητα για να ζήσουν, ακόμη και αυτά που έχουν το δικαίωμα να τους παρέχονται δωρεάν. Η παιδεία, η υγεία είναι παροχές που παρέχονται σε όλους ίσα και δωρεάν. Όμως το σύστημα δημόσιας υγείας, είναι υποστελεχωμένο και δεν μπορεί να τους εξυπηρετεί όλους. Η παραπαιδεία θεωρείται πλέον απαραίτητη και όσοι δεν μπορούν να την υποστηρίξουν στερούνται το δικαίωμα της εκπαίδευσης και της εξέλιξης. Αν δεν υπάρχει εξωσχολική διδασκαλία, είναι πάρα πολύ δύσκολο για κάποιον να περάσει σε ένα ανώτατο εκπαιδευτικό σύστημα. Αν αναλογιστούμε το ποσό που πρέπει να δαπανήσει ένας γονέας για την εκπαίδευση του παιδιού του, θα καταλήξουμε στην απαξίωση της δημόσιας παιδείας και στην προτίμηση της ιδιωτικής εκπαίδευσης.

Τέλος η απαξίωση του θεσμού των εκλογών, που επιβεβαιώνεται από την αποχή των εκλογών τον Ιούνιο του 2023, δίνει την εξουσία σε “αυτοδύναμη κυβέρνηση”, με απόφαση του 22 % των πολιτών. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι αυτό δεν είναι δημοκρατία, αλλά ολιγαρχία, η οποία μετατρέπεται σε μοναρχία όταν οι αποφάσεις του πρωθυπουργού γίνονται νόμος και λαμβάνονται αποκλειστικά από αυτόν. Το κείμενο του κ. Κοντογιώργη, αν και αιχμηρό είναι στη βάση της ελληνικής πραγματικότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Από τα πρώτα χρόνια της εμφάνισης του στη γη ο άνθρωπος χάραξε ένα πορευτικό δρόμο γεμάτο αναζητήσεις και προσπάθειες για επιβίωση. Στην αρχή, τον κυριαρχούσε η ανάγκη να κατανοήσει και να κατακτήσει το περιβάλλον του. Ξεκίνησε να κυνηγάει με σκοπό την εξασφάλιση τροφής, ενώ παράλληλα αφοσιώθηκε στην ανακάλυψη των μυστικών της γης.

Καθώς η προσπάθεια για επιβίωση εξελισσόταν, ο άνθρωπος διαμόρφωνε τη σχέση με το περιβάλλον του. Μέσα από την αναζήτηση της τέλειας τεχνικής κυνηγίου, αλλά και μέσα από τη γνώση και την ανακάλυψη των φυσικών πόρων, ανέπτυξε την ικανότητα του να προσαρμόζεται στο περιβάλλον.

Κατά τη διάρκεια αυτής της εξέλιξης, ο άνθρωπος δεν περιορίστηκε μόνο στον ρόλο του κυνηγού. Ένωσε τις δυνάμεις του με τη γη, εκμεταλλευόμενος τους πόρους της για να ικανοποιήσει τις βασικές του ανάγκες. Έτσι η αρχική επιβίωση μεταμορφώθηκε σε σχέση συμπαραστροφής με τον άνθρωπο να αφοσιώνεται στην αλληλεπίδραση με το περιβάλλον του, προκειμένου να εξασφαλίσει όχι μόνο την επιβίωση του, αλλά και την ευημερία του.

Με την εξέλιξη στη ζωή του ανθρώπου η παραγωγική διαδικασία, χωρίστηκε σε τρεις τομείς:

Τον Πρωτογενή, το Δευτερογενή και τον Τριτογενή.

2.1.1 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ο Πρωτογενής τομέας αναφέρεται στον κλάδο της οικονομίας που περιλαμβάνει τις βασικές δραστηριότητες που συνδέονται με την παραγωγή πρώτων υλών και με την εξόρυξη. Οι τομείς του πρωτογενούς τομέα συμπεριλαμβάνουν τη γεωργία, την κτηνοτροφία, την αλιεία, την εξόρυξη ορυκτών και τη δασοπονία.

Συνοπτικά ο πρωτογενής τομέας εστιάζει στην απόκτηση φυσικών πόρων και την παραγωγή βασικών πρώτων υλών που απαιτούνται για την επεξεργασία και παραγωγή προϊόντων. Αυτός ο τομέας αποτελεί την αρχική φάση της αλυσίδας παραγωγής και είναι

ο θεμέλιος λίθος για τις άλλες τομεακές δραστηριότητες της οικονομίας όπως ο δευτερογενής και ο τριτογενής τομέας.

Ο αγροτικός τομέας αντιπροσωπεύει σημαντικό δυναμικό στοιχείο της ελληνικής οικονομίας, διαδραματίζοντας κρίσιμο ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη και τη διατήρηση της βιωσιμότητας. Η αγροτική δραστηριότητα συνεισφέρει σημαντικά στο ΑΕΠ, παρέχοντας οικονομική ανάπτυξη σε περιοχές που εξαρτώνται ιδιαίτερα από τη γεωργία.

Η γεωργική παραγωγή στην Ελλάδα είναι πολυμορφική περιλαμβάνοντας καλλιέργειες, κτηνοτροφία και αλιεία. Οι εξελίξεις στην τεχνολογία και η υιοθέτηση καινοτόμων μεθόδων παραγωγής έχουν ενισχύσει την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα του αγροτικού τομέα.

Επιπλέον, η αγροτική δραστηριότητα διαδραματίζει καίριο ρόλο στη διατήρηση της υπαίθρου, της βιοποικιλότητας και του περιβάλλοντος. Η σωστή διαχείριση των φυσικών πόρων στον αγροτικό τομέα συμβάλλει στη διασφάλιση της βιωσιμότητας της εκτροφής και της γεωργίας.

Συνολικά, ο αγροτικός τομέας συνιστά σημαντικό κομμάτι της οικονομίας μας, παρέχοντας οικονομική στήριξη συμβάλλοντας στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και συμβάλλοντας στην ενίσχυση της βιωσιμότητας της χώρας.

2.1.2 ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ο δευτερογενής τομέας περιλαμβάνει επιχειρήσεις και δραστηριότητες σχετικές με τη βιομηχανία, την ενέργεια, την ύδρευση, τα ορυχεία – λατομεία, τα μεταλλεύματα και την οικοδομή. Υπό την ευρεία έννοια, η βιομηχανία αποτελεί ολόκληρο το δευτερογενή τομέα, ενώ υπό τη στενή έννοια, περιλαμβάνει τη μεταποίηση, καθώς και επιχειρήσεις που ειδικεύονται στη παραγωγή τροφίμων, ποτών, υφαντικών υλών, χαρτιού και χημικών προϊόντων. Η ανέγερση των διάφορων έργων υποδομής έχει διαρκώς συμβάλει στην αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής και στην αύξηση του συνολικού ποσοστού συμβολής του δευτερογενούς τομέα στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν. Από μια χώρα που εξαρτιόταν και υποστηριζόταν κυρίως από τη γεωργία, η Ελλάδα αρχίζει σταδιακά να μετακινεί το κέντρο βάρους προς τον δευτερογενή τομέα και τους βιομηχανικούς κλάδους

παραγωγής. Αν και οι κυβερνήσεις έχουν επιχειρήσει να ενισχύσουν τις βιομηχανικές επενδύσεις και τους βιομηχανικούς κλάδους μέσω διαφόρων αναπτυξιακών προγραμμάτων, παρατηρείται μια σταθερή μετατόπιση από τη βαριά βιομηχανία προς ελαφρότερες μορφές, όπως η βιομηχανία τροφίμων και ποτών. Αυτή η μετάβαση έχει οδηγήσει σε μια βαθμιαία μείωση της βαρύτητας των βαρέων βιομηχανικών κλάδων στην ελληνική οικονομία. Η Ελλάδα παραμένει η λιγότερο εκ βιομηχανοποιημένη χώρα στην Ευρώπη.

2.1.3 ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ο τριτογενής τομέας, γνωστός επίσης ως τομέας υπηρεσιών, περιλαμβάνει πρωτίστως μια ποικιλία υπηρεσιών, τόσο δημόσιες όσο και ιδιωτικές, καθώς επίσης και τον τομέα του εμπορίου και του τουρισμού. Σε αντίθεση με τον πρωτογενή και τον δευτερογενή τομέα, ο τριτογενής τομέας δεν συνδέεται με την παραγωγή φυσικών αγαθών, αλλά ασχολείται με την παροχή υπηρεσιών που ικανοποιούν τις ανάγκες των πολιτών, όπως ιατρική περίθαλψη, νομικές υπηρεσίες, εκπαίδευση και άλλα.

Ο τριτογενής τομέας της ελληνικής οικονομίας, παρά τις παράλληλες προκλήσεις που αντιμετωπίζει, όπως η υπερδιογκωμένη δημόσια διοίκηση και η ανάγκη για διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, αποτελεί σημαντικό μέρος της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας. Οι υπηρεσίες που παρέχει ο τριτογενής τομέας είναι ζωτικής σημασίας για τη λειτουργία της κοινωνίας και την ικανοποίηση των αναγκών των πολιτών. Παράλληλα, η ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία θέσεων εργασίας και στην αύξηση του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος. Ωστόσο, η διαχείριση του τομέα αυτού απαιτεί αποτελεσματικές πολιτικές και διαρθρωτικές αλλαγές προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει ¹

¹ <https://neoskosmos.com/el/2016/12/23/dialogue/epikera-epimaxa>

2.2 ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 και εξής, λόγω της οικονομικής κρίσης και των ευρύτερων αλλαγών στην παγκόσμια οικονομία, με κεντρικό ρόλο να έχει τεχνολογία, παρατηρήθηκε σημαντική επιβράδυνση στις ποσοτικές και ποιοτικές μεταβολές του δευτερογενούς τομέα στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, οι εξελίξεις στους κυρίως παραγωγικούς τομείς της οικονομίας μετά την κρίση της δεκαετίας του 1970 οδήγησαν σε περαιτέρω συρρίκνωση τόσο του δευτερογενούς όσο και του πρωτογενούς τομέα στη συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) της οικονομίας. Αντίθετα, ο τριτογενής τομέας ενισχύθηκε σημαντικά. Η ποσοτική μεταβολή στη διάρθρωση των τομέων της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) της οικονομίας αντανακλά βαθύτερους παραγωγικούς μετασχηματισμούς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι τα τελευταία τριάντα χρόνια ο δευτερογενής τομέας μειώθηκε σε λιγότερο από το 18% της ΑΠΑ, ενώ το 1980 αντιπροσώπευε περίπου το 28,5%. Η αυξημένη σημασία του τριτογενούς τομέα στο παραγωγικό σύστημα της χώρας, εις βάρος του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα, γίνεται πιο εμφανής. Το 2009, η παραγωγή του πρωτογενούς και του δευτερογενούς τομέα αντιπροσώπευε μόλις το 26,5% της παραγωγής του τριτογενούς τομέα, ενώ το 1980 το ποσοστό αυτό ήταν λίγο πάνω από 65%. Επιπλέον, η παραγωγή του δευτερογενούς τομέα το 2009 ήταν περίπου το 22% της παραγωγής του τριτογενούς τομέα, ενώ το 1980 η αναλογία αυτή ήταν περίπου 50%.

Η ανάλυση της απασχόλησης στην ελληνική οικονομία για την περίοδο 1995-2009 δείχνει σημαντική μείωση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα και μεγάλη αύξηση στον τομέα των υπηρεσιών. Αντίθετα, η απασχόληση στον δευτερογενή τομέα παρουσιάζει ελάχιστες μεταβολές, παραμένοντας περίπου στο 20% της συνολικής απασχόλησης κατά το υπό μελέτη διάστημα. αποβιομηχάνιση της ελληνικής οικονομίας τις τελευταίες δεκαετίες φαίνεται από τη σταδιακή μείωση της συμβολής της μεταποιητικής βιομηχανίας στη συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) και την απασχόληση. Σύμφωνα με το Διάγραμμα 2.6, το ποσοστό της ΑΠΑ της μεταποιητικής βιομηχανίας μειώθηκε από 17,3% το 1980 σε 10,3% το 2009. Συγκεκριμένα, η συνεισφορά της μεταποιητικής βιομηχανίας στη συνολική απασχόληση μειώθηκε από 12,4% το 1995 σε 10,6% το 2009. Τα χαρακτηριστικά και οι αιτίες της αποβιομηχάνισης είναι το βασικό αντικείμενο των δύο επόμενων ενοτήτων.

Η μείωση της μεταποιητικής βιομηχανίας στην Ελλάδα και η αδυναμία της να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της παγκοσμιοποίησης είναι ένας από τους λόγους της σημερινής οικονομικής κρίσης της χώρας. Η μελέτη αποκάλυψε τα διαρθρωτικά προβλήματα και τις βασικές αδυναμίες του κλάδου, προτείνοντας πολιτικές για τον παραγωγικό και τεχνολογικό εκσυγχρονισμό του.

Από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψαν τα ακόλουθα κύρια συμπεράσματα: Κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριών δεκαετιών, παρατηρήθηκε σημαντική μείωση στον κλάδο της "κλωστοϋφαντουργίας" και της "επεξεργασίας και βαφής γουναρικών", οι οποίοι είχαν σημαντική συνεισφορά στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και την απασχόληση στον τομέα της μεταποίησης τη δεκαετία του 1980. Αντίθετα, ο κλάδος των "τροφίμων και ποτών", που επίσης είχε σημαντική παρουσία στη μεταποιητική παραγωγή και την απασχόληση στις αρχές της δεκαετίας του 1980, αυξήθηκε σημαντικά στη συνεισφορά του, φθάνοντας το 2009 να αντιστοιχεί περίπου στο ένα τρίτο της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της μεταποίησης και το ένα τέταρτο της συνολικής μεταποιητικής απασχόλησης.

Επίσης η μεταποιητική βιομηχανία στην Ελλάδα παρουσιάζει στην Ελλάδα ελλείψεις στην υιοθέτηση υψηλής και μέσης προς υψηλής τεχνολογίας, παρά την παρατηρούμενη αύξηση τα τελευταία χρόνια. Αυτή η κατάσταση αναδεικνύει την ανεπάρκεια της τεχνολογικής προόδου στον τομέα και την αδυναμία προσαρμογής στις ανάγκες του διεθνούς τεχνολογικού περιβάλλοντος.

Η ανεπάρκεια επενδύσεων και η χαμηλή δαπάνη για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη φαίνεται να είναι κύριος λόγος της αδυναμίας της μεταποιητικής βιομηχανίας στην Ελλάδα. Επίσης, οι επενδύσεις στη μεταποίηση μειώθηκαν σημαντικά, στη δεκαετία του 2000, επιδεινώνοντας την ήδη δύσκολη θέση του κλάδου στην εγχώρια και διεθνή αγορά. Επιπλέον παρατηρήθηκε μέσα στις δαπάνης για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη από τα μέσα της δεκαετίας 2000 και έπειτα.

2.3 ΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΠΟΥ ΣΤΗΡΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

Το 2023, η ελληνική οικονομία έδειξε αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα, παρά τις δύσκολες εξωτερικές συνθήκες, επιτυγχάνοντας τόσο την αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας όσο και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, όπως αναφέρει σε ανάλυσή της η Alpha Bank. Η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) για όλους τους τομείς της ελληνικής οικονομίας αυξήθηκε κατά 1,2%, ενώ η απασχόληση αυξήθηκε κατά 1,3% (ή 53,1 χιλιάδες θέσεις εργασίας). Οι νέες επιχειρήσεις που εγγράφηκαν το περασμένο έτος ήταν κατά 6,1% περισσότερες σε σύγκριση με το 2022. Επιπλέον, ο κύκλος εργασιών των ελληνικών επιχειρήσεων (σε ονομαστικούς όρους) αυξήθηκε στους περισσότερους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, αν και γενικά με ηπιότερο ρυθμό σε σύγκριση με το 2022, λόγω της μείωσης του γενικού επιπέδου τιμών.

Συγκεκριμένα, η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) στον κατασκευαστικό τομέα ανήλθε σε 3,9 δισεκατομμύρια ευρώ (σε σταθερές τιμές του 2015) το 2023, σημειώνοντας αύξηση 14% σε σχέση με το 2022. Η συμβολή του κλάδου στην συνολική αύξηση της ΑΠΑ ήταν 0,3 ποσοστιαίες μονάδες, καθώς αντιπροσωπεύει μόνο το 2,3% της συνολικής ΑΠΑ. Η ανοδική τάση στον τομέα των κατασκευών φαίνεται και από τη δημιουργία 17 χιλιάδων νέων θέσεων εργασίας. Επιπλέον, ο κατασκευαστικός τομέας σημείωσε αύξηση στον κύκλο εργασιών κατά 16,7% και στις εγγραφές νέων επιχειρήσεων κατά 16,1%.

Ο δείκτης παραγωγής στις κατασκευές αυξήθηκε κατά 12,8% σε σύγκριση με την προηγούμενη χρονιά. Συγκεκριμένα, η παραγωγή οικοδομικών έργων, που αφορά κυρίως ιδιωτικές κατασκευές, αυξήθηκε κατά 13,1%, ενώ η παραγωγή έργων πολιτικού μηχανικού, που σχετίζεται με δημόσιες κατασκευές, αυξήθηκε κατά 12,6%. Το 2023 σημειώθηκε σημαντική άνοδος των επενδύσεων στις κατασκευές, με τις επενδύσεις σε κατοικίες να αυξάνονται κατά 20,7% και τις επενδύσεις σε άλλες κατασκευές να αυξάνονται κατά 10%. Επιπλέον, η ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα (σε όρους όγκου, κυβικά μέτρα) κατέγραψε αξιόλογη άνοδο, αυξάνοντας κατά 15,9% σε σύγκριση με το 2022.

Ο κλάδος του τουρισμού, του χονδρικού και λιανικού εμπορίου και των μεταφορών, που αντιστοιχεί περίπου στο 1/4 της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας

(ΑΠΑ), είχε μικρή θετική συμβολή στην αύξηση της ΑΠΑ κατά 0,1 ποσοστιαίες μονάδες. Στην απασχόληση, οι μεταφορές και ο τουρισμός αυξήθηκαν σημαντικά με 20,1 χιλιάδες και 5,3 χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας αντίστοιχα, ενώ το χονδρικό και λιανικό εμπόριο μειώθηκε κατά 22,5 χιλιάδες θέσεις. Επιπλέον, αυξήθηκαν ο κύκλος εργασιών και οι εγγραφές νέων επιχειρήσεων στους τομείς του τουρισμού, του εμπορίου και των μεταφορών, με ποσοστά από 1,2% έως 16,1%. Οι δύο ευρύτεροι κλάδοι, που περιλαμβάνουν επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, καθώς και διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες, συνέβαλαν περίπου το 1/3 στην αύξηση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) πέρυσι, με συνολική θετική συνεισφορά 0,4 ποσοστιαίων μονάδων. Επιπλέον, οι εργαζόμενοι σε αυτούς τους κλάδους αυξήθηκαν κατά 3,5 χιλιάδες και 3,2 χιλιάδες άτομα αντίστοιχα, ενώ ο κύκλος εργασιών αυξήθηκε κατά 11% για τις επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες και κατά 15,3% για τις διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες. Επιπλέον, παρατηρήθηκε σημαντική άνοδος στις εγγραφές νέων επιχειρήσεων σε αυτούς τους κλάδους, ιδίως στη δεύτερη κατηγορία, με αύξηση 18,3%. Στον ευρύτερο κλάδο της δημόσιας διοίκησης, της άμυνας, της εκπαίδευσης και της υγείας, η συνεισφορά στην αύξηση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) ήταν ελάχιστη, μόλις 0,1 ποσοστιαία μονάδα. Εντούτοις, τόσο η εκπαίδευση όσο και η υγεία παρουσίασαν σημαντική αύξηση στον κύκλο εργασιών τους (κατά 23,5% και 10,2% αντίστοιχα), καθώς και στις εγγραφές νέων επιχειρήσεων (κατά 3,1% και 6,6%). Σε ό,τι αφορά την απασχόληση, παρατηρήθηκε αύξηση κατά 21,3 χιλιάδες στον κλάδο της υγείας, ενώ στην εκπαίδευση σημειώθηκε μείωση κατά 14,5 χιλιάδες.

Ο τομέας των τεχνών, της διασκέδασης και της ψυχαγωγίας, μαζί με άλλες δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα, επέφερε αύξηση 0,3% στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ). Ο κύκλος εργασιών αυξήθηκε κατά 15,8% στον τομέα των τεχνών, της διασκέδασης και της ψυχαγωγίας, και κατά 8,4% σε άλλες δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα. Ο αριθμός των νέων επιχειρήσεων αυξήθηκε κατά 19,7% και 31,8%, αντίστοιχα, ενώ ο αριθμός των εργαζομένων αυξήθηκε κατά 2,4 χιλιάδες σε άλλες δραστηριότητες, αλλά μειώθηκε κατά 11,5 χιλιάδες στον τομέα των τεχνών, της διασκέδασης και της ψυχαγωγίας.

Επιπλέον, η βιομηχανία και ο πρωτογενής τομέας είχαν ελάχιστη και μικρή αρνητική επίδραση αντίστοιχα στην αλλαγή της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) το 2023. Παρά ταύτα, η απασχόληση σε αυτές τις κατηγορίες αυξήθηκε σημαντικά. Στον κλάδο της γεωργίας, δασοκομίας και αλιείας καταγράφηκε η δεύτερη μεγαλύτερη αύξηση μετά την υγεία το 2023, δημιουργώντας 20,5 χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας, ενώ ο αριθμός των εργαζομένων στη βιομηχανία αυξήθηκε κατά συνολικά 7,4 χιλιάδες άτομα.

Σε ό,τι αφορά τον τομέα της παραγωγής, παρατηρήθηκε μια μικρή αύξηση στον πρωτογενή τομέα, ενώ στον τομέα της βιομηχανίας παρουσιάστηκε μια πτώση, η οποία πιθανώς συνδέεται με την υποχώρηση των τιμών της ενέργειας πέρυσι. Ειδικότερα, παρατηρείται ότι ο κύκλος εργασιών στον τομέα της παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού μειώθηκε κατά 45% το περασμένο έτος. Επιπλέον, ο αριθμός των νέων επιχειρήσεων ήταν χαμηλότερος σε σύγκριση με το 2022, τόσο στον πρωτογενή τομέα όσο και στη βιομηχανία ².

² https://www.businessdaily.gr/oikonomia/110492_poioidoi-kladoi-tis-oikonomias-xehorisan-2023-se-anaptyxi-kai-apasholisi#:~:text=

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ ΕΩΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

3.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ 1821-1974

Το 1828, αναγνωρίστηκε το Ελληνικό κράτος ως αυτοτελές, με τη Συνθήκη του Λονδίνου. Από το 1826 άρχισε να συνάπτει δανειακές συμβάσεις από τις Αγγλικές τράπεζες, όπου λόγω της αδυναμίας αποπληρωμής τους, η Ελλάδα δηλώνει πτώχευση το 1826.

Αργότερα αναλαμβάνοντας ο Ιωάννης Καποδίστριας, ιδρύει το Νομισματοκοπείο, καθιερώνει το Φοίνικα ως Εθνικό νόμισμα και ιδρύει νομικούς, διοικητικούς και οικονομικούς θεσμούς. Η Ελλάδα στηρίζει την οικονομία της στον αγροτικό τομέα. Παρόλα αυτά παρατηρήθηκε ότι περίπου το 50 % της ελληνικής γης, δεν καλλιεργούταν. Έστρεψε το ενδιαφέρον στο εμπόριο, δίνοντας δάνεια στους νησιώτες, για την αγορά πλοίων, καθώς και κατασκεύασε Ναυπηγεία στο Ναύπλιο και τον Πόρο, εμποροδικείο στην Ερμούπολη, προχώρησε στη συγγραφή κωδίκων δικονομίας και δημοσιονομίας, ίδρυσε την πρώτη Γεωργική Σχολή, έγινε η πρώτη καλλιέργεια πατάτας και η γεωργία έγινε η κύρια πηγή εσόδων. Το 1828 ιδρύεται η Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα. Η ελληνική οικονομία ήταν ως επί το πλείστον αγροτική, καθώς και το εμπόριο μόλις άρχιζε να αναπτύσσεται. Η κακή εικόνα και η αναξιοπιστία της Ελλάδας λόγω της πολιτικής αστάθειας που επικρατούσε, καθιστούσε την ανάπτυξη ακατόρθωτη, σε συνδυασμό με το ότι πολλές περιοχές δεν είχαν απελευθερωθεί, αν και ο αλυτρωτισμός κοστίζει πολλά.

Με την άφιξη του Βασιλιά Όθωνα το 1833, γίνονται οι πρώτες μεταρρυθμίσεις και ο φοίνικας αντικαθίσταται από τη δραχμή. Κατά την βασιλεία του Όθωνα συνάπτεται νέα δανειακή σύμβαση με την εγγύηση των τριών μεγάλων δυνάμεων (Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας), όπου το 1/3 της δόσης δεν εκταμιεύτηκε ποτέ στα ελληνικά ταμεία ενώ τα υπόλοιπα - σύμφωνα με τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη - σπαταλήθηκαν σε έξοδα για τον Βαυαρικό στρατό. Τα χρήματα που έμειναν στα ταμεία δεν ήταν ικανά να καλύψουν τα δάνεια και τα δημόσια ελλείμματα και έτσι το 1859 η Ελλάδα χρωστούσε τα τετραπλάσια από αυτά που δανείστηκε. Για την αποπληρωμή των δανείων, κατέφυγε σε σκληρά

αντιλαϊκά μέτρα και σταμάτησε την εκτέλεση των έργων, τις πληρωμές μισθών και αύξησε την ανεργία. Το 1843 ήρθε η δεύτερη πτώχευση. Το 1857 ορίστηκε η επίβλεψη της χώρας υπό τη Διεθνή Οικονομική Επιτροπή για να ελέγχει τα οικονομικά της χώρας και να εξασφαλίσει την αποπληρωμή των δανείων. Το 1860 η Ελλάδα πλήρωσε και μετά πτώχευσε. Για τα επόμενα τρία χρόνια σταματά τις πληρωμές και το 1864 μπήκε σε συζητήσεις για αναδιάρθρωση και αποπληρωμή του χρέους.

Το 1880, αναλαμβάνει τη διακυβέρνηση της χώρας ο Χαρίλαος Τρικούπης έως το 1893. Την περίοδο αυτή προσαρτήθηκε η Θεσσαλία, ιδρύθηκε η τεχνική σχολή, κατασκευάστηκε σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, έγινε η αποξήρανση της λίμνης Κωπαΐδας και η διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου. Επιβλήθηκαν φόροι σε καπνά, κρασί και στις οικοδομές. Το 1893 ανακοινώνει νέα πτώχευση για τη χώρα με την ιστορική φράση «δυστυχώς πτωχέσαμε» και ένα ιστορικό οικονομικό μαρασμό της χώρας. Το 1897 με τον ελληνοτουρκικό πόλεμο η Ελλάδα υπέστη ταπεινωτική ήττα. Οικονομικά ήταν κατεστραμμένη, αφού της επιβλήθηκε πολεμική αποζημίωση όπου για να είναι σίγουροι ότι θα τα πληρώσει, ήταν υπό επιτήρηση και πάλι από τη Διεθνή Οικονομική Επιτροπή, που παρακρατούσαν τα κέρδη από το μονοπώλιο της χώρας στο πετρέλαιο, στα σπιρτόκουτα και στα τραπουλόχαρτα.

Το 1902 έως το 1914, η Ελλάδα σύναψε τέσσερα δάνεια για την αποπληρωμή των προηγούμενων δανείων. Το 1912 έως το 1915, έγιναν οι δύο Βαλκανικοί πόλεμοι, όπου η Ελλάδα κατάφερε να ενσωματώσει την Ήπειρο, τη Μακεδονία και τη Θράκη με πρωθυπουργό τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Το 1919, το μεγάλο όνειρο η απελευθέρωση της Σμύρνης και των Ελλήνων, ενώ στην αρχή φαινόταν ότι θα πετύχει, με την έλευση του ανεπιθύμητου -από τους Συμμάχους- βασιλιά Κωνσταντίνο, το 1920 μετά τη νίκη των φιλοβασιλικών στις εκλογές, έφερε τη Μικρασιατική Καταστροφή του 1922. Η οικονομική εξαθλίωση λόγω των στρατιωτικών δαπανών και των προσφύγων που έπρεπε να βοηθηθούν, οδήγησε σε ένα πρωτότυπο εσωτερικό δανεισμό με διχοτόμηση του χαρτονομίσματος.

Η περίοδος 1924 έως 1928, χαρακτηρίστηκε από πολιτική σταθερότητα. Το κόμμα των φιλελεύθερων θα κερδίσει τις εκλογές και ο Βενιζέλος θα αναλάβει την ελληνική διακυβέρνηση. Ιδρύονται βιοτεχνίες, βιομηχανίες, και έγιναν μεγάλα δημόσια έργα. Λόγω

όμως της Μικρασιατικής Καταστροφής, επιβλήθηκαν μεγάλοι φόροι και σύναψε εννιά εξωτερικά δάνεια. Η παγκόσμια οικονομική κρίση το 1929, χτύπησε και την Ελλάδα, που την ανάγκασε να πάρει νέα έκτακτα οικονομικά μέτρα.

Το 1932 κηρύχθηκε νέα πτώχευση, οι τράπεζες κατέρρευσαν, το εμπόριο μειώθηκε, η ανεργία αυξήθηκε, η αγοραστική δύναμη μειώθηκε και η βιομηχανία κατέρρευσε. Η πολιτική αστάθεια και αναταραχή επανέρχεται μαζί με την έλευση ξανά του Βασιλιά, για να επικρατήσει το 1936 η δικτατορία του Ιωάννη Μεταξά μέχρι την κατάκτηση της εξουσίας από τη Ναζιστική Γερμανία.

Το 1940 έως το 1949 με το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και αργότερα με τον Εμφύλιο Πόλεμο ήρθαν να προστεθούν και άλλες οικονομικές καταστροφές και κοινωνικές αναταραχές λόγω των υπέρογκων στρατιωτικών δαπανών. Με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η χώρα εντάχθηκε στο σχέδιο Μάρσαλ για την ανάπτυξη της, που λόγω του εμφυλίου τελικά δεν μπόρεσε να βοηθηθεί καθόλου. Ο εμφύλιος πόλεμος, έχει σημαδέψει την πορεία της Ελλάδος. Ο κομμουνισμός και ο καπιταλισμός, τα δύο αυτά άκρα αποτέλεσαν σημείο αναφοράς και πολλών συγκρούσεων. Η κοινωνική εξαθλίωση και κατ' επέκταση η οικονομική, λόγω του εμφυλίου, επηρέασαν την οικονομία της Ελλάδας μέχρι και σήμερα.

Στη μεταπολεμική περίοδο (1950-1967), έπρεπε μέσω της ανάπτυξης, να μπορέσουν να αναδομήσουν το κράτος, οικονομικά, κοινωνικά αλλά και από τις υλικές καταστροφές, κάτι που ήταν πάρα πολύ δύσκολο. Αξίζει να σημειωθεί ότι προσπάθησαν να επιλύσουν τα παραπάνω ζητήματα δεκαοκτώ κυβερνήσεις, κάνοντας μέσα σε δεκαπέντε χρόνια 8 υποτιμήσεις της δραχμής. Η οικονομική ανάπτυξη άρχισε να γίνεται εφικτή, όταν υπουργός οικονομικών Σπύρος Μαρκεζίνης, προέβη σε υποτίμηση 100% της δραχμής. Το 1952 έγινε η έγκριση του νέου Συντάγματος - κάποιες διατάξεις βέβαια δεν διαφοροποιήθηκαν - δημιουργώντας αποξένωση και απομόνωση σε οικονομικές δραστηριότητες συγκεκριμένης μερίδας πολιτών, παρόλα αυτά κατάφεραν να διακανονίσουν το δημόσιο χρέος που υπήρχε προπολεμικά.

Ο Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής κυβέρνησε από το 1955 έως και το 1963. Η ταχύτητα ανάπτυξης της Ελλάδας ήταν η μεγαλύτερη μετά από της Γερμανίας. Έγιναν αξιόλογες κινήσεις και επενδύσεις, τεχνολογική ανάπτυξη στη γεωργία, τον τουρισμό, τη

βιομηχανία και το οδικό δίκτυο. Η Ελλάδα σύνναψε συνολικά 28 εξωτερικές δανειακές συμβάσεις, και κατά ομολογία, χάρη στο σχέδιο Μάρσαλ κατάφερε να σταθεί στα πόδια της και να βελτιώσει ορατά το οικονομικό και κατ'επέκταση το βιοτικό της επίπεδο. Αξίζει να σημειωθεί ότι η περίοδος αυτή, χαρακτηρίστηκε από ένα τεράστιο κύμα μετανάστευσης των Ελλήνων. Η Ελληνική οικονομία στηρίχθηκε στους τέσσερις πυλώνες για να αναπτυχθεί: στο συνάλλαγμα που προερχόταν από τη ναυτιλία, το τουρισμό και το μεταναστευτικό και στις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων. Το 1965, το πολιτικό σκηνικό της χώρας, αρχίζει και πάλι να αποσταθεροποιείται και η χώρα να μαστίζεται και πάλι από τη διχόνοια, την αστάθεια, και την οικονομική κατάρρευση μέχρι και το 1967, όπου το καθεστώς ανατράπηκε με τη Δικτατορία των Συνταγματαρχών.

Η Δικτατορία των Συνταγματαρχών, 21 Απριλίου 1967, ήταν κατά ομολογία τους, μία κίνηση απαραίτητη για να επικρατήσει πολιτική σταθερότητα, που κινδύνευε από την αναρχία των κεντροαριστερών. Καταλύθηκε το δημοκρατικό πολίτευμα και επιβλήθηκε η στρατιωτική δικτατορία ως Εθνοσωτήρια Επανάσταση, με ηγέτη το Γεώργιο Παπαδόπουλο και οικονομικό εγκέφαλο τον Νικόλαο Μακαρέζο. Οι κεντροαριστεροί έγιναν οι εχθροί όχι μόνο του έθνους, αλλά και οι εχθροί της οικονομίας, αποκλείοντάς τους τόσο κοινωνικά όσο και οικονομικά από τον εργασιακό χώρο, τιμωρώντας τους για τα πιστεύω τους. Η δημαγωγική, αντικομμουνιστική και εθνικιστική πολιτική, συνοδεύτηκε από πολλά κατασκευαστικά τεχνικά έργα και από την αστυφιλία, λόγω της ανάπτυξης της βιομηχανίας, που είχαν ανοίξει πολλές θέσεις εργασίας και υπήρχε ένα καλύτερο βιοτικό επίπεδο. Για κοινωνικές παροχές, δαπανήθηκαν υπέρογκα ποσά, δόθηκαν πολύ μεγάλα δάνεια - χωρίς εξασφαλίσεις - για οικονομική ανάπτυξη. Η μη επιτήρηση, οδήγησε στο να σπαταληθούν τα δάνεια αυτά σε πολυτελή ζωή για κάλυψη προσωπικών αναγκών, χωρίς να αποπληρώνονται. Για την κατασκευή έργων και την απόσβεση βιομηχανικών και αγροτικών χρεών, σπαταλήθηκε μεγάλο μέρος των αποθεμάτων της Κεντρικής Τράπεζας της Ελλάδος. Η βιομηχανία ήταν ο πυλώνας της οικονομίας. Κύριος επενδυτής της Ελλάδας ήταν οι Η.Π.Α., που αναγνώριζε το καθεστώς. Το 1973, με την πετρελαϊκή κρίση, η τιμή του πετρελαίου αυξήθηκε κατακόρυφα. Στην οικονομία οι χειρισμοί της δικτατορίας, φαινομενικά βοήθησαν τους πολίτες, όμως δεν πέτυχαν οικονομική ανάπτυξη αλλά οικονομική μεγέθυνση (Ξ. Ζολώτας), ο εξωτερικός δανεισμός ξεπέρασε εκείνον του 1830, δημιουργώντας υψηλό εξωτερικό χρέος, περίπου 30% του Α.Ε.Π. (Τάκης

Κατσίμαδρος). Ο εξωτερικός δανεισμός τετραπλασιάστηκε. Υπήρξαν δάνεια εταιρειών με εγγυήσεις του Ελληνικού Δημοσίου, όπου αργότερα παραχωρούσαν τα δάνεια στο ελληνικό δημόσιο για την εκτέλεση δημοσίων έργων με ανάδοχες εταιρείες αυτές (Α. Ηλιαδάκης). Για να αντιμετωπιστεί η φτώχεια, απλά διαγράφηκαν τα χρέη (Ι. Πεσμαζόγλου). Η κοινωνία είχε φτάσει στην εξαθλίωση, καταπατώντας τα ήθη και τις αρχές της και είχε διχαστεί, με ένα κομμάτι της να δρούσε με αλαζονεία, άλλο με απάθεια και άλλο με φόβο. Το Νοέμβριο του 1973, μετά τα γεγονότα του Πολυτεχνείου, ομάδα αξιωματικών, με αρχηγό τον Δ. Ιωαννίδη ανέτρεψαν τον Γ. Παπαδόπουλο.

Τον Ιούλιο του 1974, προέβησαν στην ανατροπή του προέδρου της Κύπρου, δίνοντας την ευκαιρία στους Τούρκους να εισβάλουν στην Κύπρο με την πρόφαση της προστασίας των Τουρκοκύπριων. Συγκεκριμένα, η χούντα των Συνταγματαρχών και οι Η.Π.Α., ήταν σε σύγκρουση με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο. Η διαμάχη Ελλάδα και Τουρκίας, για την Κύπρο, ήταν συνεχείς και μη θέλοντας οι Η.Π.Α. δύο χώρες μέλη του Ν.Α.Τ.Ο. να εμπλακούν σε πόλεμο, στήριξαν την απόφαση της Χούντας για πραξικόπημα, με σκοπό να ρίξουν τον Μακάριο από την εξουσία. Οι Η.Π.Α. μαζί με τη CIA, ήξεραν και για την τουρκική εισβολή, δρώντας παρασκηνιακά. Στις 15/07/1974 και ώρα 8:00, πραγματοποιήθηκε το πραξικόπημα στην Κύπρο από την Εθνική Φρουρά. Ο Μακάριος διέφυγε στην Πάφο, και στις 19/07 κατέφθασε στη Νέα Υόρκη, όπου κατήγγειλε στο συμβούλιο ασφαλείας του Ο.Η.Ε., τη Χούντα των Αθηνών για εισβολή. Η Τουρκία επικαλούμενη το άρθρο 4 της συνθήκης των εγγυήσεων, για να προστατεύσει τους Τουρκοκύπριους, εισέβαλε στρατιωτικά στην Κύπρο, για να επιτεθούν τον Αύγουστο (επιχείρηση ΑΤΙΛΛΑ ΙΙ) καταλαμβάνοντας το 36 % του εδάφους της Κύπρου και σκοτώνοντας περίπου 3000 ελληνοκύπριους (Σπύρος Κουζινόπουλος, Left.gr, 22/07/2021).

Στις 23 Ιουλίου του 1974 η Χούντα κατέρρευσε, μετά το πραξικόπημα της Κύπρου, και την εισβολή των Τούρκων, μετά την εθνική συμφορά που προκάλεσαν. Η απομόνωση εσωτερικά και εξωτερικά της Χούντας, οδηγεί υπό τον φόβο των εγκλημάτων τους, να συμφωνήσουν στη πρόταση του Αβέρωφ, και να φέρουν πίσω τον Κωνσταντίνο Καραμανλή από το Παρίσι, για τον σχηματισμό πολιτικής κυβέρνησης, όπως και έγινε την 24^η Ιουλίου, όπου ορκίστηκε ο Κωνσταντίνος Καραμανλής. Η πτώση του χουντικού

καθεστώς και η ανάληψη της εξουσίας από την πολιτική κυβέρνηση, σήμανε την μεταπολιτευτική περίοδο.

3.2 ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

Με τον όρο μεταπολίτευση, ορίζεται ως η εποχή μετά την πτώση της Χούντας των Συνταγματαρχών το 1974 και η αλλαγή του πολιτεύματος σε Προεδρευόμενη κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Την ανασυγκρότηση της χώρας την αναλαμβάνει ο Κωνσταντίνος Καραμανλής ως αρχηγός της κυβέρνησης ενότητας. Στις 3 Σεπτεμβρίου του 1974, εμφανίζεται το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα, με την διακήρυξη της 3^{ης} Σεπτεμβρίου, και με αρχηγό τον Ανδρέα Γ. Παπανδρέου. Στις 8 Δεκεμβρίου διεξήχθη το δημοψήφισμα για το πολίτευμα, αν θα είναι Βασιλεύομενης ή Αβασίλευτης Δημοκρατίας. Επικράτησε η Αβασίλευτη Δημοκρατία με ποσοστό 69,18% επί 30,82%. Στις 18 Δεκεμβρίου αναλαμβάνει προσωρινά Πρόεδρος της Δημοκρατίας ο Μιχαήλ Στασινόπουλος, βουλευτής Επικρατείας της Νέας Δημοκρατίας.

3.2.1: ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ (1974-1980)

Στις 24 Ιουλίου 1974, επιστρέφει ο Κωνσταντίνος Καραμανλής στην Ελλάδα, για να αναλάβει την ανασυγκρότηση πολιτικών δυνάμεων και να σχηματίσει κυβέρνηση εθνικής ενότητας. Μετά από 11 χρόνια αυτοεξορίας στο εξωτερικό, η υποδοχή του Κ. Καραμανλή γίνεται μέσα σε κλίμα ενθουσιασμού. Ο λαός τον υποδέχεται σαν ήρωα, με την ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο. Ορκίζεται πρωθυπουργός, την ίδια μέρα αποκαθιστώντας τη Δημοκρατία. Την ίδια ημέρα ορκίστηκε και το πρώτο κλιμάκιο της κυβέρνησης. Ο Κ. Καραμανλής, απέφυγε εντέχνως να συμπεριλάβει και ανθρώπους της Αριστεράς, πιστεύοντας πως ο λαός δεν ήταν ακόμη έτοιμος και θα συνεχιζόταν ο διχασμός. Στις 26 Ιουλίου ορκίστηκε και το άλλο κλιμάκιο που θα συνέθετε τη κυβέρνηση και αμέσως πρόβη στην αποκατάσταση του Δημοκρατικού πολιτεύματος. Ο Κ. Καραμανλής, ήξερε ότι θα έπρεπε να έχει ξεκάθαρη εντολή από το λαό, για να συνεχίσει το πολιτικό του έργο, προετοιμάζοντας εθνικές εκλογές.

Με την πτώση της Χούντας, η επιστροφή του Ανδρέα Παπανδρέου ήταν δεδομένη. Όλοι περίμεναν από τον γιο του Γ. Παπανδρέου να επιστρέψει άμεσα από τον Καναδά που ήταν εξόριστος, και να αναλάβει το κόμμα του πατέρα του. Προς έκπληξη όλων δεν επέστρεψε κατευθείαν, παρέμεινε στον Καναδά. Ο Α. Παπανδρέου, ήταν για πολλούς πολιτικούς, μία αριστερή απειλή. Άλλωστε ο ίδιος είχε ιδρύσει και την αντιστασιακή οργάνωση το Π.Α.Κ., κατά τη διάρκεια της Χούντας, ζητώντας την απελευθέρωση της χώρας από τη Χούντα και τους «εξωτερικούς παράγοντες», με στόχο την προετοιμασία της χώρας για μία σοσιαλιστική ριζοσπαστική πολιτική. Στις 6 Αυγούστου διαλύει το Π.Α.Κ. και 16 Αυγούστου επιστρέφει στην Ελλάδα με την οικογένεια του, μέσα σε ένα θερμό κλίμα από τους υποστηρικτές του. Είχε ήδη αποφασίσει ότι θα ιδρύσει νέο κόμμα. Την 3^η Σεπτεμβρίου 1974, ο Ανδρέας Παπανδρέου, ανακοίνωσε την ίδρυση του ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ, με τη «Διακήρυξη της 3^{ης} Σεπτεμβρίου», όπως λέγεται μέχρι και σήμερα, η οποία στηριζόταν στους τέσσερις πυλώνες:

- *Εθνική Ανεξαρτησία*
- *Λαϊκή Κυριαρχία*
- *Κοινωνική Απελευθέρωση*
- *Δημοκρατική Διαδικασία*

Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ήταν ένα κίνημα που απαρτιζόταν από τρεις κατηγορίες πολιτικών ανθρώπων: τους αριστερούς Σοσιαλιστές, τους εκσυγχρονιστές σοσιαλδημοκράτες και τους φιλελεύθερους (Βενιζελικούς).

Ο Κ. Καραμανλής, ως πρωθυπουργός της κυβέρνησης εθνικής ενότητας, είχε ως πρώτο στόχο την πλήρη και άμεση αποκατάσταση του δημοκρατικού πολιτεύματος, για να δώσει το αίσθημα της ασφάλειας και της ελευθερίας στον ελληνικό λαό, πραγματοποιώντας:

- Τη νομιμοποίηση του Κ.Κ.Ε. μετά από 26 χρόνια παράνομης δράσης του
- Αντικατάσταση της χουντικής ηγεσίας των Ενόπλων Δυνάμεων
- Αποχώριση της Ελλάδας από το ΝΑΤΟ, ως ένδειξη διαμαρτυρίας λόγω της Τουρκικής εισβολής του ΑΤΤΙΛΑ στην Κύπρο.

Οι πρώτες εκλογές μετά τη Χούντα γίνονται 17 Νοεμβρίου 1974 (1^η επέτειο του Πολυτεχνείου). Τα κόμματα που συμμετείχαν ήταν:

- 1) ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ (ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ)
- 2) ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΕΝΤΡΟΥ (ΙΩΑΝΝΗΣ ΖΙΓΔΗΣ)
- 3) ΕΝΩΣΗ ΚΕΝΤΡΟΥ-ΝΕΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ (ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΥΡΟΣ)
- 4) ΕΝΩΜΕΝΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ (ΗΛΙΑΣ ΗΛΙΟΥ)
- 5) ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟ ΚΟΥΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
- 6) ΕΘΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ (ΠΕΤΡΟΣ ΓΑΡΥΦΑΛΙΑΣ)
- 7) ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ (ΑΝΔΡΕΑΣ

ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ)

Αναδείχθηκε πρώτο κόμμα του Κ. Καραμανλή δηλαδή η Νέα Δημοκρατία με ποσοστό 54,2% και 220 έδρες, αξιωματική αντιπολίτευση το κόμμα του Γεώργιου Μαύρου με ποσοστό 20,42% και 60 έδρες και τρίτο κόμμα το ΠΑ.ΣΟ.Κ. με ποσοστό 13,58 και 12 έδρες. Σημειώνεται ότι, απαγορεύτηκε στον Γεώργιο Παπαδόπουλο, από τον Άρειο Πάγο και την κυβέρνηση να ιδρύσει κόμμα και να συμμετέχει στις εκλογές.

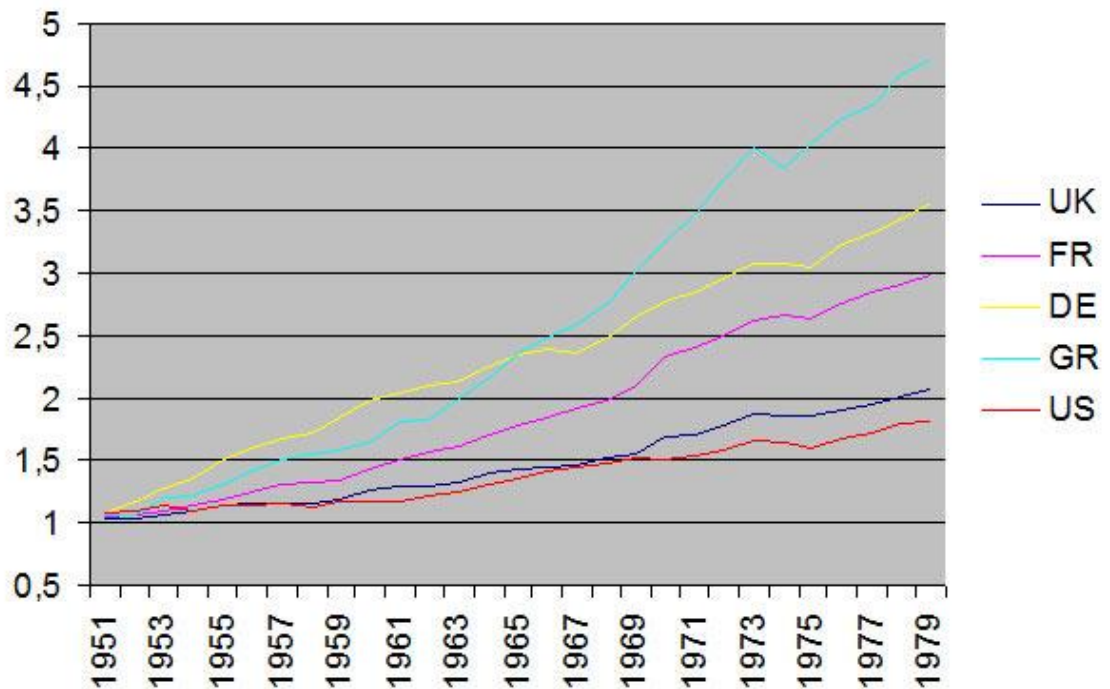
Ο Κωνσταντίνος Καραμανλή έχοντας τη μεγάλη αποδοχή του λαού, με το μεγάλο ποσοστό του 54,2 %, έχει την απόλυτη εξουσία να προσχωρήσει στην οικονομική και πολιτική εξέλιξη της ελληνικής κοινωνίας.

3.2.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ

Την περίοδο διακυβέρνησης 1974-1980, παρατηρήθηκε αύξηση του κεφαλαιακού αποθέματος με υψηλούς ρυθμούς. Ταυτόχρονα οι μισθοί δεν μπορούσαν να μειωθούν κάτω από ένα συγκεκριμένο επίπεδο. Το πετρελαϊκό σοκ του 1973 δεν προκάλεσε απευθείας την καπιταλιστική οικονομική κρίση, αλλά απλώς επέτρεψε την εμφάνιση μιας ήδη υπαρκτής κρίσης, που είναι γνωστή ως κρίση υπερσυσσώρευσης κεφαλαίου η οποία εξελισσόταν με κρυφές μορφές μέχρι εκείνη τη στιγμή. Η συσσώρευση του ελληνικού κεφαλαίου επηρεάστηκε από τη πτώση της κερδοφορίας. Το καθεστώς εργασίας που υπήρχε τότε χαρακτηριζόταν από υψηλή ζήτηση και χαμηλό κόστος. Ακόμη η εποχή αυτή χαρακτηρίζεται από αύξηση της πολιτικής ιδεολογίας και της συνδικαλιστικής δύναμης της εργατικής τάξης. Δόθηκαν αγώνες, που οδήγησαν σε αναδιανομή του εισοδήματος προς όφελος της εργατικής τάξης με αποτέλεσμα τη μείωση της αποδοτικότητας του

κεφαλαίου. Στο ισοζύγιο εισαγωγών- εξαγωγών, κατά την περίοδο 1973-1980, επηρεάστηκαν κατ' αρχήν από τη σταθερότητα της ονομαστικής συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής, με εξαίρεση τη διετία 1975-197, κατά την οποία έγινε σημαντική υποτίμηση. Επιπλέον, η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου, συμπεριλαμβανομένων των αγαθών και των υπηρεσιών, όπως ο τουρισμός, οδηγεί σε συνεχή αύξηση των ελληνικών άδηλων πόρων. Αυτό επιφέρει τη συνέχιση της παραδοσιακής στήριξης του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών από αυτούς τους πόρους, οι οποίοι κάλυπταν το 60-80 % του εμπορικού ελλείμματος.

Κατά τη δεκαετία του 1970, παρατηρείται αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, η οποία συμβαδίζει με την έναρξη της κρίσης υπερσυσσώρευσης και την γρήγορη αύξηση της εξωστρέφειας και την άμεση ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας. Στο ακόλουθο γράφημα παρουσιάζεται η εξέλιξη του Ελληνικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος από το 1950 έως το 1980.

Εικόνα 1 Διάγραμμα Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος από το 1950 έως το 1980 el.org/GDP50-80.jpg

3.3 ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ- ΤΟ ΠΑΣΟΚ ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ (1981-1989)

3.3.1 Το κόμμα του Α. Παπανδρέου - ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Ο Ανδρέας Παπανδρέου το 1981, μετέτρεψε τις εκλογές σε μια μεγάλη ελπίδα αλλαγής και ανάπτυξης τόσο για την Ελλάδα όσο και για τους Έλληνες. Σε όλες τις ομιλίες του, μιλούσε για μία «μάχη που δίνεται ανάμεσα στην Αλλαγή και τη Συντήρηση, στην Εθνική Ανεξαρτησία και στην ξένη εξάρτηση, στην ανάπτυξη και στον μαρασμό, στην πολιτιστική αναγέννηση και στην πολιτιστική αλλοτρίωση». Παρά το γεγονός ότι το νεοσύστατο τότε ΠΑΣΟΚ, εκτίθετο στον πολιτικό λόγο που προώθησε την απόρριψη της ευρωπαϊκής προοπτικής της χώρας, λόγω της αρνητικής οικονομικής συγκυρίας για την Κοινότητα και των μεγάλων διαρθρωτικών προβλημάτων που αντιμετώπιζε η ελληνική οικονομία, το ΠΑΣΟΚ, σύντομα εγκατέλειψε πλήρως την αντιευρωπαϊκή ρητορική. Το 1987 έφτασε σε πλήρη συναίνεση για την ενιαία πράξη και το πρόγραμμα ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς. Ο πολιτικός λόγος του ΠΑΣΟΚ είναι σημαντικό να συνδεθεί με την ευρύτερη ευρωπαϊκή πολιτική κατάσταση καθώς και με την ελληνική κουλτούρα. Κατά τη διάρκεια της μεταπολίτευσης και μετά, η απομάκρυνση από τις εξωτερικές επιρροές ήταν έντονη και το ΠΑΣΟΚ θεωρήθηκε εγγυητής αυτών των λαϊκών αιτημάτων. Έδωσε σε όλους ελπίδα για λύτρωση από τους ξένους παράγοντες και την τιμωρία εκείνων που τις επικροτούσαν (Λυριντζής, στο Γραβάρης, κ. συν , σ. 84, 1998). Σύμφωνα με τον Νίκο Δεμερτζή, η ελληνική πολιτική κουλτούρα της δεκαετίας του '80 χαρακτηρίστηκε από τη συνάντηση και την ενσωμάτωση στοιχείων τόσο από το παρελθόν όσο και από το παρόν. Η δυναμική αυτή κουλτούρα διαμόρφωσε νέες πολιτικές ιδέες, αντιλήψεις και πράξεις, όπου καθόρισαν την πολιτική πορεία της χώρας μέχρι και σήμερα. Το ΠΑΣΟΚ του Α. Παπανδρέου σίγουρα πρόσφερε πολλαπλά οφέλη όπως αναγνώρισε δικαιώματα γυναικών, τον πολιτικό γάμο, την εθνική αντίσταση και προάσπισε την ελευθερία της έκφρασης. Παράλληλα όμως έκανε και πολλούς κακούς χειρισμούς όπως την περαιτέρω ενίσχυση των πελατειακών σχέσεων. Ο Α. Παπανδρέου, ήταν ένας ικανός ηγέτης, που άδραξε την ευκαιρία να συμμαχήσει με αμφιλεγόμενες, αλλά εν τέλη με πολύ σημαντικές ηγετικές προσωπικότητες, όπως ο Γιασέρ Αραφάτ, ο Καντάφι και το ΡΚΚ. Ο Α. Παπανδρέου ήταν ο μοναδικός ηγέτης «Δυτικής» χώρας που επισκέφτηκε τον

Γιαουζέλσκι στην Κομμουνιστική Πολωνία. Η Ελλάδα την εποχή της διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, ανέπτυξε μια μορφή Ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας. Αφενός διατήρησε ορισμένα αρνητικά χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας και της πολιτικής ζωής, αφετέρου εισήγαγε νέες προσεγγίσεις και ιδέες σε ένα κοινωνικό πλαίσιο που παρέμενε έντονα συντηρητικό σε σχέση με τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Η Τρίτη Ελληνική Δημοκρατία χαρακτηρίζεται ως η δημοκρατία των πολιτικών κομμάτων, με το ΠΑ.ΣΟ.Κ. να έχει τον πρωταγωνιστικό ρόλο. Τα κόμματα αναγνωρίζονται ως ένα θεσμικό μέσο μετάβασης από τη Δικτατορία και την περίοδο 1948-1967 προς ένα ομαλό δημοκρατικό σύστημα. (Κ. Ελευθερίου – Τάσσης Χ., ‘‘ ΠΑΣΟΚ: Η ΑΝΟΔΟΣ ΚΑΙ Η ΠΤΩΣΗ ΕΝΟΣ ΗΓΕΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ’’, 2013). Σκοπός ήταν η οργάνωση με ένα είδος πειθαρχίας του λαού με ένα είδος πειθαρχίας του στο πολιτικό σύστημα.

Στο ΠΑ.ΣΟ.Κ. κυριαρχούν τρεις τάσεις. Η πρώτη ήταν οι αριστεροί. όπου θα είναι και ο πυρήνας του, με ανθρώπους που έχουν αγωνιστεί στο Πολυτεχνείο, ανήκαν στο ΕΑΜ και στην ΕΛΑΣ, με ριζοσπαστικές ιδέες, για την κοινωνία και την οικονομία. Θεωρούσαν ότι έπρεπε να γίνουν εθνικοποιήσεις στην παραγωγή, πιο δίκαιη ανακατανομή των πόρων στην κοινωνία και επίτευξη αυτονομίας από τις εξωτερικές δυνάμεις. Τα μέλη αυτής της ομάδας, είχαν μεγάλη λαϊκή απήχηση την εποχή εκείνη, πιστεύοντας ότι θα αλλάξει η οικονομική τους κατάσταση και κατ’επέκταση η κοινωνική τους ζωή.

Η δεύτερη τάση, ήταν εκσυγχρονιστές, με αρχηγό τους τον Κώστα Σημίτη, άνθρωποι με υψηλό μορφωτικό και κοινωνικό επίπεδο. Ήταν κεντροαριστεροί με μία μετριοπαθή στάση.

Η τρίτη ήταν οι κεντρώοι, που ήταν αντιδεξιοί και αντικομμουνιστές, που είχαν καταφέρει να προσεγγίσουν πιο συντηρητικούς ψηφοφόρους και να απορροφήσουν τους δυσαρεστημένους νέο δημοκράτες.

Τότε ξεκίνησαν να δημιουργούνται και τοπικές κομματικές οργανώσεις, που είχαν στόχο τη μαζική συσπείρωση και οργάνωση των κομμάτων.

Από το 1981 έως το 1989, το κόμμα θα διαδραματίσει ενεργό ρόλο στην πολιτική σκηνή και θα λειτουργεί ως ομάδα με έντονα, ιδιαίτερα και προσωπικά συμφέροντα. Αυτό

αποδεικνύει ότι μετά το 1981, το κόμμα θα μετατραπεί από ένα μαζικό κίνημα, σε ένα ηγεμονικό κόμμα με έντονο γραφειοκρατικό χαρακτήρα και σημάδια αυταρχισμού που περιορίζουν την ελεύθερη έκφραση των μελών του.

Σύμφωνα με όσα γράφει στο βιβλίο του ο Ph.D. Τ. Παππάς, το ΠΑ.ΣΟ.Κ. του Ανδρέα Παπανδρέου έχει όλα τα χαρακτηριστικά ένας χαρισματικού κόμματος:

- Η παρουσία ενός ηγέτη του οποίου η θέση είναι στην κορυφή της ιεραρχίας είναι αναντικατάστατη και θεωρείται απαραίτητη για την αποτελεσματική λειτουργία του κόμματος.

- Η συγκέντρωση εξουσίας στα χέρια του ενός. Γύρω από τον Α. Παπανδρέου, ήταν η ομάδα του (οι ανδρικοί ή προεδρικοί όπως τους αποκαλούσαν), που σιγά σιγά κατακτούσαν εξουσία στα χέρια τους. Το Καστρί που ήταν ο πιο συχνός τόπος μάζωξης των προεδρικών («ο ναός της εξουσίας»).

- Η ανάπτυξη της απρόσωπης γραφειοκρατίας. Αν και υπήρχαν όργανα, τα περισσότερα, περνούσαν όλα από την ομάδα των προεδρικών.

Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ήταν άρρηκτα συνδεδεμένο με τον Ανδρέα Παπανδρέου. Ένα κόμμα το οποίο δεν είχε ξεκάθαρη ταυτότητα. Από τη μία, ήταν ριζοσπαστικό σοσιαλιστικό κίνημα και από την άλλη, είχε έντονα εθνικά πατριωτικά στοιχεία που τα αριστερά κόμματα δεν έχουν. Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. χρόνο με το χρόνο έκανε κατάχρηση εξουσίας αυξάνοντας τις πελατειακές σχέσεις δημιουργώντας τους δικούς του κύκλους.

Ο χαρισματικός ηγέτης και ιδρυτής του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Ανδρέας Παπανδρέου, ανέβηκε στην εξουσία με τις δύο ιστορικές φράσεις: «ΑΛΛΑΓΗ ΕΔΩ ΚΑΙ ΤΩΡΑ» και το «Η ΕΛΛΑΔΑ ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ'». Ήξερε πως να «μαγεύει» το λαό και να μεταφέρει το όραμα του σαν να τους ανήκει. Ο λαός ένιωθε ότι ο Ανδρέας τους, ήταν το τιμόνι, και ο λαός οι ρόδες του αυτοκινήτου. Τους έκανε να νιώθουν συνοδοιπόροι της πορείας και της εξέλιξης της χώρας. Είχε καταφέρει να φέρει την πολιτική στη καθημερινότητα των πολιτών, μέσα στο οικογενειακό τραπέζι, μέσα στους χώρους εστίασης, στα πανεπιστήμια, στον εργασιακό χώρο ακόμη και στις παιδικές χαρές.

Το 1981, το ΠΑ.ΣΟ.Κ. κερδίζει τις εκλογές με ποσοστό 48% και λαμβάνει 173 έδρες στο κοινοβούλιο, δημιουργώντας μία αυτοδύναμη σοσιαλιστική κυβέρνηση. Οι εκλογές εκείνες, χαρακτηρίστηκαν από μεγάλες ομιλίες των κομμάτων. Ο Ανδρέας κέρδισε τις εντυπώσεις, με εμβληματικές αφίσες και φράσεις όπως³: «Ο ΛΑΟΣ ΘΕΛΕΙ, ΤΟ ΠΑΣΟΚ ΜΠΟΡΕΙ» «ΡΑΝΤΕΒΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ». Το 1985 θα κερδίσει και πάλι τις εκλογές με ποσοστό 45,5% και 161 έδρες. (Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι η αποχή τόσο το 1981 όσο και το 1985 ήταν περίπου στο 20 %).

Ιδιαίτερα από το 1985, η κυβέρνηση θα προωθήσει την ανάπτυξη εστιάζοντας στην ενίσχυση των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (ΜΟΠ) και του Α' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (ΚΠΣ), που θεωρούνται ως επιτυχημένες πρωτοβουλίες που επιμελήθηκε ο Α. Παπανδρέου. Αυτή η προσέγγιση επικεντρώνεται στη δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη της υπαίθρου και αναμένεται να οδηγήσει σε σημαντική ανάπτυξη σε αυτόν τον τομέα.

Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. κέρδισε τις εκλογές το 1981, με το σύνθημα ΑΛΛΑΓΗ, όπου είχε ως στόχο τη μετάβαση από τη μετεμφυλιακή αυταρχική Ελλάδα σε μία δημοκρατική και προοδευτική χώρα της Δυτικής Ευρώπης. Η κρίση για τη διακυβέρνηση του ΠΑ.ΣΟ.Κ. είναι υποκειμενική. Πολλοί είναι εκείνοι που θεωρούν ότι η χώρα κυβερνιόταν από 4.000 τεχνοκράτες «πρασινοφρουρούς» (όπως οι Τάσσης & Ελευθερίου), και παρέμεινε στην εξουσία λόγω της δυσαρέσκειας πολλών από τον Κ. Μητσοτάκη, που αν και πιο φιλελεύθερος απομακρύνθηκε από τη λαϊκή δεξιά και έγινε άκρως συντηρητικός, αλλά και τις απόψεις του Αβέρωφ περί εμφυλίου και της άρνησης του να αναγνωριστεί η προσφορά της Εθνικής Αντίστασης. Από το 1981, έγιναν πολύ μεγάλες προσπάθειες για τον σύγχρονο εκδημοκρατισμό της χώρας, που αφορούσαν κυρίως την κοινωνική δικαιοσύνη, με ένα ριζοσπαστικό πρόγραμμα, που έπρεπε να ικανοποιήσει και να πραγματοποιήσει τις υποσχέσεις που είχε δώσει στο λαό. Ο ίδιος ο πρωθυπουργός αναλαμβάνει και τα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνική Άμυνας κατά περιόδους. Άλλωστε ο Ανδρέας Παπανδρέου δεν ήταν μόνο *λαοπλάνος*, όπως λέγεται από πολλούς, αλλά είχε και μία δεινότητα στο λόγο του απέναντι και στους ξένους ηγέτες, για αυτό πάντα έπαιρνε αυτό

³Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/istoria/562401907/na-min-dimosieytei-i-ellada-stis-kalpes-18-oktovrioy-1981-o-a-papandreoy-kai-to-rantevoy-me-tin-istoria/> .

που ζητούσε («ο Α. Παπανδρέου μου ήταν εξαιρετικά αντιπαθής. Αξίζει όμως να πω ότι δεν έφευγε ποτέ, από Συνάντηση Κορυφής που είχαμε στην ΕΟΚ, με άδεια χέρια για τη χώρα του», Μάργκαρετ Θάτσερ, Πρωθυπουργός της Αγγλίας 1979-1990⁴). Ο Α. Παπανδρέου εντυπωσίαζε και αιφνιδίαζε τους ξένους ηγέτες με τις αποφάσεις του. Δε δίστασε να είναι υποστηρικτής της πρότασης του Μπρέζνιεφ για περιορισμό των πυρηνικών στην Ευρώπη, να διατηρεί στενές σχέσεις με ηγέτες όπως ο Γιασέρ Αραφάτ, να κάνει συχνές επισκέψεις στην Κύπρο (ο πρώτος πρωθυπουργός της Ελλάδας που την επισκέφτηκε), να προβεί στη μείωση των αμερικάνικων βάσεων του ΝΑΤΟ στην Ελλάδα, να συμμετάσχει στα δρώμενα της ΕΟΚ, κ.α.. Στο πρόγραμμά του, ο πρόεδρος του ΠΑ.ΣΟ.Κ., στήριξε σθεναρά την έξοδο της Ελλάδας από την Ε.Ο.Κ. και το ΝΑΤΟ, και την αποδέσμευση από τη συμφωνία ΡΟΤΖΕΡΣ. Μετά την εκλογή του, όντας Πρωθυπουργός, φρόντιζε να κάνει συμμαχίες και φιλίες με ηγέτες που δεν ήταν υπέρ του ΝΑΤΟ, με την ικανότητα να μη χάνει όμως την οικονομική χρηματοδότηση από το ΝΑΤΟ και την ΕΟΚ και μάλιστα να καταφέρει να μη τον κρίνει ο λαός που δε βγήκε από την ΕΟΚ και το ΝΑΤΟ (ΜΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ, 2013).

Σε ότι αφορά την Εσωτερική Πολιτική, έγιναν πράξη οι αποφάσεις που είχε μεταφέρει σαν υποσχέσεις στις προεκλογικές του ομιλίες. Η Βουλή, οι Ο.Τ.Α. και ο Συνδικαλισμός ήταν στη λογική της Δημοκρατίας, δίνοντας ελευθερία λόγου και έκφρασης στον τύπο και αξιοκρατία στο Δημόσιο Τομέα.

Μερικά από τα μέτρα που υλοποιήθηκαν ήταν:

- ΨΗΦΟΣ ΣΤΑ 18
- ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ
- ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ
- ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗΣ
- ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ
- ΠΑΥΣΗ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΒΑΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ
- ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ
- ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΩΝ ΟΤΑ
- ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΥΓΕΙΑΣ
- ΝΟΜΟΣ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ
- ΑΥΞΗΣΗ ΜΙΣΘΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ
- ΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

⁴ <https://www.oneman.gr/politiki/o-andreas-papandreou-itan-o-protos-rok-star-tis-politikis/>

- ΕΤΗΣΙΑ ΑΔΕΙΑ 4 ΕΒΔΟΜΑΔΩΝ
- ΜΕΙΩΣΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΘΗΤΕΙΑΣ
- ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΠΟΛΙΤΣΙΣΤΙΚΩΝ ΔΡΩΜΕΝΩΝ
- ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ακόμη καθιέρωσε τον πολιτικό γάμο, βελτιώθηκαν οι εργασιακές συνθήκες και θεμελιώθηκε το δικαίωμα της απεργίας (ΜΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ, 2013).

3.3.2 ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ 1981-1989 ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ

Το κράτος πρόνοιας, είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει μια μορφή κυβέρνησης ή πολιτικού συστήματος που αναλαμβάνει ευθύνες για τη φροντίδα και την ευημερία των πολιτών του. Το κράτος πρόνοιας παρέχει κοινωνικές παροχές και υπηρεσίες σε όλους τους πολίτες όπως περίθαλψη υγείας, εκπαίδευση, κοινωνική προστασία, στέγαση. Στόχος είναι η διασφάλιση ενός βασικού επιπέδου δικαιοσύνης και ευημερίας για όλους τους πολίτες, ανεξαρτήτως της οικονομικής τους κατάστασης. Το βασικό αυτό πρότυπο προέκυψε από την κοινωνική πολιτική του 20^{ου} αιώνα και είναι κυρίως συνδεδεμένο με κράτη που έχουν υιοθετήσει κοινωνικό κράτος. Στην Ελλάδα άργησε να εμφανιστεί. Από το 1974 και έπειτα άρχισαν να γίνονται κινήσεις για ένα κράτος πρόνοιας, όπου η κυβέρνηση ΠΑ.ΣΟ.Κ. άρχισε να χτίζει πάνω σε αυτό.

ΤΟΜΕΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Το ΠΑΣΟΚ ως σοσιαλιστικό κίνημα, συνδύασε το σκανδιναβικό και το μεσογειακό μοντέλο. Αναφέροντας το σκανδιναβικό μοντέλο πρόνοιας, εννοείται η παρέμβαση των δημοσίων φορέων και προώθηση της αρχής της καθολικότητας, με κύριο παράγοντα την τοπική αυτοδιοίκηση η οποία επικεντρώνεται στην αποκέντρωση και στην αυτονομία των πολιτών. Η χρηματοδότηση αυτού του συστήματος προέρχεται από τον προϋπολογισμό της κεντρικής διοίκησης και από τα έσοδα των ΟΤΑ. Οι χρηματικές απολαβές είναι πολύ ικανοποιητικές δίνοντας στους δικαιούχους την αίσθηση της ανεξαρτησίας. Αυτό σημαίνει βέβαια, ότι θυσίαζε ένα μεγάλο μέρος του ΑΕΠ και ήταν αρκετά κοστοβόρο, αλλά κοινωνικά αποδεκτό από τους ωφελούμενους (ΧΙΛΣΟΝ , 2012). Από την άλλη, το μεσογειακό μοντέλο, ήταν γεμάτο από ανισότητες ως προς την παροχή προνοιακών

παροχών (πχ. Υγείας μέσω του Ε.Σ.Υ.) και από πελατειακές σχέσεις μεταξύ των φορέων και των ωφελούμενων των προγραμμάτων. Η ανάπτυξη των κρατών που χρησιμοποιούν αυτό το μοντέλο (Νότια Ευρώπη), χαρακτηρίζεται από μία βραδέως ανάπτυξη με κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα, όπως η ανάπτυξη ενός περιορισμένου κράτους πρόνοιας, η ανθεκτικότητα και η ισχύ του θεσμού της οικογένειας. Η προστασία της οικογένειας και των ηλικιωμένων έχει ιδιαίτερη βαρύτητα για τη χώρα. Το 1981, όταν το ΠΑΣΟΚ ανέλαβε την εξουσία, παρέλαβε ένα κράτος κοινωνικά αποδυναμωμένο χωρίς κοινωνικές δομές. Θεωρητικά το πολιτικό σύστημα ήταν δημοκρατικό με πολύ αυταρχισμό και συγκρούσεις. Μία κοινωνία και παροχές για λίγους. Έτσι ξεκίνησε μία πολιτική από το 1981, για τη μόρφωση των ανέργων, την υγειονομική περίθαλψη όλων μέσω πολλών δαπανών για ένα κράτος δικαίου, για μια κοινωνία για όλους. Το κράτος προχώρησε σε αύξηση των μισθών και των συντάξεων για την εξομάλυνση της κοινωνίας (ΓΡΑΒΑΡΗΣ, 1998).

Η διακυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ ως προς την κοινωνική πρόνοια χωρίζεται σε 2 περιόδους:

A) 1981-1985: θεσμικές αλλαγές και κοινωνική προσφορά

B) 1985-1989: κόπωση και φθορά των αλλαγών που έπρεπε να γίνουν

Ένα από τα σημαντικότερα επιτεύγματα της κυβέρνησης ήταν η ισότητα των δύο φύλων. Σημαντικό πρόσωπο που συνέβαλλε στις αλλαγές αυτές, ήταν η Μελίνα Μερκούρη όπου ήταν μία γυναίκα πολιτικός, με παγκόσμια αναγνωρισιμότητα και σεβασμό. Η Μελίνα Μερκούρη αν και ήταν αστικής καταγωγής, είχε μεγάλη απήχηση στα λαϊκά στρώματα, έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στην ισότητα των δύο φύλλων και όχι μόνο έγινε Υπουργός της κυβέρνησης, έμεινε στην ελληνική πολιτική ιστορία του τόπου για τους κοινωνικούς της αγώνες.

Το ΠΑΣΟΚ προσέφερε πολλά σε ομάδες που είχαν αδικηθεί. Παρόλα αυτά, ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιήθηκαν και δόθηκαν οι κοινωνικές αυτές παροχές οδήγησαν σε υψηλό δημοσιονομικό έλλειμμα και ίσως, στην οικονομική ύφεση που βιώνει η χώρα έως και σήμερα. Η διαφθορά που σημειώθηκε τότε ήταν μεγάλη, και σύμφωνα με τον Ιορδάνογλου (2013), το ΠΑΣΟΚ, είχε καταλήξει στην εξυπηρέτηση συμφερόντων των κομματικών του στελεχών και συνδικαλιστών, που εκμεταλλεύονταν τη θέση τους,

οδηγώντας το κράτος στην ανομία. Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στην εθνική συμφιλίωση που πέτυχε η κυβέρνηση αναγνωρίζοντας την προσφορά της Εθνικής Αντίστασης, του Δημοκρατικού Στρατού και στην Ελευθερία της χώρας. Η κατάργηση της χωροφυλακής ήταν ένα ακόμη φιλαριστερό βήμα με θετικό πρόσημο στην κοινωνία, που έδειχνε το δημοκρατικό πολίτευμα εμπράκτως μακριά από εκφοβισμούς και κατάχρηση της εξουσίας.

Συνολικά, πρέπει να σημειωθεί ότι η δεκαετία του 1980 χαρακτηρίστηκε από ριζικές μεταρρυθμίσεις στην κοινωνία, που διαδραματίστηκαν κάτω από δύσκολες συνθήκες, όπως η έλλειψη εμπειρίας των Υπουργών και οι έντονες τρομοκρατικές υποθέσεις (Μποτόπουλος, 2013).

ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ο τομέας της παιδείας ήταν ο πρώτος τομέας που το ΠΑ.ΣΟ.Κ. έκανε βαθιές μεταρρυθμίσεις. Η παιδεία είναι το μέσο όπου μπορεί να εξελίξει την κοινωνία και τη χώρα, να δώσει εργαλεία και γνώσεις για μια καλύτερη ποιότητα ζωής. Η προσπάθεια αναδιαμόρφωσης του εκπαιδευτικού συστήματος εκφράστηκε μέσω της εισαγωγής δύο νομοσχεδίων:

Ο νόμος 1566/1985 που αφορούσε τη βασική και μέση εκπαίδευση και ο νόμος πλαίσιο 1268/1982 που αφορούσε τη λειτουργία των πανεπιστημίων, δίνεται μεγάλη έμφαση στα ΤΕΙ και αρχίζουν να ανοίγουν νέες σχολές στην επαρχία. Η εξουσία του εκπαιδευτικού συστήματος τότε (αλλά και σήμερα χωρίς μεγάλες αλλαγές) ήταν συγκεντρωμένη στο Υπουργείο Παιδείας και στα ανώτερα στελέχη του. Αποφάσεις λαμβάνονται βάσει πολιτικής παρέμβασης (ΖΑΜΠΕΤΑΣ 1994), τα προβλήματα όμως που δημιουργούν στη κοινωνία είναι πολύ περισσότερα από τις υψηλές εκπαιδευτικές υπηρεσίες που θα έπρεπε να της παρέχουν.

Η κυβέρνηση αντικαθιστά τον φοβιστικό θεσμό του Σχολικού Επιθεωρητή σε Σχολικό Σύμβουλο. Ενισχύθηκε το συνδικαλιστικό όργανο στα σχολεία και ο ρόλος της δημιουργίας του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων. Η μεγάλη αλλαγή όπως αναφέρθηκε, ήταν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση με τη δημιουργία των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών

Προγραμμάτων, ιδιαίτερα στην επαρχία, που έδωσε πολλές οικονομικές ευκαιρίες και ανάπτυξη στις περιοχές αυτές. Αξίζει να σημειωθεί η ενίσχυση των συνδικαλιστικών οργάνων στις σχολές, όπου στόχος ήταν θεωρητικά, η προστασία και η εξέλιξη των σχολών και των φοιτητικών δικαιωμάτων, πρακτικά όμως εξελίχθηκαν σε εξυπηρέτηση των κομματικών μηχανισμών. Στην Ελλάδα υπήρχαν σχολεία εκπαίδευσης ενηλίκων, που όμως άρχισαν να λειτουργούν με πιο αξιοκρατικά κριτήρια μετά το 1981 (με την είσοδο της Ελλάδας στην ΕΟΚ), με περισσότερους οικονομικούς πόρους στη διάθεση τους και πολλές προοπτικές για αυτούς που ζητούσαν «δεύτερη ευκαιρία» στη μόρφωση.

Το ΠΑΣΟΚ πρωτοστάτησε στη δημιουργία των πρώτων δομών που ασχολούνταν με την εκπαίδευση ενηλίκων στην Ελλάδα όπου από το 1985 και μετά, προσπάθησε ενεργά να συγκεντρώσει περισσότερα κονδύλια τόσο για την ενίσχυση πρωτοβουλιών, όσο και της έννοιας της Δια Βίου Μάθησης. Το ΠΑΣΟΚ ήταν υπέρ της συνεχούς επιμόρφωσης των κομματικών στελεχών του, μέσω επιμορφωτικών προγραμμάτων (ΖΑΜΠΕΤΑ, 1994). Πολλοί θεωρητικοί σοσιαλιστές όπως ο Antonio Gramsci στήριζαν ότι μέσω της εκπαίδευσης των ενηλίκων μπορεί να ξεφύγει η κοινωνία από τον έλεγχο των αστικών καθεστώτων.

Όλες αυτές οι μεταρρυθμίσεις, συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται ακόμη και σήμερα ως εργαλεία επιμόρφωσης και ανάπτυξης της κοινωνίας.

ΤΟΜΕΑΣ ΥΓΕΙΑΣ- ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ Ε.Σ.Υ.

Μέσα στα πλαίσια της έννοιας της κοινωνικής πρόνοιας, εξελίχθηκε και το σύστημα υγείας, το οποίο αντιπροσωπεύει μία ένδειξη οικονομικής ευημερίας. Το Εθνικό Σύστημα Υγείας (Ε.Σ.Υ.) ιδρύθηκε το 1983. Έτσι έως το 1989, τις κρατικές υπηρεσίες υγείας προς τους πολίτες τις παρείχε το Ε.Σ.Υ. Τα κυβερνητικά υγειονομικά συστήματα περιλαμβάνουν τις υπηρεσίες υγείας που παρέχονται από το δημόσιο όπως ο Εθνικός Οργανισμός Υγείας (ΕΣΥ), τα ασφαλιστικά ταμεία και οι υπηρεσίες που παρέχονται από τις Τοπικές Αυτοδιοικήσεις. Το σύστημα υγείας δυστυχώς δεν κατάφερε να παρέχει αποτελεσματικά τις υπηρεσίες του (Θεοδώρου- Μητροσύλη, 1999). Στόχος της δημιουργίας του Ε.Σ.Υ. ήταν η αναβάθμιση της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, η

καθολική ασφαλιστική κάλυψη, γενικότερα το ΠΑΣΟΚ παρείχε ένα μαζικό σύστημα υγείας για όλους τους πολίτες, σύμφωνα με τα σοσιαλιστικά και δυτικά πρότυπα.

Τότε δημιουργήθηκαν και 400 Κέντρα Υγείας. Το Ε.Σ.Υ. παρείχε μια αρκετά σύγχρονη ιατρική περίθαλψη σε περιοχές απομακρυσμένες και υπήρχε εμφανής ένδειξη αναβάθμισης της υγείας για τους πολίτες.

Από την έναρξη της λειτουργίας του Ε.Σ.Υ., το σύστημα προκάλεσε προβληματισμό και κριτική, προκαλώντας έντονες αντιδράσεις σε φορείς (ιδιωτικές κλινικές, εκκλησίες) και ιδιώτες (ιδιωτικού γιατρούς) και φιλανθρωπικά ιδρύματα, διότι αισθάνθηκαν ότι χάνουν πελατεία και το κοινό τους, όπου πλέον δε θα μπορούν να το χειραγωγούν.

Αξίζει να αναφερθεί ότι σημειώθηκε αποτυχία αποτελεσματικών πρακτικών για το προσωπικό των ιατρικών μονάδων ενώ παρουσιάστηκε περιορισμός στον ρόλο της κατ' οίκον νοσηλείας. Επιπλέον, παρατηρήθηκε έλλειψη εμπειρίας στην υλοποίηση προγραμμάτων σε επίπεδο δήμων καθώς και ανεπάρκεια στις επεμβάσεις για θέματα πρόληψης και αγωγής της υγείας (Σουλιώτης και Λιώνης, 1999).

Απολογισμός της ίδρυσης του Ε.Σ.Υ. δεν είναι ούτε θετικός ούτε αρνητικός. Οι δομές στην περιφέρεια επιδεικνύουν ελλιπή στελέχωση, χαμηλούς μισθούς και έλλειψη κινήτρων, καθώς και τη δυσαρέσκεια των χρηστών των υπηρεσιών υγείας λόγω δυσκολίας στην πρόσβαση και χαμηλής ποιότητας υπηρεσιών. Συνεπώς, το Εθνικό Σύστημα Υγείας αναλάμβανε την κάλυψη των κενών αυτών όχι μόνο με υψηλό κόστος, αλλά και με ανεπαρκή ικανοποίηση ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες.

ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ο αγροτικός τομέας είχε υποστεί πολύ μεγάλη ζημιά εξαιτίας του εμφυλίου και της αστυφιλίας - που αποδυνάμωσε την επαρχία – οπότε κι όλες οι πολιτικές για ανάπτυξη, αφορούσαν άλλους τομείς εκτός του αγροτικού.

Σε αντίθετη πλευρά έρχεται το ΠΑΣΟΚ να δώσει κίνητρα για ανάπτυξη του αγροτικού τομέα εφόσον θεωρούσε ότι η οικονομία της χώρας είχε μόνο να κερδίσει μέσω

της αγροτικής ανάπτυξης. Οι αγρότες βρίσκονταν σε απροστάτευτη θέση με περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και έλλειψη οικονομικής διασφάλισης για την παραγωγή τους. Οι συνεταιρισμοί αποτελούσαν τον μοναδικό παράγοντα που διατηρούσε την αγροτική παραγωγή σε λειτουργία. Για το λόγο αυτό, από το 1981 -1989, δόθηκαν σημαντικά κεφάλαια για τις υποδομές και την τεχνολογική εξέλιξη των συνεταιρισμών και του αγροτικού τομέα ενώ μεγάλη έμφαση δόθηκε και στην επιμόρφωση των αγροτών.

Φυσικά, η αγροτική παραγωγή του 1981 απέχει πολύ από τη σημερινή πραγματικότητα. Τότε οι αγρότες δεν είχαν εμπειρία στη λειτουργία των αγορών αλλά είχαν ιδιαίτερη γνώση στην εργασία του χωραφιού. Για αυτό τον λόγο, το κράτος παρενέβη προκειμένου να υποστηρίξει τους αγρότες στην προώθηση των προϊόντων τους στις αντίστοιχες αγορές (ΠΑΠΠΑΣ, 2008). Έκανε ότι καλύτερο μπορούσε για να τονώσει το εισόδημα των αγροτών και τις συντάξεις τους (ΟΓΑ) και πολλές ακόμη ενισχύσεις.

Ο Α. Παπανδρέου όντας γνώστης και λάτρης της λαϊκής μάζας, φρόντισε να επαναφέρει τους εορτασμούς και την απόδοση βαρύτητας της εξέγερσης του ΚΙΛΕΛΕΡ κάνοντας διάφορες εκδηλώσεις μνήμης, που φρόντισε να δίνει το παρόν και να το να μεταδίδονται σε όλα τα ΜΜΕ. Αυτές οι πολιτικές τακτικές μπορεί να μη θύμιζαν σε τίποτα μία σύγχρονη χώρα, αλλά βοήθησε στη συσπείρωση των συνδικαλιστών του κόμματος αν και μετά το 1985 λειτουργούσαν υπέρ του κομματικού μηχανισμού και όχι υπέρ των συμφερόντων των αγροτών (ΤΑΣΣΗΣ 2008). Αυτό σταμάτησε να συμβαίνει, όταν η κυβέρνηση έλαβε μέτρα λιτότητας ως προς τους αγρότες και δε μπορούσε να ικανοποιήσει τα αιτήματά τους. Η ανάπτυξη ανεξέλεγκτων παροχών συχνά οδηγούσε σε ελλείμματα και με την πάροδο του χρόνου υπονόμεινε την αξιοπιστία της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ. Η συνδικαλιστική ηγεσία των αγροτών συχνά πιέζονταν για περισσότερες παροχές ακόμη και με εκβιαστικούς όρους. Η επιρροή του ΠΑΣΟΚ περιορίστηκε ιδιαίτερα στην περιφέρεια, με μόνη εξαίρεση την Κρήτη. Συνοψίζοντας, η πρώτη περίοδος διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, προσέφερε σημαντικά πλεονεκτήματα στους αγρότες και ταυτόχρονα συνέβαλε στη δημιουργία εκφυλισμού σταδιακά. Η εισφορά των επιδοτήσεων από την ΕΟΚ μέσω της εγκαθίδρυσης των Μ.Ο.Π. και του Α' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης αναγνωρίστηκε και εκλήφθηκε ως σημαντική επιτυχία του Α. Παπανδρέου και της περιφερειακής του στρατηγικής

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ο ελληνικός δημόσιος τομέας, ήταν και παραμένει ένα πολύ μεγάλο πρόβλημα. Έως το 1981, δεν είχε κατορθώσει κανείς να διαχωρίσει τη Δημόσια Διοίκηση με την πολιτική, διότι τα κόμματα φρόντιζαν να «δωρίζουν» τις θέσεις στους ψηφοφόρους τους. Με τη μονιμότητα που θέσπιζε ο Ελευθέριος Βενιζέλος, δεν περιορίστηκε σχεδόν καθόλου το πελατειακό αυτό σύστημα. Το ΠΑΣΟΚ, επιχείρησε μεταρρυθμίσεις στο δημόσιο, έτσι ώστε να γίνει αποτελεσματικό και εξυπηρετικό ως προς τον πολίτη. Έγιναν πολλές προσλήψεις. Δεν ήταν όμως ο αριθμός το πρόβλημα, γιατί έγινε διεύρυνση της δράσης της δημόσιας διοίκησης. Το πρόβλημα ήταν τα ανεπαρκή προσόντα των υπαλλήλων και η χαμηλή παραγωγικότητα. Η δημόσια διοίκηση είναι το επίκεντρο της πολιτικής ζωής, αφού η πολιτική κινείται γύρω από τη δημόσια διοίκηση. Παρόλο που η μεταρρύθμιση στη δημόσια διοίκηση έχει αναδειχθεί ως απόλυτη προτεραιότητα, το γεγονός ότι οι προηγούμενες παρεμβάσεις απέτυχαν, επέβαλε μια εμπειριστατωμένη διερεύνηση των αιτιών που οδήγησαν στην ανεπιτυχία των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών. Οι ανεπαρκείς μεταρρυθμιστικές προσπάθειες μπορεί να αποδοθούν σε διάφορους λόγους, όπως αναφέρει ο Βούλγαρης (2008), όπως ότι δεν υπήρχε ενιαία στρατηγική και ότι δεν έγιναν ουσιαστικές παρεμβάσεις στον επαγγελματισμό και στην αξιοκρατία των δημοσίων υπαλλήλων. Με νομοθετική παρέμβαση, δόθηκε περισσότερη αυτονομία στις τοπικές αυτοδιοικήσεις για το δημόσιο. Ακολούθησαν αρκετές νομικές παρεμβάσεις:

-1232/1985: ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΩΝ

-1256/1982: ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΠΟΛΥΘΕΣΙΑΣ

-1320/1983: ΤΡΟΠΟΣ ΠΟΥ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΛΗΨΕΙΣ

-1505/1984: ΜΙΣΘΟΛΟΓΙΟ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

-1400/1983: ΤΡΟΠΟΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Το ΠΑΣΟΚ προσπάθησε να αναβαθμίσει και να αναδιοργανώσει τον Δημόσιο τομέα. Σύμφωνα με τον Δ. Παπαδημητρίου, η αναγκαιότητα αυτών των μεταρρυθμίσεων προέρχεται από την παγκοσμιοποίηση, όπου δεν επηρέασε μόνο τη λειτουργία των

επιχειρήσεων αλλά και του Δημόσιου Τομέα. Άλλος ένας παράγοντας είναι ο εξευρωπαϊσμός, όπου η επιρροή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη δημόσια πολιτική και οι κανόνες που θεσπίζει για τα κράτη μέλη, δε θα άφηνε ανεπηρέαστο το δημόσιο τομέα. Και τέλος η μεταφορά πολιτικών, δηλαδή αν μιλάμε για τα χρόνια διακυβέρνησης 1981-1989, παρατηρείται ότι το δημόσιο έπρεπε να ακολουθήσει ευρωπαϊκά πρότυπα, όπου προτιμήθηκε το Σουηδικό μοντέλο, όπου είχαν σοσιαλδημοκρατία.

Για πολλά χρόνια, η Δημόσια Διοίκηση βασίστηκε στην παραδοσιακή προσέγγιση της ιεραρχίας. Παρόλα αυτά, το μοντέλο αυτό, παρά τα πλεονεκτήματά του για την κοινωνική συνοχή, συχνά οδηγούσε σε αναποτελεσματικότητα, γραφειοκρατία και διαφθορά. Ως αποτέλεσμα μετά το 1980 παρουσιάστηκε μία νέα προσέγγιση στον τομέα της Δημόσιας Διοίκησης, γνωστή ως Νέο Δημόσιο Μάνατζμεντ.

Το πελατειακό κράτος εμφανίζεται συχνά σε κοινωνίες με πρώιμο κοινοβουλευτισμό και καθυστερημένη εκβιομηχάνιση. Η ύπαρξη πελατειακού κράτους, δε βοήθησε την προοδευτική μεταρρύθμιση, αλλά έγινε ακριβώς το αντίθετο, παρέμεινε παγιωμένη σε ένα κομματικό μηχανισμό.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η οικονομική πολιτική μιας κυβέρνησης κρίνεται από τα αποτελέσματα που επιτυγχάνει σε οικονομικό επίπεδο. Είναι αναγκαίο να εξασφαλίσει τους απαραίτητους πόρους προκειμένου να υλοποιήσει το προγραμματισμένο πρόγραμμα της κυβέρνησης. Μεταξύ των δεσμεύσεων που ανέλαβε ήταν η ενίσχυση των πλέον ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και αυτό το υλοποίησε με γενναίες αυξήσεις σε μισθούς και συντάξεις. Ακόμη εισήγαγε την εργασία 40 ωρών εβδομαδιαίως, την μηνιαία άδεια με αποδοχές, κ.α..

Επίσης προχώρησε και στην πραγματοποίηση κρατικοποιήσεων επιχειρήσεων όπως : Ελληνική Χαλυβουργία, ΠΥΡΚΑΛ, ΛΑΡΚΟ, Ναυπηγεία Σκαρामαγκά, Πειραιϊκή – Πατραϊκή, η πολυεθνική ΕΣΣΟ- Παππάς, τα τσιμέντα ΑΓΕΤ- ΗΡΑΚΛΗΣ, κ.α.. οι κρατικοποιήσεις, είχαν ανακοινωθεί από τον Α. Παπανδρέου με το πρόσχημα της «κοινωνικοποίησης των επιχειρήσεων» και την εξυγίανσή τους (Προβόπουλος, 1985).

Σίγουρα η οικονομική πολιτική της διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ ήταν γενναιόδωρη ως προς το λαό αλλά δυστυχώς προβληματική ως προς την ανάπτυξη λόγω της γραφειοκρατίας και τις εχθρικές πολιτικές προς τις επενδύσεις (Ελευθερίου και Τάσσης, 2013).

Το 1981, όπου ανέλαβε το ΠΑΣΟΚ, η οικονομία είχε αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης (-0,4), πληθωρισμό (24,5%), και το δημοσιονομικό έλλειμμα στο 9,1% του ΑΕΠ (Καζάκος,2001). Με τις παροχές που έδωσε η κυβέρνηση, το 1983 άρχιζαν να φαίνονται τα πρώτα προβλήματα στα δημοσιονομικά, που οδήγησαν στη υποτίμηση του εθνικού νομίσματος 2 φορές, το 1983 και το 1985. Αυτό βέβαια βοήθησε την εξαγωγή, φέρνοντας έσοδα αλλά ταυτόχρονα μειώνοντας την αγοραστική δυνατότητα των πολιτών, κάνοντας την αγορά των εισαγόμενων πολύ δύσκολη. Για την κριτική της αποτελεσματικότητας της οικονομική πολιτικής του ΠΑΣΟΚ, χρησιμοποιούνται οι ακόλουθοι δείκτες:

- 1) Οι δείκτες της συγκριτικής αξίας των νομισμάτων που υπολογίζονται από του κορυφαίους διεθνείς οικονομικούς φορείς
- 2) Οι δείκτες εξέλιξης της αγοράς
- 3) Μικροοικονομικοί δείκτες συγκεκριμένων επιχειρήσεων
- 4) Σύνθετοι δείκτες παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας

Η χρήση δεικτών δίνουν τη δυνατότητα να αξιολογηθεί ο ρυθμός ανάπτυξης μιας οικονομίας, με πιο αντικειμενικούς αριθμούς. Στην οικονομική επιστήμη όλα στηρίζονται στους πραγματικούς αριθμούς και σε στατιστικά μοντέλα. Η οικονομική διακυβέρνηση εστίασε στις δεσμεύσεις για παροχές, αντί να δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη της οικονομίας, με σαφές χαρακτηριστικό τη μείωση της ανταγωνιστικότητας. Έδινε χωρίς να έχει σχεδιάσει την επόμενη μέρα. Σαν κριτική αναφορά, με τη ίδια λογική, ζούσαν όλοι: *«Σήμερα έχω, ας τα ζοδέσω και αύριο βλέπουμε»*, μία νοοτροπία που υπήρξε μέχρι και την κρίση. Μετά το 1986 παρατηρείται μια μικρή ανάκαμψη. Αξίζει να σημειωθεί ότι χώρες τις Δυτικής Ευρώπης, οικονομικά υποδεέστερες, με την είσοδο τους στην ΕΟΚ, αναπτύχθηκαν οικονομικά εκείνη τη περίοδο (Ισπανία, Πορτογαλία) καταφέροντας να αποκτήσουν και ανταγωνιστικό πλεονέκτημα (ΚΑΖΑΚΟΣ Π.). Η οικονομική πολιτική που ακολούθησε και τις δύο τετραετίες (1981-1985 & 1985-1989), ήταν βασισμένες σε οικονομικά μοντέλα της σοσιαλδημοκρατίας και στον Κεϋνσιανισμό.

Συνοψίζοντας, το ΠΑΣΟΚ κατά τη διάρκεια της θητείας του από το 1981 έως το 1989, παρότι προχώρησε σε σημαντικές αυξήσεις και παροχές προς τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, δεν κατάφερε να προωθήσει την οικονομική ανάπτυξη. Ακόμη και σήμερα, πολλές είναι οι απόψεις οικονομολόγων, πολιτικών και απλών πολιτών που πιστεύουν ότι αυτές οι πολιτικές οδήγησαν στην οικονομική ύφεση σε βάθος χρόνου.

ΡΥΘΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΠΑΡΗΘΩΡΕΜΟΣ, ΑΝΕΡΓΙΑ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΛΕΠ, 1980-1990					
Έτος	Ρυθμός ανάπτυξης %	Παθητικότητα (ΓΑΤΚ) %	Ανεργία %	Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ως % του ΛΕΠ	Κατά κεφαλή ΛΕΠ (\$)
1980	0,7	24,9	2,7	0,6	5030
1981	-1,6	24,5	4,0	1,7	4575
1982	-1,1	21,1	5,8	-1,8	4741
1983	-1,1	20,2	7,9	-2,8	4262
1984	2,0	18,5	8,1	-2,5	4121
1985	2,5	19,3	7,8	-4,5	4085
1986	0,5	23,0	7,4	-3,6	4798
1987	-2,3	16,4	7,4	-0,8	5576
1988	4,3	13,5	7,7	-1,8	6459
1989	3,8	13,7	7,5	-4,3	6683
1990	0,0	20,4	7,0	-4,7	8219

Πηγή: ΥΠΕΘΟ

Εικόνα 2 (Πηγή: PANTHEMOS, PANTEION GR)

3.4 1989-1990: ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΑ

Ένα σημαντικό σημείο αναφοράς, για πολλούς, είναι το έτος 1989 ή όπως συνηθίζεται να λέγεται το βρώμικο '89.

Το 1989, χαρακτηρίστηκε από το πολιτικό και οικονομικό σκάνδαλο Κοσκωτά, με κεντρικό πρόσωπο τον τραπεζίτη και επιχειρηματία Γεώργιο Κοσκωτά και στελέχη του ΠΑΣΟΚ. Εν συντομία, ο Γ. Κοσκωτάς, με το προσωνύμιο *Μεγαλοαπατεώνας*, είχε κάνει υπεξαίρεση 33,5 δισεκατομμυρίων δραχμών από τη Τράπεζα Κρήτης και με τα χρήματα αυτά αγόραζε άλλες επιχειρήσεις και δωροδοκούσε δημόσια πρόσωπα. Συνελήφθη στις ΗΠΑ όπου είχε προσπαθήσει να διαφύγει και δικάστηκε στην Ελλάδα το 1991, σε κάθειρξη 25 ετών.

Μαζί του, δικάστηκαν και οι: Ανδρέας Παπανδρέου (πρώην Πρωθυπουργός), Μένιος Κουτσόγιωργας (πρώην Υπουργός Δικαιοσύνης), Δημήτρης Τσοβόλας (πρώην Υπουργός Οικονομικών) Γιώργος Πέτσος (τέως Υφυπουργός Βιομηχανίας, Έρευνας και

Τεχνολογίας). Ήταν η πρώτη φορά που τα ΜΜΕ κάλυψαν ζωντανά όλη τη δίκη, και οι δημοσιογράφοι είχαν ρόλο και κριτή και «δικαστή», όπως άλλωστε συμβαίνει και σήμερα

Η ετυμηγορία του δικαστηρίου ήταν:

- Ανδρέας Παπανδρέου (πρώην Πρωθυπουργός): αθώος και για τις 3 κατηγορίες.
- Μένιος Κουτσόγιωργας (πρώην Υπουργός Δικαιοσύνης): ένοχος για απιστία περί την υπηρεσία και για παράβαση του νόμου περί ευθύνης υπουργών, 2 1/2 χρόνια φυλάκιση εξαγοράσιμη και 3 χρόνια στέρηση πολιτικών δικαιωμάτων.
- Δημήτρης Τσοβόλας (πρώην Υπουργός Οικονομικών): ένοχος για απιστία περί την υπηρεσία και για παραβίαση του νόμου περί ευθύνης υπουργών, 2 ½ χρόνια φυλάκισης εξαγοράσιμη και 3 χρόνια στέρηση πολιτικών δικαιωμάτων
- Γιώργος Πέτσος (τέως Υφυπουργός Βιομηχανίας, Έρευνας και Τεχνολογίας): ένοχος για παράβαση του νόμου περί ευθύνης των υπουργών, 10 μήνες φυλάκιση, με διετή αναστολή και διετή στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων.

Σε πολλά άρθρα αναλόγως την πολιτική ιδεολογία τους, ακούστηκαν και γράφτηκαν πολλές απόψεις, περί σκευωρίας κατά του Α. Παπανδρέου από πολιτικούς του αντιπάλους. Ο ίδιος δήλωσε μετά την ετυμηγορία της δίκης: *«Στόχος τους ήταν η δική μου πολιτική και ηθική εξόντωση, η διάλυση του ΠΑΣΟΚ και ο κατακερματισμός της μεγάλης Δημοκρατικής Παράταξης Απέτυχαν οικτρά με τη δεκάμηνη δημόσια διαδικασία. Η αλήθεια εκδικήθηκε τους σκευωρούς»*. Θα είναι καλό να αναφερθεί και τα λόγια του στενού συνεργάτη του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη, Νικόλαου Γρυλλάκη, όπου ο ίδιος το 2001 σε βιβλίο του υποστήριξε, ότι η τότε αμερικανική κυβέρνηση μέσω της CIA είχε βοηθήσει τη Νέα Δημοκρατία να σκευάσουν και να βρουν στοιχεία για την υπόθεση Κοσκωτά, ώστε να πέσει η κυβέρνηση του Α. Παπανδρέου και δημιουργώντας έτσι ένα δυσμενές κλίμα ως προς το ΠΑΣΟΚ και ιδιαίτερα στο πρόσωπο του Α. Παπανδρέου τόσο στην ελληνική κοινωνία, όσο και στη παγκόσμια κοινή γνώμη μέσω των ΜΜΕ. Σύμφωνα πάντα με το Γρυλλάκη η συμφωνία CIA και Ν.Δ. (Ιανουάριος 1989) ήθελαν να εξαφανίσουν τον κομμουνισμό και τον υπαρκτό σοσιαλισμό που τότε επικρατούσε στην Ανατολική Ευρώπη και επηρέαζε και άλλα κράτη. Η δίκη αυτή λοιπόν, μέχρι και σήμερα, έχει χαρακτηριστεί, ως η δίκη του Αιώνα, είχε και έχει απασχολήσει τη παγκόσμια κοινή γνώμη, αφήνοντας πολλά αναπάντητα ερωτήματα.

Μετά τις εκλογές του Ιουνίου του 1989, η Νέα Δημοκρατία και ο Ενιαίος Συνασπισμός, μαζί με την ανανεωτική Αριστερά και άλλων μικρότερων κομμάτων, αποφάσισαν να σχηματίσουν μία προσωρινή κυβέρνηση, με κύριο στόχο την εξάλειψη των πολιτικών σκανδάλων. Το σκάνδαλο του Κοσκωτά ήταν μόνο ένα από τα πολλά σκάνδαλα που κατηγορήθηκε το ΠΑΣΟΚ.

Αυτό προκάλεσε έντονη ένσταση στο πολιτικό σκηνικό της εποχής με τον ίδιο τον Κωνσταντίνο Καραμανλή ιδρυτή της Νέας Δημοκρατίας, να δηλώνει «πως οι Πρωθυπουργοί δεν πάνε φυλακή, αλλά σπίτι τους». Το ενδιαφέρον του κόσμου επικεντρώθηκε στη μοίρα των πολιτικών προσώπων παρά στο Γεώργιο Κοσκωτά.

Σε όλα αυτά έρχεται να προστεθεί και η δολοφονία του βουλευτή της Ν. Δημοκρατίας και δημοσιογράφου, Παύλου Μπακογιάννη από την τρομοκρατική οργάνωση της 17 Νοέμβρη και μία αποτυχημένη απόπειρα δολοφονίας του βουλευτή του ΠΑΣΟΚ Γεώργιου Πέτσου. Οι επιθέσεις αυτές συνδέθηκαν με το σκάνδαλο Κοσκωτά, λόγω των προκηρύξεων με τίτλους: «κλεφτοκοτάδες, μεγαλοαπατεώνες, ταρτούφοι», «άρχισε η κάθαρση», «να χτυπήσουμε τους κλέφτες τους πουλημένους πολιτικούς» αλλά και ότι η οργάνωση κατονόμαζε τα θύματα της ως συνένοχους στο σκάνδαλο Κοσκωτά.

Στις εκλογές τον Ιούνιο του 1989, ανέδειξαν πρώτο κόμμα τη Ν. Δημοκρατία του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη χωρίς όμως να έχει κυβερνητική πλειοψηφία. Τότε αποφασίστηκε η σύμπραξη της Δεξιάς με την Αριστερά, με τη Νέα Δημοκρατία και το Συνασπισμό της Αριστεράς και της προόδου, να προχωρούν στο σχηματισμό κυβέρνησης με πρωθυπουργό τον Τζαννή Τζανετάκη. Ρόλος της κυβέρνησης αυτής ήταν να προωθηθεί το σκάνδαλο Κοσκωτά και να οδηγηθεί στη Δικαιοσύνη και να διεξαχθούν νέες εκλογές το Νοέμβριο του 1989. Για δεύτερη φορά δεν κατάφερε να συγκροτηθεί κυβέρνηση. Η δημιουργία οικουμενικής κυβέρνησης ήταν αναγκαία. Η Οικουμενική κυβέρνηση του Ξ. Ζολώτα (Νοέμβριος 1989- Απρίλιος 1990), ασχολήθηκε κυρίως με την οικονομική πορεία της χώρας η οποία όπως είχε δηλώσει εκείνος ήταν προβληματική αλλά όχι μη αναστρέψιμη. Σύμφωνα με ομάδα εμπειρογνομόνων η ελληνική οικονομία βάδιζε ξανά προς τη χρεοκοπία. Το δημοσιονομικό χρέος ήταν ανεξέλεγκτο. Τον Απρίλιο του 1990 παρέδωσαν προτάσεις ώστε να ακολουθηθούν από την επόμενη κυβέρνηση για να αποφευχθεί η χρεοκοπία⁵. Με το πρόσχημα ότι δε συμφωνούσαν οι 3 αρχηγοί των

κομμάτων, για ένα κοινό πρόσωπο αποδοχής για την Προεδρία της Δημοκρατίας, διαλύεται η Βουλή τον Φεβρουάριο του 1990. Ο Κ. Μητσοτάκης με την τροποποίηση του εκλογικού νόμου 1 συν 1, ήξερε ότι μπορεί να κερδίσει τις εκλογές και να δημιουργήσει αυτοδύναμη κυβέρνηση. Τον Απρίλιο του 1990, η Νέα Δημοκρατία κερδίζει τις εκλογές και δημιουργεί οριακά αυτοδύναμη κυβέρνηση.

Οι συνεχόμενες εκλογικές αναμετρήσεις έπλητταν οικονομικά τη χώρα. Ήδη η εικόνα της οικονομίας ήταν κακή, προστέθηκε και η πολιτική αστάθεια με αρνητικά οικονομικά και κοινωνικά αποτελέσματα.

3.5 ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗ (1990-1993)

Η Ν. Δημοκρατία κατάφερε να επικρατήσει στις εκλογές τον Απρίλιο του 1990, με ποσοστό 46,89%, και 150 έδρες, όπου έγιναν 152, με την συν μία από την περιφέρεια Ιονίου, του νομού Κέρκυρας και συν μία από τον βουλευτή της Δημοκρατικής Ανανέωσης Θεόδωρου Κατσίκη. Η θητεία της κυβέρνησης διήρκησε έως τον Σεπτέμβριο του 1993, όπου παραιτήθηκε. Στο εσωτερικό της Ν. Δημοκρατίας, παρατηρήθηκαν πολλές αναταράξεις, που κορυφώθηκαν με την αποχώρηση του Α. Σαμαρά, Υπουργού Εξωτερικών, και άλλων που τον ακολούθησαν (8/9/1993)⁶.

⁶ Ο Αντώνης Σαμαράς παραιτήθηκε από βουλευτής και ίδρυσε νέο πολιτικό κόμμα την Πολιτική Άνοιξη, ένα όνομα όπως είπε ο ίδιος εμπνευσμένο από τον Ελύτη. Τον Α. Σαμαρά ακολούθησαν και άλλοι βουλευτές της Ν. Δημοκρατίας όπως ο Γεώργιος Ράλλης. Σκοπός όπως είπε ο κ. Σαμαράς δεν ήταν να ρίξει την κυβέρνηση, το αποτέλεσμα βέβαια ήταν ότι έπεσε.

<u>Οι 300 έδρες της Βουλής των Ελλήνων</u>			
151 έδρες χρειάζονται για την απόλυτη πλειοψηφία			
<u>Συμμετοχή</u>	6.698.591 (79,51%)(1,18%)		
<u>ή</u>	Πρώτο κόμμα	Δεύτερο κόμμα	Τρίτο κόμμα
Επικεφαλής	<u>Κωνσταντίνος Μητσοτάκης</u>	<u>Ανδρέας Παπανδρέου</u>	<u>Χαρίλαος Φλωράκης</u>
Κόμμα	<u>Ν.Δ.</u>	<u>ΠΑ.ΣΟ.Κ.</u>	<u>Συνασπισμός</u>
Προηγούμενες εκλογές	46,19%, 148 έδρες	40,67%, 128 έδρες	10,97%, 21 έδρες
Έδρες	150	123	19
Αλλαγή στις έδρες	2	5	2
Αριθμός ψήφων	3.088.137	2.543.042	677.059
Ποσοστό	46,89%	38,61%	10,28%

3.5.1 ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ 1990-1993 ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ 1990- 1993

Σε αυτά τα 3 χρόνια η κυβέρνηση είχε να αντιμετωπίσει κινδύνους και νέα δεδομένα. Η εξωτερική πολιτική που θα ακολουθούσε αλλά και οι συμμαχίες που θα επέλεγε θα ήταν καθοριστικές τόσο για την οικονομία της χώρας όσο και για την κοινωνία. Η κυβέρνηση Μητσοτάκη, συνέπεσε με την αποδυνάμωση και την πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων της Ευρώπης, τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και την ανεξαρτητοποίηση της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας. Τότε προχωρούσε η Ε.Ε. στο σχεδιασμό των πρώτων βάσεων για τη δημιουργία της Ο.Ν.Ε.. Στις 11 Ιουνίου 1991, στη Σύνοδο κορυφής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στο Μάαστριχτ, η Ελλάδα εισχώρησε στη Δυτική Ευρωπαϊκή Ένωση για τη συνεργασία σε ότι αφορούσε θέματα άμυνας και ασφάλειας. Ταυτόχρονα έθετε βάσεις για την πολιτική στην Ο.Ν.Ε.. σημαντικά βήματα έγιναν και στην αποκατάσταση των σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Η.Π.Α., με τις επισκέψεις του Προέδρου των Η.Π.Α. Τ. Μπους στην Ελλάδα, και του Πρωθυπουργού της Ελλάδας στην Αμερική, όπου ο δεύτερος υπέγραψε τη συμφωνία για τις βάσεις του ΝΑΤΟ στην Ελλάδα.

Η μετάβαση από το διπολικό στο μονοπολικό, προκάλεσε αύξηση της ανταγωνιστικότητας μεταξύ των κρατών, κυρίως στην Α. Μεσόγειο, τη Μέση Ανατολή και τα Βαλκάνια, και σε όλα το επίκεντρο ήταν η Ελλάδα (Τσιριγιώτης 2013, σελ.677-684).

Η Ελλάδα είχε την ευκαιρία να αναλάβει ηγετικό ρόλο στα Βαλκάνια μέσω των οικονομικών δεικτών της, του Δημοκρατικού της μοντέλου και των επιρροών που ασκούσε σε μεγάλες δυνάμεις όπως οι Η.Π.Α.. Το 1991, είχε να αντιμετωπίσει και τον πόλεμο του Κόλπου (ΙΡΑΚ-ΚΟΥΒΕΙΤ), όπου είχαν πάρει μέρος και οι σύμμαχοι, αλλά και την Τουρκία, που είχε στόχο να γίνει μέλος της Ε.Ε. και να κατέχει έναν ρόλο μεσολαβητή⁷. Δυστυχώς η Ελλάδα τότε δεν κατάφερε να πάρει τον ηγετικό ρόλο, λόγω ότι επικεντρώθηκε στη λύση του Μακεδονικού⁸. Η Ελληνική κυβέρνηση δεν κατάφερε να πετύχει τα αναμενόμενα αποτελέσματα στη διαχείριση του ζητήματος καθώς

⁷ δεν απέχει και πολύ από το ρόλο που θέλει ακόμη και σήμερα να πάρει, 30 χρόνια μετά , βλ. πόλεμο Ρωσίας-Ουκρανίας, και ακόμη και σήμερα παλεύει για να μπει στην Ε.Ε

⁸ Πηγή

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B1%CE%BA%CE%B5%CE%B4%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%>

υπερεκτίμησε την απειλή που προέκυπτε από τη δημιουργία του κράτους της ΠΓΔΜ. Η εξαγγελία της εξωτερικής πολιτικής της χώρας σε περίπλοκες εσωτερικές πολιτικές διεκδικήσεις, στρατηγικές και συμφέροντα, αποστέρησε από την ελληνική πλευρά τη δυνατότητα να αναπτύξει ορθολογικές διπλωματικές κινήσεις και ενέργειες.

Σε ότι αφορά το Κυπριακό, επανέρχεται το ιδεολογικό κομμάτι που χαρακτήριζε τις κυβερνήσεις του Κ. Καραμανλή. Η ελληνική κυβέρνηση αναλαμβάνει το ρόλο του προωθητή των αποφάσεων της Κυπριακής κυβέρνησης προς τις ΗΠΑ και την ΕΕ.

ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Οι αναταραχές στην παιδεία ήταν τόσες πολλές λόγω του πολυνομοσχεδίου του Β. Κοντογιαννόπουλου, Υπουργού Παιδείας τον Νοέμβριο του 1991. Το νομοσχέδιο στόχευε σε πολλές μεταρρυθμίσεις, κυρίως στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και ιδιαίτερα στις παροχές του δημόσιου πανεπιστημίου. Βάσει του ΦΕΚ του φύλλου της εφημερίδας της Κυβερνήσεως, το νομοσχέδιο προέβλεπε τη κατάργηση δωρεάν πανεπιστημιακών συγγραμμάτων και περικοπές στις παροχές όπως δωρεάν σίτιση και στέγαση. Οι διατάξεις για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση όπως η κατάργηση αδικαιολόγητων απουσιών, η επιβολή ομοιόμορφης ενδυμασίας, ο πειθαρχικός έλεγχος ακόμη και στην εξωσχολική ζωή των μαθητών, οι γραπτές εισαγωγικές εξετάσεις από το γυμνάσιο στο λύκειο χωρίς δυνατότητα επανεξέτασης ήταν μέτρα που γύριζαν πολλά χρόνια πίσω, αναχρονιστικά και καθόλου δημοκρατικά και φιλολαϊκά.

Αποτέλεσμα αυτού του νομοσχεδίου, και σε συνδυασμό με την έντονη υποστήριξη αυτού από τη κυβέρνηση, οδήγησε σε μεγάλο κύμα καταλήψεων σε σχολεία και πανεπιστήμια (περίπου το 70 % των γυμνασίων και λυκείων της χώρας) από τα τέλη Νοέμβρη (1990). Στις καταλήψεις συμμετείχαν μαθητές, γονείς και δάσκαλοι. Όλα τελείωσαν τον Ιανουάριο του 1991 μετά τη δολοφονία του καθηγητή Ν. Τεμπονέρα από τον πρόεδρο της ΟΝΝΕΔ Ι. Καλαμπόκα κατά τη διάρκεια κατάληψης σε σχολείο⁹. Μετά τη δολοφονία του Ν. Τεμπονέρα, ο Υπουργός Παιδείας παραιτήθηκε και ανέλαβε ο Γ. Σουφλιάς, όπου και απέσυρε το νομοσχέδιο αυτό.

⁹ Πηγή: <https://www.sansimera.gr/articles/383>

ΤΟΜΕΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Κατά την τριετία 1990-1993, πραγματοποιήθηκαν σημαντικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στον τομέα της οικονομικής πολιτικής με στόχο την αποκέντρωση των κρατικών λειτουργιών. Η Κυβέρνηση ανέλαβε ένα πρωτοποριακό βήμα να εφαρμόσει περιοριστικά μέτρα επιρροής και παρέμβασης του κράτους, και την καθιστά τη πρώτη κυβέρνηση που προχώρησε σε τέτοια ενέργεια.

Έγινε μείωση των δημοσίων υπαλλήλων από 484.000 σε 458.000 (επίσημα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος). Προσέφυγε σε ιδιωτικοποιήσεις των αστικών συγκοινωνιών και 66 ελλειμματικών επιχειρήσεων του ΟΑΕ, μειώθηκε κατά πολύ το προσωπικό επιχειρήσεων (κατά 9.000), ιδιωτικοποιήθηκαν επιχειρήσεις που ανήκαν σε κρατικές τράπεζες, όπως τα Ναυπηγεία Ελευσίνας και ιδιωτικοποιήθηκε η Olympic Catering και έκλεισαν παρεμβατικές υπηρεσίες του Δημόσιου Τομέα. Δόθηκε στον ιδιωτικό τομέα η κινητή τηλεφώνά όπου πουλήθηκαν 2 άδειες 328 εκ. δολάρια. Την ίδια χρονιά υπεγράφη η σύμβαση για το ΜΕΤΡΟ της Αθήνας, ως δημόσιο έργο, αλλά η κατασκευή του δόθηκε σε ιδιωτική κατασκευαστική εταιρεία. Ακόμη ψηφίστηκε το νομοσχέδιο για το τέλος του κρατικού μονοπωλίου της ΔΕΗ στη παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, δίνοντας έτσι την ευκαιρία στον ιδιωτικό τομέα να εισχωρήσει και αυτός στην παραγωγή της ηλεκτρικής ενέργειας. Δημιουργήθηκε η νομική βάση για την συμμετοχή ιδιωτών στη λειτουργία των καζίνο και της μαρίνας, που έως τότε ήταν κρατικά. Τέλος, έγινε μερική απελευθέρωση στις εσωτερικές πτήσεις της Ολυμπιακής Αεροπορίας και των ΕΛΤΑ. Στο πλαίσιο της ανασυγκρότησης της οικονομίας πραγματοποιήθηκαν τρεις διαδοχικές επεμβάσεις στο ασφαλιστικό σύστημα (1990, 1991, 1992) βέβαια αυτή η προσπάθεια μιας φιλελεύθερης οικονομικής πολιτικής χαρακτηρίστηκε πολύ μέτρια¹⁰.

ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ 1990-1993

Κατά την περίοδο 1990-1993, παρατηρήθηκαν δύο σημαντικά χαρακτηριστικά όσον αφορά την πολιτική των δημοσίων επενδύσεων στην Ελλάδα. Το πρώτο στοιχείο είναι η

¹⁰ Εκδοτική Αθηνών, Ιστορία Ελληνικού Έθνους, том. 16, σελ. 395, Αθήνα 2000

πολιτική αστάθεια του 1989-1990 και το δεύτερο έχει να κάνει με την έναρξη της εφαρμογής του πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτή η περίοδος χαρακτηρίστηκε τόσο από τις προσπάθειες για την επίτευξη οικονομικής σύγκλισης με την Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και από τις διαρθρωτικές αλλαγές στον δημόσιο τομέα που επιδίωξαν την αύξηση της αποδοτικότητας και τη μείωση του δημόσιου χρέους.

• ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ

Κατά την περίοδο αυτή η Ελλάδα ήταν σε μία φάση οικονομικής ανάκαμψης. Οι επενδύσεις της σε υποδομές και έργα θα βοηθήσουν στην προσαρμογή της χώρας στα κριτήρια της ΕΕ και την επίτευξη της οικονομικής σύγκλισης.

• ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Κυβερνητικές πολιτικές εφαρμόστηκαν για να μειωθεί η παρέμβαση του κράτους σε ορισμένους τομείς και να επιτευχθεί μεγαλύτερη αποδοτικότητα και ανταγωνιστικότητα στην οικονομία.

	1988	1989	1990	1991	1992	1993
ΑΕΠ	9089,8	9456,3	9359,9	9656,7	9732,8	9680,7
Ακαθ. Επένδυσ. Πάγιου Κεφαλ.	1966,7	2106,0	2283,4	2180,6	2190,5	2131,7
(Ιδιωτικές)	1540,7	1633,6	1833,2	1666,4	1620,5	1565,7
(Δημόσιες)	426,0	472,4	450,2	514,2	570,0	566,0
Ανεργία (%)	7,7	7,5	7,0	7,7	8,7	9,7
Πληθωρισμός (Δ.Τ.Κ.)	13,5	13,7	20,4	19,5	15,9	14,4
Πρωτογενές* έλλειμμα (-) ή	- 390 -4,3	- 812 -7,5	- 523 -4,0	- 191 -1,2	259 1,4	9 0,0

Πλεόνασμα (+) Πίνακας 1. %ΑΕΠ Πίνακας 2						
Καθ. Δανειακές Ανάγκες* ΑΕΠ %	1035 11,39	1543 14,25	1794 13,83	1687 10,64	1300 7,13	2325 11,28
Δημ- Χρέος* %ΑΕΠ	5383 59,2	6699 61,9	9383 72,3	12335 77,8	15557 85,3	23431 113,7
ΑΕΠ*(σε αγοραίες τιμές)	9089,8	10826,7	12973,4	15848,2	18238,1	20609,1
Ονομαστικά επιτόκια τίτλων ετήσιας διάρκειας (% την 30η Ιουνίου)	19	19	24	23,5	21	21,25

Αυτή η περίοδος χαρακτηρίστηκε τόσο από τις προσπάθειες για την επίτευξη οικονομικής σύγκλισης με την Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και από τις διαρθρωτικές αλλαγές στον δημόσιο τομέα που επιδίωξαν την αύξηση της αποδοτικότητας και τη μείωση του δημόσιου χρέους. Υπήρξε πτώση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των δημόσιων επενδύσεων από 212,73 € σε 200,36€ (ΨΥΧΑΡΗΣ, 2008). Από αυτά τελικό συμπέρασμα για τη τριετία αυτή (1990-1993), είναι ότι ενισχύθηκαν μικροί νομοί όπως αυτός της Ευρυτανίας, Καρδίτσας και μειώθηκαν των μεγάλων όπως του Νομού Αττικής και Θεσσαλονίκης, άρα υπήρξε έντονη αναδιανομή δημοσίων επενδύσεων (ΨΥΧΑΡΗΣ,2008).

Σύμφωνα με τον εισηγητή της έκθεσης της Διαρκούς Επιτροπής Οικονομικών Υποθέσεων για τον προϋπολογισμό του κράτους, Παναγή Μπενετάτου, το 1993, οι οικονομικές συνθήκες επιδεινώθηκαν. Η Ελλάδα βρέθηκε σε δυσμενείς οικονομικές συνθήκες, με αυξημένο πληθωρισμό και ανάγκη για διαρκή λιτότητα. Η απρόβλεπτη

πολιτική αναμέτρηση που ακολούθησε εντείνει ακόμη περισσότερο τις ήδη υφιστάμενες δυσκολίες στην εκτέλεση του προϋπολογισμού.

Συνοπτικά η οικονομία 1974-1993

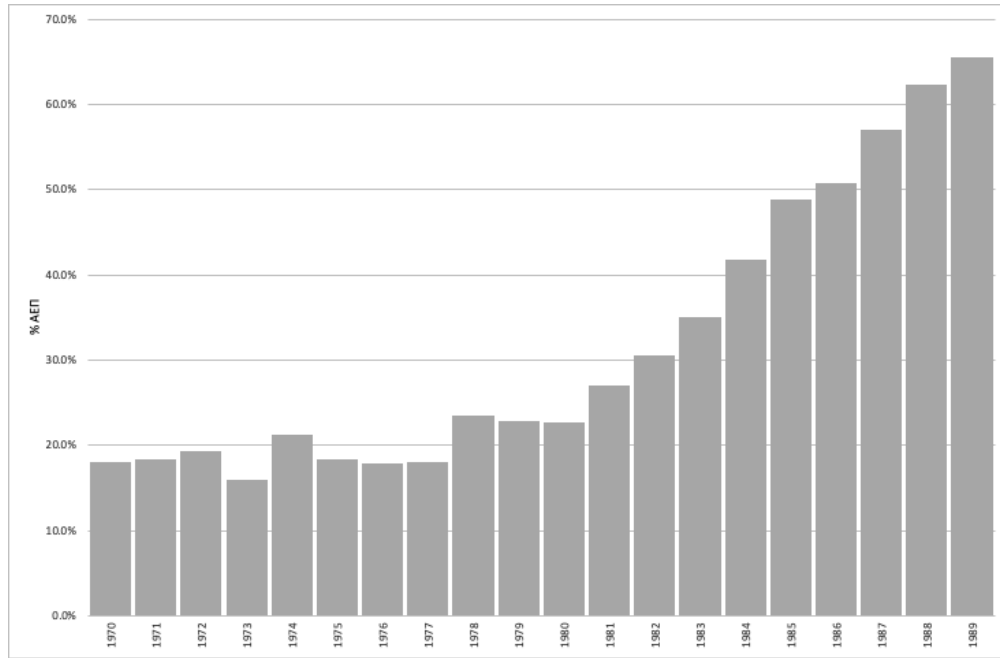
Τα χρόνια που ακολούθησαν μετά τη μεταπολίτευση, έκριναν απαραίτητο τον εξωτερικό δανεισμό, εστιάζοντας κυρίως σε υποδομές, μεταφορές, αγροτική και αστική ανάπτυξη. Το ένα δάνειο χρησιμοποιήθηκε κυρίως για την αποκατάσταση των ζημιών στην Καλαμάτα, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι επιπτώσεις του καταστροφικού σεισμού του 1981 και για την ενίσχυση του εξωτερικού ισοζυγίου πληρωμών. Ο Α. Παπανδρέου αναλαμβάνοντας τη θέση του πρωθυπουργού και το δημόσιο χρέος ήταν 27% του ΑΕΠ, ενώ το 1990 παραδόθηκε από την κυβέρνησή του το 80% του ΑΕΠ. Η επόμενη κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη παρέδωσε ένα χρέος που αντιστοιχούσε στο 110% του ΑΕΠ το 1993, προκαλώντας διεύρυνση των ελλειμμάτων σε ιδιωτικές και δημόσιες επιχειρήσεις (Busch, 1985).

Η οικονομική πολιτική κατά την προ-ενταξιακή περίοδο 1975-1979 διαμορφώθηκε κυρίως λόγω τριών παραγόντων: την κοινωνική πίεση για την αναδιανομή του πλούτου και του εισοδήματος, την επέκταση κοινωνικοπολιτικών αντιλήψεων όπου ήταν κρίσιμη για την αλλαγή ως προς τις οικονομικές δραστηριότητες και την προετοιμασία της χώρας για την ένταξή της στην Ε.Ε. Έως το 1980 το δημοσιονομικό έλλειμμα ήταν στο 3% του ΑΕΠ και παρατηρήθηκε βελτίωση των μισθών και των συντάξεων. Η πετρελαϊκή κρίση του 1979 (η δεύτερη), οδήγησε σε στασιμοπληθωρισμό.

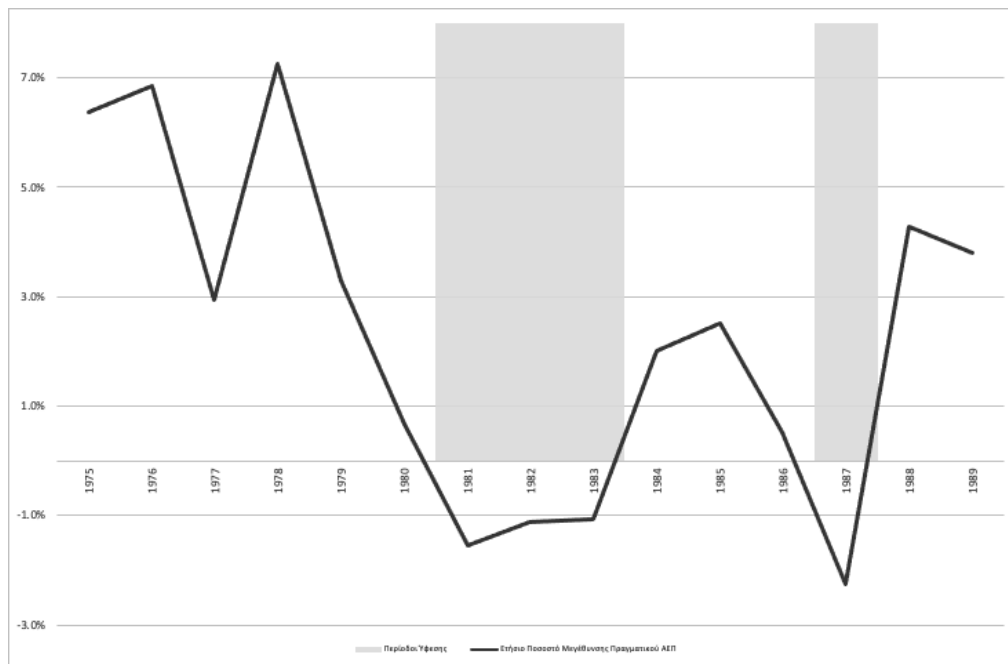
Το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης το 1981, από 2,6% έφτασε στο 9% του ΑΕΠ. Η επεκτατική δημοσιονομική και νομισματική που ακολούθησε το 1981 το ΠΑΣΟΚ, διατήρησε τα υψηλά ελλείμματα οδηγώντας στην αύξηση του δημοσίου χρέους. Οι αυξήσεις των μισθών και των συντάξεων σε συνάρτηση με τη μείωση της παραγωγικότητας, η «σωτηρία» των ζημιόγων εταιριών του ιδιωτικού τομέα μέσω κρατικοποιήσεων, η αύξηση της φορολογίας των επιχειρήσεων και των μισθωτών με υψηλά εισοδήματα είχαν ως αποτέλεσμα το στασιμοπληθωρισμό, τη μείωση της ανταγωνιστικότητας, τη νομισματική και δημοσιονομική αστάθεια και την έλλειψη

εμπιστοσύνης των επενδυτών. Παρά την προσπάθεια αντιμετώπισης της κρίσης ως προς το ισοζύγιο των πληρωμών το 1986-1987, με την υποτίμηση της δραχμής δε βοήθησε την εικόνα της ελληνικής οικονομίας. Η ραγδαία αύξηση των τρεχουσών πρωτογενών δαπανών έφερε δημοσιονομική αστάθεια. Τα δημοσιονομικά ελλείματα οδήγησαν στην εκτόξευση του δημόσιου χρέους από 22,7% του ΑΕΠ το 1980 σε 72,5% του ΑΕΠ το 1990.

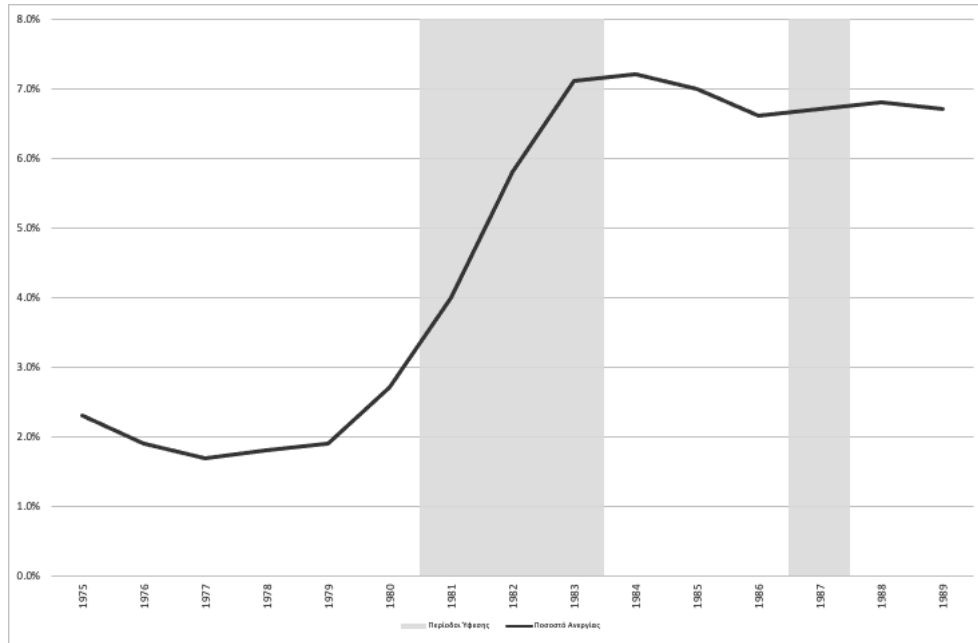
Η οικονομική κατάσταση κατά τα έτη 1989 και 1990 ήταν πολύ επικίνδυνη, δεδομένης της εκτόξευσης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων ενώ τα αόρατα χρέη είχαν συσσωρευτεί σε όλο το δημόσιο τομέα. Το σύστημα της κοινωνικής ασφάλειας ήταν στα όρια της διάλυσης και η μείωση των διαθέσιμων νομισμάτων ήταν δραματική και η ανοδική πορεία του πληθωρισμού ανησυχητική. Οι συνεχείς εκλογικές αναμετρήσεις από το 1989 -1990 είχε ως αποτέλεσμα τη πολιτική αστάθεια (Γιώργος Αλογοσκούφης, Οικονομική Ιστορία της Ελλάδος, 2022-2023). Παρά τις προσπάθειες αποκλιμάκωσης της λιτότητας και τις ιδιωτικοποιήσεις που προσπάθησε να κάνει η Νέα Δημοκρατία έως το 1993, δεν κατάφεραν να αποκλιμακώσουν την οικονομική κρίση, όπου όπως διαμήνυσε ο Α. Παπανδρέου το Νοέμβριο του 1993, είχε φτάσει η Ελλάδα ένα βήμα πριν την πτώχευση.

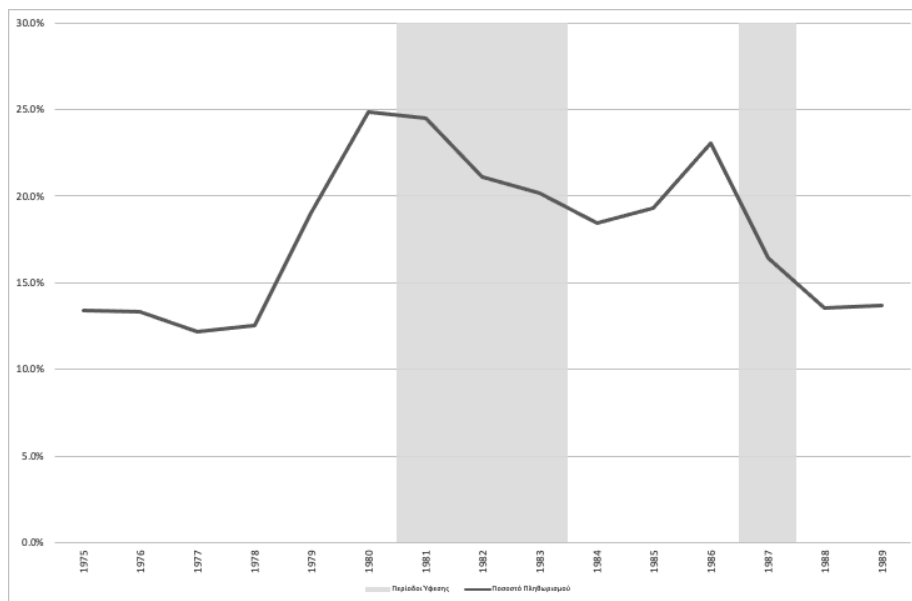
Εικόνα 3 Απεικόνιση του Ελληνικού Χρέους 1970-1989 (πηγή : Γιώργος Αλογοσκούφης, Οικονομική Ιστορία της Ελλάδας, 2022-2023)

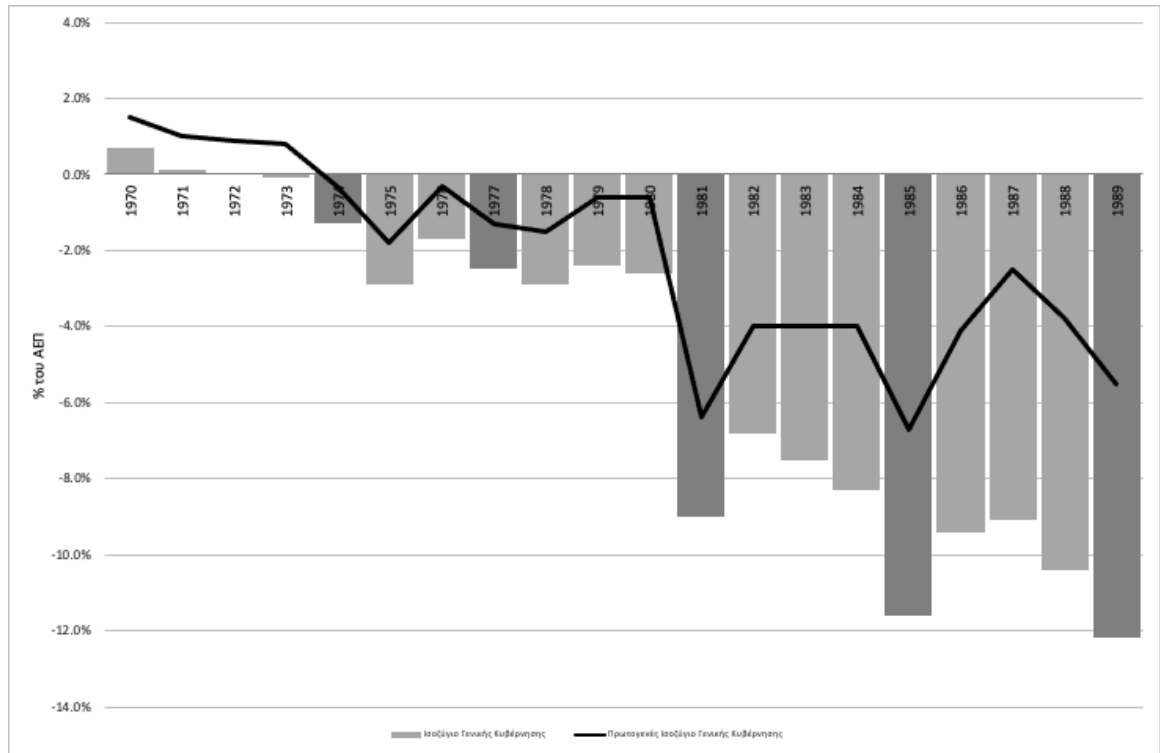
Εικόνα 4 Απεικόνιση του ΑΕΠ 1974-1989 (πηγή : Γιώργος Αλογοσκούφης, Οικονομική Ιστορία της Ελλάδας, 2022-2023)

Εικόνα 5 Απεικόνιση της ανεργίας 1974-1989 (πηγή : Γιώργος Αλογοσκούφης, Οικονομική Ιστορία της Ελλάδας, 2022-2023)

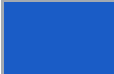

Εικόνα 6 Απεικόνιση του Πληθωρισμού 1974-1989 (πηγή : Γιώργος Αλογοσκούφης, Οικονομική Ιστορία της Ελλάδας, 2022-2023)

Εικόνα 7 Απεικόνιση του Δημοσιονομικό Ισοζύγιο και Πρωτογενές Ισοζύγιο 1970-1989
 (πηγή : Γιώργος Αλογοσκούφης, Οικονομική Ιστορία της Ελλάδας, 2022-202)

3.6 ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΠΑΣΟΚ 1993-2004

Κόμμα	Επικεφαλής	Ψήφοι			Έδρες		
		Αριθμός	%	% ±	Αριθμός	±	
	<u>Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα</u>	<u>Ανδρέας Παπανδρέου</u>	3.235.017	46,88	8,27	170	47
	<u>Νέα Δημοκρατία</u>	<u>Κωνσταντίνο ς Μητσοτάκης</u>	2.711.737	39,3	7,59 -	111	39 -
	<u>Πολιτική Άνοιξη</u>	<u>Αντώνης Σαμαράς</u>	336.460	4,88	<i>Νέο</i>	10	<i>Νέο</i>
	<u>Κομμουνιστικ ό Κόμμα Ελλάδας</u>	<u>Αλέκα Παπαρήγα</u>	313.001	4,54	-	9	-
Έγκυρες ψηφοί	6.900.311	100	300				
Άκυρες ψηφοί Λευκά	- 119.614						
Σύνολο	7.019.925						
	- 98,30%						

Στις εκλογές τον Οκτώβριο του 1993, ο Ανδρέας Παπανδρέου μετά το πολύκροτο σκάνδαλο Κοσκωτά, βγαίνει νικητής και το ΠΑΣΟΚ με ποσοστό 46,88 % και 170 έδρες αναλαμβάνει εκ νέου την εξουσία.

Πολλοί ήταν εκείνοι που τότε σχολίασαν ότι δεν ήταν καθαρή νίκη του ΠΑΣΟΚ, αλλά νίκη που χάρισε στο ΠΑΣΟΚ, ο Αντώνης Σαμαράς «κλέβοντας» ένα ποσοστό 5 % από τη Ν. Δημοκρατία με την αποστασία του και τη δημιουργία νέου κόμματος.

Ο Πρωθυπουργός, τον Δεκέμβριο του 1993, απευθυνόμενος τόσο στους Υπουργούς του, όσο και στον λαό, ενημέρωσε ότι η Ελλάδα είχε χρεωκοπήσει – προσωρινά- εφόσον δεν είχε χρήματα να πληρώσει τις άμεσες υποχρεώσεις. Στην ομιλία του ανέφερε: «*μια πολύ επικίνδυνη για την οικονομία της χώρας κατάσταση ξεπεράστηκε, χωρίς καν να γίνει αντιληπτή στις αγορές και χωρίς να διαταράξει την οικονομική ζωή του τόπου*» (ομιλία Α. Παπανδρέου, στο Υπουργικό Συμβούλιο, 02/12/1993). Στην ομιλία του

αναφέρθηκε ο στρατηγικός σχεδιασμός της κυβέρνησης ως προς την οικονομία, με στόχους την οικονομική ανάπτυξη για την αύξηση των εσόδων, τον εκσυγχρονισμό της φορολογικής βάσης και των επενδύσεων για την αύξηση της παραγωγικότητας και της πλήρους εκμετάλλευσης των κονδυλίων που παρείχε η Ευρωπαϊκή Ένωση στην Ελλάδα. Στο εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ το 1995, παρατηρήθηκαν πολλές εσωκομματικές εντάσεις, με την παραίτηση του Δημήτρη Τσοβόλα και τη δημιουργία νέου κόμματος από τον τελευταίο να επιδεινώνει την κατάσταση. Η κατάσταση της υγείας του Ανδρέα Παπανδρέου ήταν ανησυχητική μετά την εγχείρησή του, το 1988. Τον Νοέμβριο του 1995, επιδεινώθηκε. Ο πρωθυπουργός εισήχθη στο Ωνάσειο Καρδιολογικό Κέντρο όπου και παρέμεινε έως τον Μάρτιο του 1996. Τον Ιανουάριο του 1996 παραιτήθηκε από Πρωθυπουργό και με επιστολή που έγραψε από το νοσοκομείο, ζητούσε άμεσα εσωκομματικές εκλογές για την ανάδειξη νέου πρωθυπουργού. Ο Α. Παπανδρέου παρέμεινε Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ έως τον Ιούνιο του ίδιου έτους, όπου απεβίωσε. Άλλωστε ο Α. Παπανδρέου ήταν το ΠΑΣΟΚ. Πρωθυπουργός εκλέχτηκε ο Κώστας Σημίτης.

Η τριετία (1993-1996) διακυβέρνησης του Α. Παπανδρέου επικεντρώθηκε στην οικονομία και στην εξωτερική πολιτική. Ο Πρωθυπουργός ήταν εξαιρετικός στις διαπραγματεύσεις (Αναφορές της Μ. Θάτσερ, του Μπιλ Κλίντον κ.α.). Τότε έπρεπε να υιοθετηθεί μια νέα οικονομική στρατηγική με κατεύθυνση προς την ΟΝΕ. Αναγνωρίστηκε η γενοκτονία των Ποντίων, ιδρύεται το ΑΣΕΠ (με τον νόμο ΠΕΠΟΝΗ), έγινε η επιβολή εμπάργκο στην Π.Γ.Δ.Μ. και ανακοινώνεται το Ενιαίο Αμυντικό Ελληνοκυπριακό Δόγμα¹¹.

Όπως προαναφέρθηκε τα υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα, ο υψηλός πληθωρισμός καθώς και η χαμηλή ανάπτυξη ταλαιπωρούσαν την ελληνική οικονομία. Το 1995, η ΤτΕ, εφάρμοσε την πολιτική της «*σκληρής δραχμής*». Ενισχύοντας τη σύνδεση της δραχμής με νομίσματα άλλων χωρών που χαρακτηρίζονται από χαμηλό ρυθμό πληθωρισμού, η πολιτική αντιπληθωρισμού των νομισματικών αρχών αποκτά μεγαλύτερη αξιοπιστία. Επίσης, εφαρμόστηκε η πολιτική υψηλών επιτοκίων. Παρατηρήθηκαν

¹¹ Πηγή:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%AD%CE%B1%CF%82_%CE%A0%CE%B1%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%AD%CE%BF%CF%85

σημαντικές εισροές κεφαλαίων λόγω των υψηλών επιτοκίων. Το νόμισμα της Ελλάδας θεωρούνταν υπερτιμημένο εξαιτίας των αντιφάσεων από τη μία, η ύπαρξη της υψηλής συναλλαγματικής ισοτιμίας και από την άλλη, η χαμηλή ανταγωνιστικότητα με τα ελλείμματα ισοζυγίου των τρεχουσών συναλλαγών.

Ο Κ. Σημίτης, ως νέος πρωθυπουργός, μετά το θάνατο του Α. Παπανδρέου, ζητά εθνικές εκλογές τον Σεπτέμβριο του 1996. Ο Κ. Σημίτης, ιδρυτικό στέλεχος του ΠΑΣΟΚ, με σπουδές στη Νομική και στα Οικονομικά, είχε διατελέσει Υπουργός Εθνικής Οικονομίας (1985-1987), εφαρμόζοντας το αυστηρό πρόγραμμα σταθεροποίησης με θετικά αποτελέσματα στις μακροοικονομικές ανισορροπίες. Το ΠΑΣΟΚ έπρεπε να αλλάξει την οικονομική πολιτική του και να την προσαρμόσει με στόχο την ένταξη της χώρας στην Ο.Ν.Ε. Ένα από τα λάθη τους όμως ήταν, η μη προετοιμασία της κοινωνίας για την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ.

Η περίοδος 2000-2004

Στις εκλογές του Απριλίου του 2004, το ΠΑΣΟΚ κερδίζει τις βουλευτικές εκλογές με ποσοστό 43,79% έναντι 42,74% της Ν. Δημοκρατίας και ο Κ. Σημίτης είναι ο Πρωθυπουργός που κατά την τρίτη και τελευταία του θητεία στη διακυβέρνηση, θα συσχετιστεί με το ευρώ και τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Κατά τη διάρκεια αυτής της 4ετίας της διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, εξαρθρώθηκε η 17 Νοέμβρη, η Ελλάδα αναλαμβάνει υπό τον πρωθυπουργό την Προεδρία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (α' εξάμηνο του 2003), όπου προωθήθηκε η στρατηγική της Λισαβώνας για την ανάπτυξη και της απασχόληση και σχεδιάστηκε η ενταξιακή πορεία της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις βελτιώθηκαν και η Ελλάδα κατάφερε από ένα «βαλκανικό πρόβλημα» να γίνει ο ειρηνευτικός πόλος για όλη την Ευρώπη.

Το 2001, ήρθε ο μεγάλος διχασμός μεταξύ εκκλησίας και κράτους. Η αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων υπέδειξε να μην αναγράφεται το θρήσκευμα στις αστυνομικές ταυτότητες. Ο Αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος τότε, είπε ότι αυτό οδηγεί στον θρησκευτικό αποχρωματισμό της χώρας. Προέτρεψε τους Έλληνες πολίτες να

υπογράφουν για τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος, που απορρίφθηκε από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Κωστή Στεφανόπουλο, παρόλο που συγκεντρώθηκαν 3.000.000 υπογραφές. Ο τότε Πρόεδρος της Δημοκρατίας κράτησε τη θέση του εναρμονισμένη με το Σύνταγμα βάσει του αρ.44 και η αναγραφή του θρησκευματος θεωρήθηκε αντισυνταγματική από τα ελληνικά δικαστήρια.

3.6.1 ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ 1993-2004 ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ

ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ 1996-2004

Με το βλέμμα στραμμένο στην Ευρώπη και την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ, ο Κ. Σημίτης προέβη σε μία σειρά εκσυγχρονιστικών μεταρρυθμίσεων στην παιδεία. Ο νέος πρωθυπουργός, κινείται στην κατεύθυνση της κοινωνικής ανόδου, καθώς έπρεπε η οικονομία και η αγορά εργασίας να έχουν ένα αναβαθμισμένο ανθρώπινο δυναμικό, καλά εκπαιδευμένο με τεχνογνωσία, με ανάπτυξη ικανοτήτων και νέων δεξιοτήτων. Αυτό φάνηκε με το κείμενο του Κ. Σημίτη «Για μία παιδεία ανοικτών οριζώντων στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα». Οι σοσιαλδημοκρατικές του απόψεις για ίσες ευκαιρίες ήταν αναπόσπαστο κομμάτι του σχεδιασμού του στον τομέα της παιδείας, δεδομένου ότι είχε εκτιμηθεί ότι μελλοντικά θα απαιτούνταν οι άνθρωποι να είναι έτοιμοι να αντιμετωπίσουν τις απαιτήσεις της νέας χιλιετίας που θα ερχόταν.

Αυτό που καθιστούσε επείγουσες τις ριζικές αλλαγές ήταν μεταξύ άλλων: οι δυσλειτουργίες του εκπαιδευτικού συστήματος, η αύξηση της παραπαιδείας ειδικά στο λύκειο, που είχε γίνει κέντρο προετοιμασίας των μαθητών για την ένταξη τους στα πανεπιστήμια, αλλά και η αποτυχία πολλών μαθητών να ενταχθούν στα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που τους οδηγούσε σε ιδρύματα του εξωτερικού. Η δημόσια παιδεία έπρεπε να αναβαθμιστεί, ώστε να έχουν όλοι ίσες ευκαιρίες. Ο Γιώργος Α. Παπανδρέου είπε: «Το εκπαιδευτικό σύστημα έχει υποστεί πολυάριθμες αλλαγές, κυρίως στο οργανωτικό και το θεσμικό επίπεδο. Εν τούτοις έχει γίνει σαφές ότι η εκπαίδευση στην Ελλάδα χρειάζεται συνολική αναθεώρηση στο επίπεδο των θεμελιακών αρχών» (Γ.Α. Παπανδρέου, 1996).

Ο νέος υπουργός παιδείας, στηριζόμενος στη νέα εκπαίδευση με ευρωπαϊκή κατεύθυνση ξεκίνησε με την παράκαμψη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και δημιούργησε το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας ως βασικό επιστημονικό συμβούλιο. Εκείνη την περίοδο η κυβέρνηση ήρθε αντιμέτωπη με μία σειρά απεργιών που ήταν ενάντια στο νέο εκπαιδευτικό σύστημα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Οι μεταρρυθμίσεις «Αρσένη» συνεχίστηκαν και από τον επόμενο υπουργό παιδείας, Π. Ευθυμίου. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές περιλάμβαναν τα εξής:

- Νόμος 2525/97: Ενιαίο Λύκειο, πρόσβαση των αποφοίτων του στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, αξιολόγηση εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις. Σκοπός του ήταν η αντιμετώπιση καθημερινών προβλημάτων και η δημιουργία μιας εθνικής εκπαιδευτικής βάσης ισότητας με τα διεθνή εκπαιδευτικά συστήματα με σκοπό, την απόκτηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος.
- Μεταρρυθμίσεις στην προσχολική αγωγή με τον θεσμό του ολοήμερου νηπιαγωγείου για τα παιδιά από 4-6 ετών, με σκοπό την ομαλή προσαρμογή τους στη πρωτοβάθμια εκπαίδευση αλλά και τη παροχή βοήθειας στους εργαζόμενους γονείς.
- Μεταρρυθμίσεις στην υποχρεωτική εκπαίδευση με τον θεσμό του ολοήμερου σχολείου, όπου δίνεται η δυνατότητα εισαγωγής νέων διδακτικών αντικειμένων τυπικού ενδιαφέροντος (πολιτισμός, θέατρο, περιβάλλον, κ.α.). Επιπλέον, εισάγονται η ενισχυτική διδασκαλία και προγράμματα δημιουργικής απασχόλησης. Δίνεται η δυνατότητα σε ανθρώπους άνω των 18, η ευκαιρία να ολοκληρώσουν την υποχρεωτική εκπαίδευση μέσω των σχολείων δεύτερης ευκαιρίας.
- Μεταρρυθμίσεις στο Λύκειο που θα είναι αυτοτελή εκπαιδευτική βαθμίδα. Δημιουργείται το ενιαίο λύκειο, ώστε να ανταποκρίνεται στο λύκειο ίσων ευκαιριών. Η β' τάξη θα περιλαμβάνει τις τρεις κατευθύνσεις, θεωρητική, θετική και τεχνολογική. Στην γ' τάξη οι μαθητές θα μπορούν να επιλέγουν συγκεκριμένο αριθμό μαθημάτων ιδιαίτερης κλίσης όπως ξένες γλώσσες, αρχές οικονομικής θεωρίας, κτλ. Στόχος ήταν η ανάπτυξη κριτικής σκέψης των μαθητών, γνώσεις για τη συνέχιση των σπουδών τους και ανάπτυξη δεξιοτήτων και ικανοτήτων που θα είναι εργαλείο για την ένταξη τους στη σύγχρονη αγορά εργασίας.
- Μεταρρυθμίσεις στην αξιολόγηση των μαθητών, ως βοήθεια για μπορούν οι μαθητές να επιλέξουν τη κατεύθυνση που θα ακολουθήσουν. Τα θέματα των πανελληνίων θα αντλούνται από τη Κεντρική Τράπεζα ερωτήσεων. Τα γραπτά θα διορθώνονται και θα βαθμολογούνται από τους καθηγητές του σχολείου, αλλά και από εξωτερικούς βαθμολογητές που δε θα ξέρουν την ταυτότητα του μαθητή.
- Ακόμη έγιναν μεταρρυθμίσεις στην ειδική αγωγή, στην αξιολόγηση των εκπαιδευτικών, στην τεχνολογική εκπαίδευση, στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και στην εκπαίδευση ομογενών, στο σύστημα διορισμού, στον επαγγελματικό

- προσανατολισμό και στη συμβουλευτική υποστήριξη. Τέλος, πολλές μεταρρυθμίσεις έγιναν και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.
- Το 2000 καταργούνται οι γενικές εξετάσεις. Δημιουργήθηκαν 70 νέα πανεπιστημιακά ιδρύματα, για 18.500 επιπλέον φοιτητές. Το 2000 τα πανεπιστήμια θα απορροφούσαν 85.000 φοιτητές, που υπερκάλυπταν τον αριθμό των αποφοίτων του λυκείου.
 - Δημιουργήθηκαν 30 προγράμματα σπουδών επιλογής στα ΑΕΙ/ΤΕΙ όπου η εισαγωγή σε αυτά γίνεται βάσει συστήματος μορίων και θα ήταν ανοιχτά σε όλους τους πολίτες κάθε ηλικίας.
 - Εισήχθη ο θεσμός της δια βίου κατάρτισης και της εκπαίδευσης από απόσταση με τη λειτουργία του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου.
 - Αναβαθμίστηκαν οι προπτυχιακές και οι μεταπτυχιακές σπουδές
 - Επεκτάθηκε ο θεσμός της πρακτικής άσκησης σε φοιτητές/σπουδαστές
 - Καθιερώθηκε ο θεσμός της μερικής και της πλήρους απασχόλησης των μελών ΔΕΠ με βελτιωμένο μισθολόγιο
 - Διαμόρφωση του Εθνικού Συμβουλίου Παιδείας
 - Αξιολόγηση όλων των εκπαιδευτικών μονάδων και ιδιαίτερα της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Το 2000, ψηφίστηκε ο νόμος 2817/2000, που αφορούσε την «Εκπαίδευση ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις», για την προώθηση ίσων ευκαιριών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες (ΑμΕΑ).

Επίσης, έγιναν και αλλαγές όπως η μείωση των μαθημάτων που θα εξετάζονται στις πανελλήνιες σε 9 της β' και της γ' λυκείου στις γραπτές προαγωγικές εξετάσεις με κοινά σε εθνικό επίπεδο θέματα. Επανήλθε ο θεσμός της επανεξέτασης μαθητών που είχε καταργηθεί. Αποδεδειγμένη η απολυτήριος λυκείου από τη διαδικασία πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Γενικότερα από το 1996 έως και το 2004, έγιναν πολλές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις στην εκπαίδευση, για να μπορέσει να αναβαθμιστεί η χώρα κοινωνικά. Η παιδεία είναι το μέσο που πρέπει να επενδύει ένας λαός για να μπορέσει να επιβιώσει να αναπτυχθεί και να είναι κυρίαρχος. Για αυτόν τον λόγο, η κυβέρνηση στις μαζικές και παρατεταμένες απεργίες απέναντι στο νομοσχέδιο «Αρσένη», παρόλο που ήταν οι μεγαλύτερες και χρονικά και ως προς τη συμμετοχή μετά τη μεταπολίτευση, δεν έκανε πίσω. Ο Γεράσιμος Αρσένης για το έργο του αυτό θεωρήθηκε «Επιχειρηματίας Πολιτικής» (Ostrom, 2005).

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ 1996-2004

Α. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ 1996-2000

Η ΟΝΕ είχε δώσει συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα για την ικανοποίηση των στόχων της Ελληνικής οικονομίας, βάσει των κριτηρίων της Συνθήκης του Μάαστριχτ, ώστε να μπορέσει η Ελλάδα να ενταχθεί στην ΟΝΕ. Η ένταξη της, έμοιαζε ακατόρθωτη με την έως τότε αναποτελεσματικότητα της οικονομικής πολιτικής. Υπήρχαν αποκλίσεις μεταξύ των οικονομικών επιδόσεων και των τιμών βάσει των κριτηρίων, όπου ήταν επιτακτική η ανάγκη της αναθεώρησης των μακροοικονομικών μεγεθών και των πολιτικών αποφάσεων που θα στηριζόταν η επίτευξη της ονομαστικής και πραγματικής ένωσης. Η μακροοικονομική πολιτική στηριζόταν στον αποπληθωρισμό και στη δημοσιονομική βελτίωση ως προς την μείωση των ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους σε σχέση με το ΑΕΠ. Τα πρώτα διαρθρωτικά μέτρα που έπρεπε να ληφθούν, ήταν στον δημόσιο τομέα (Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 1996). Ψηφίστηκαν δύο νομοσχέδια το 1997, για μεταρρυθμίσεις και διαρθρωτικές αλλαγές για να μειωθούν τα έξοδα και να αυξηθούν τα έσοδα του δημοσίου:

- Ν.2459/97: Κατάργηση πολλών φορολογικών απαλλαγών, επιβολή φόρων ακίνητης περιουσίας και φόρος εισοδημάτων στους τίτλους του δημοσίου¹²
- Ν.2469/97: φορολογικές αλλαγές για τον έλεγχο δημοσίων δαπανών¹³

Η εφαρμογή της πολιτικής για τον αποπληθωρισμό στηρίχτηκε στο κόστος εργασίας και στην άμεση εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Το έτος 1997, ήταν καθοριστικό για τα κράτη μέλη της Ε.Ε., αφού έπρεπε να αξιολογηθούν ως προς τον στόχο τους την διατήρηση της οικονομικής σύγκλισης του τρίτου σταδίου της ΟΝΕ. Η αξιολόγηση της Ελλάδας ήταν ακόμη πιο σημαντική, έτσι ώστε να διαπιστωθεί αν η νομισματική και η οικονομική πολιτική ήταν επιτυχείς και αν υπήρχαν περιθώρια της νομισματικής σταθερότητας και της οικονομικής ανάπτυξης. Το ίδιο έτος, ο πληθωρισμός έφτασε στο χαμηλότερο επίπεδο από το 1970 στο 5,5%, το έλλειμα γενικής κυβέρνησης μειώθηκε στο 45 του ΑΕΠ, το δημόσιο χρέος μειώθηκε στο 109,5% του ΑΕΠ. Η εικόνα

¹² Πηγή: <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/11171/nomos-2459-1997>

¹³ Πηγή: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-demosia-dioikese/kratikes-prometheies-dapanes/n-2469-1997.html>

που έδινε η οικονομία ήταν θετική, αλλά ταυτόχρονα αυτό έκρινε απαραίτητο τη λήψη περισσότερων μέτρων για την συνέχιση της νομισματικής σταθερότητας, παρόλο που στην πραγματική οικονομία υπήρχε αβεβαιότητα για τη μελλοντική διατήρηση της μακροοικονομικής αυτής πολιτικής. Στις αρχές του 1998, κυρίως λόγω των αναταραχών στην ανατολική Ασία, παρατηρήθηκε αρκετά μεγάλη πίεση στη δραχμή. Η συνεχής μείωση της ανταγωνιστικότητας και το μεγάλο έλλειμμα των τρεχουσών συναλλαγών που ταλάνιζαν την Ελληνική οικονομία από τις αρχές του 1990, οδήγησαν τον Μάρτιο του 1998 την ένταξη της δραχμής στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ), όπου προσαρμόστηκε η ισοτιμία της με μία υποτίμηση της δραχμής της τάξεως του 12,3%. Η ένταξη της δραχμής στο ΜΣΙ μαζί με τη διακύμανση της συναλλαγματικής ισοτιμίας ήταν σημαντική προϋπόθεση για την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ. Η στρατηγική της οικονομικής πολιτικής στρεφόταν στην αντιμετώπιση δύο βασικών προκλήσεων: α) την αποτελεσματική αντιμετώπιση των πληθωριστικών επιπτώσεων της υποτίμησης και τη συνέχιση της μείωσης του πληθωρισμού (αναγκαίο κριτήριο για την ένωση) και β) επιτυχής ολοκλήρωση της πορείας προς τη νομισματική σταθερότητα και η ενσωμάτωση του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος. Για την επίτευξη και των δύο αυτών στόχων ήταν αναγκαία η ενίσχυση ποιοτικά και ποσοτικά του δυναμικού της χώρας, η συνέχιση της ανοδικής πορείας του ΑΕΠ, όπου θα βοηθούσε στη μείωση της ανεργίας και την ισορροπία του εξωτερικού οικονομικού τομέα. Για την αντιμετώπιση των προκλήσεων, αποφασίστηκε ότι έπρεπε να γίνει αναθεώρηση του Προγράμματος Σύγκλισης, έτσι ώστε η Ελλάδα να ήταν έτοιμη να ενταχθεί στην ΟΝΕ το 2001. Ακόμη η άμεση μείωση του ελλείματος του κυβερνητικού τομέα, η διεύρυνση της φορολογικής βάσης με νέα μέτρα, η εισοδηματική πολιτική που εφαρμοζόταν στο δημόσιο τομέα, η μείωση του ποσοστού εθνικής συμμετοχής στο πρόγραμμα των δημοσίων επενδύσεων και η αύξηση εσόδων της κοινωνικής ασφάλισης μέσω ένταξης των μεταναστών (OEACF 1997/1998), οι ιδιωτικοποιήσεις των κρατικών τραπεζών ήταν μέρη του οικονομικού στρατηγικού σχεδιασμού. Τον Ιανουάριο του 1999 στο ΜΣΙ 2, ανεξαρτητοποιείται η Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδος και οι αρμοδιότητες και ο ρόλος της θα ήταν βάσει του Ευρωπαϊκού Συστήματος και ο στόχος της θα ήταν η διασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας για την στήριξη της οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης.

Η αλλαγή του πλαισίου εφαρμογής της νομισματικής πολιτικής (ένταξη δραχμής στο ΜΣΙ), μαζί με την πλήρη απελευθέρωση της διασυνοριακής κίνησης των κεφαλαίων οδήγησαν στον περιορισμό της χρησιμότητας ενδιάμεσων στόχων ως προς τα νομισματικά και πιστωτικά μεγέθη (ΤτΕ, 1998, 1999). Η πολιτική των επιτοκίων έγινε το κύριο μέσο για τη μείωση του πληθωρισμού και τη σταθεροποίηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας, ώστε η πορεία των επιτοκίων να αντανakλά την πορεία του πληθωρισμού. Αυτό βοήθησε στη σύγκλιση προς τα επιτόκια των κρατών μελών που θα συμμετείχαν στην ΟΝΕ και στην ανάκαμψη των ιδιωτικών επενδύσεων. Για τον αποπληθωρισμό, χρειάστηκε τότε να κρατηθεί το κόστος εργασίας σε χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με τον πληθωρισμό. Οι αυξήσεις στο δημόσιο τομέα ήταν ονομαστικές και ήταν βάσει του της παραγωγικότητας και του πληθωρισμού. Η οικονομική προσαρμογή έγινε βάσει της οικονομικής μεγέθυνσης. Δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην ανταγωνιστικότητα. Ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος το 1999 (έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ, 1999), αναφέρει πως ο περιορισμός της κρατικής παρέμβασης και η απελευθέρωση των αγορών θα βοηθούσε στην οικονομική ανάπτυξη. Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις ήταν αναγκαίες. Η εικόνα της ελληνικής οικονομίας ήταν θετική με εξισορρόπηση της δημοσιονομικής κατάστασης παρά τις εξωτερικές αναταράξεις (στις χρηματοπιστωτικές αγορές, αύξηση τιμής πετρελαίου, κρίση στο Κόσσοβο). Η επίτευξη των κριτηρίων της Συνθήκης του Μάαστριχτ έδειχναν να υλοποιούνται: το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης έφτασε στο 1,5%, το χρέος της μειώθηκε στο 104,2% του ΑΕΠ, ο ρυθμός ανάπτυξης της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας έφτασε στο 3,5%, η ανεργία αυξήθηκε στο 10,5%, το έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών μειώθηκε στο 3% του ΑΕΠ και ήταν κοντά στην επίτευξη του στόχου για τον πληθωρισμό.

Η πολιτική στρατηγική που ασκήθηκε, έδωσε αξιοπιστία στην ελληνική οικονομία, οι αγορές ήταν θετικές με την ένταξη της χώρα στο ευρώ, γι' αυτό διατηρήθηκε η ισοτιμία της δραχμής στο 6,5-8,5% από την κεντρική ισοτιμία και έκλεισε τον Ιανουάριο του 2000 στο 3,5%. Ο πληθωρισμός, τέλος, έφτασε στο 2% το καλοκαίρι του 1999, πληρώντας έτσι όλα τα κριτήρια για την ένταξη της στην ΟΝΕ (Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ, 2000).

Η φούσκα του Χρηματιστηρίου

Την εποχή εκείνη (1999), τόσο ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης, όσο και ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας Γ. Παπαντωνίου, με τις δηλώσεις τους για ισχυρή οικονομία και λαϊκό καπιταλισμό, οδήγησαν πολλούς μικρομεσαίους να επενδύσουν τα χρήματά τους σε μετοχές του Ελληνικού Χρηματιστηρίου. Η ραγδαία άνοδος του χρηματιστηρίου (6.350 μονάδες) στηριζόταν στην προπαγάνδα και σε φήμες που εξυπηρετούσαν το Χρηματιστήριο Αξιών Αθήνας (Χ.Α.Α.) και δεν ήταν τίποτε άλλο παρά μία «φούσκα» όπου έσπασε, και αρκετοί ήταν εκείνοι που έχασαν τα χρήματά τους. Ο τότε πρόεδρος της Τράπεζας της Ελλάδος, είχε προσπαθήσει να εκλογικεύσει τον κόσμο ώστε να αποφευχθεί όλο αυτό. Το ίδιο έκανε και ο Διοικητής της Εθνικής Τράπεζας κ. Καρατζάς, μέχρι που κατηγορήθηκαν για υπονόμευση του Χ.Α.Α. Ο Γ. Αλογοσκούφης αναφέρει ότι την περίοδο της φούσκας του χρηματιστηρίου, ο αριθμός των επενδυτών είχε φτάσει στο 1,5 εκατομμύριο και μετά από μία ώρα σε 4 εκατομμύρια εργαζόμενους. Τον Σεπτέμβριο του 1999, ο δείκτης έφτασε στις 6.355,04 μονάδες και όλη η Ελλάδα ήταν καρφωμένη στις εξελίξεις της Σοφοκλέους. Όσο απότομα εκτινάχτηκε στα ύψη, τόσο απότομα έπεσε. Από τις 23/9/1999 έως 26/09/1999, ο Γενικός Δείκτης μειώθηκε κατά 12,7%. Από τη στιγμή εκείνη και μέχρι τον Μάρτιο του 2023, καταγράφεται μία πτώση του Γ. Δείκτη περίπου 3,93%, στα επίπεδα του 1998. Τόσο οι επενδυτές όσο και οι αξιωματούχοι της κυβέρνησης χαρακτηρίστηκαν από ανωριμότητα, απερισκεψία και αλαζονεία (Γ. Αλογοσκούφης, Οικονομική Ιστορία της Ελλάδος, 2022-2023).

Β. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ 2001-2004

Με την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ και την εισαγωγή του ευρώ ως ενιαίου νομίσματος τον Ιανουάριο του 2001, θεωρείται ότι η σταθερότητα των τιμών και η οικονομική ανάπτυξη είναι εξασφαλισμένες. Με συστηματική προετοιμασία η Τράπεζα της Ελλάδος και σε συνεργασία με την κυβέρνηση, τους οικονομικούς και επαγγελματικούς φορείς έγινε επιτυχώς η εισαγωγή του ευρώ (κέρματα και τραπεζογραμμάτια) στην αγορά και η σταδιακή απόσυρση της δραχμής, όπου έτσι

ολοκληρώθηκε η εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος και εδραιώθηκε η μετάβαση στην ΟΝΕ.

Στην οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο, η κατάσταση ήταν πολύ άσχημη. Παρατηρήθηκε στασιμότητα του όγκου του παγκόσμιου εμπορίου, χαμηλός ρυθμός ανάπτυξης των οικονομικών δραστηριοτήτων σε συνδυασμό με την τρομοκρατική επίθεση τον Σεπτέμβριο του 2001 στους δίδυμους πύργους - όπου ήταν μεγάλο πλήγμα για τη παγκόσμια οικονομία - ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ των επενδύσεων και η ιδιωτική κατανάλωση μειώθηκαν αρκετά (έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, 2001).

Οι εξελίξεις αυτές επηρέασαν και τα ελληνικά οικονομικά μεγέθη. Ο ρυθμός ανόδου των εξαγωγών αγαθών, υπηρεσιών και βιομηχανικών προϊόντων επιβραδύνθηκε, ενώ παράλληλα παρατηρήθηκε αύξηση στην κατανάλωση ιδιωτικής ετικέτας. Και ενώ το πρώτο εξάμηνο του 2001 ο ρυθμός ανόδου των επενδύσεων ήταν σε ικανοποιητικά επίπεδα, σε σχέση με το 2000, το δεύτερο εξάμηνο του ίδιου έτους μειώθηκε λόγω της αβεβαιότητας που επικρατούσε στις παγκόσμιες αγορές. Υπήρξε σημαντική αύξηση των μεταβιβάσεων των πόρων της Ε.Ε. που προέρχονταν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της κοινότητας.

Το 2001 ο πληθωρισμός ήταν στην ίδια σχεδόν πορεία με εκείνης της ευρωζώνης βάσει του Εναρμονισμένου Δείκτη τιμών του καταναλωτή, που επιταχύνθηκε από 3,7% τον Δεκέμβριο του 2000 σε 4,5% τον Ιούνιο του 2001 και υποχώρησε στο 3,5% τον Δεκέμβριο του 2001. Η διαφορά στο πληθωρισμό μεταξύ της Ελλάδας και της υπόλοιπης ευρωζώνης ήταν 1,2% κατά μέσο όρο του έτους αυτού. Ο ρυθμός ανόδου των μέσω εισοδημάτων στην Ελλάδα (ή της μισθολογικής δαπάνης ανά μισθωτό) έμεινε και το 2001 υπερδιπλάσιος σε σχέση με την ευρωζώνη (5,7% έναντι 2,7%). Η απελευθέρωση κάποιων αγορών καθώς και η ενσωμάτωση κάποιων άλλων, είχαν ως αποτέλεσμα κάποια αγαθά και υπηρεσίες να γίνονται διασυνοριακά εμπορεύσιμα. Αυτό οδήγησε αυτομάτως στην αύξηση του ανταγωνισμού και της παραγωγικότητας όπου σε συνάρτηση των μη επαρκών συνθηκών ανταγωνισμού και παραγωγικότητας, οδήγησε σε αύξηση τιμών¹⁴.

¹⁴Πηγή: <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2001.pdf>

Το 2002 κατατέθηκε από τον υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών ο δεύτερος προϋπολογισμός της χώρας μετά την ένταξη της στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση και ο πρώτος που συντάσσεται σε ευρώ. Από 01/01/2002, το ευρώ είναι το επίσημο νόμισμα της Ελλάδας.

Το 2002, η ελληνική οικονομία παρουσίαζε μία σύνθετη εικόνα, με κύρια σημεία τα ακόλουθα:

- 1) Αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π.). Το ΑΕΠ εμφάνισε σημαντική αύξηση, υποδεικνύοντας την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.
- 2) Αύξηση των επενδύσεων. Οι επενδύσεις αυξήθηκαν πιθανόν λόγω της αισθητής οικονομικής ανάπτυξης, της σταθερότητας και των ευκαιριών που προσέφερε η ελληνική αγορά.
- 3) Αύξηση των εισαγωγών: παρά την ανάπτυξη, παρατηρήθηκε επίσης αύξηση των εισαγωγών. Αυτό μπορεί να υποδεικνύει μια αυξημένη εξάρτηση από εισαγωγές για την ικανοποίηση της ζήτησης της αγοράς πιθανώς λόγω αδυναμίας της εγχώριας παραγωγής για να καλύψει τη ζήτηση.
- 4) Υψηλός πληθωρισμός σε σχέση με την Ευρωζώνη. Παρά την ανάπτυξη, ο πληθωρισμός στην Ελλάδα παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα σε σύγκριση με άλλες χώρες της ευρωζώνης. Αυτό θα μπορούσε να δείχνει ορισμένες αδυναμίες στην οικονομική πολιτική που διαμορφώθηκε για τον έλεγχο του πληθωρισμού.

Συμπερασματικά, η εικόνα που παρουσίαζε η ελληνική οικονομία το 2002 ήταν μία σύμπλευση ανάπτυξης και προκλήσεων, με την ανάγκη για περαιτέρω προσοχή στη διαχείριση του εμπορικού ισοζυγίου, του πληθωρισμού και της ανταγωνιστικότητας της αγοράς.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που είχε δώσει τότε το υπουργείο Οικονομικών, η Ελλάδα έως 30/09/2002 παρουσίαζε αύξηση του ΑΕΠ κατά 3,9%. Η αύξηση των ονομαστικών μισθών (κατώτατες αποδοχές), ανέρχεται στο 5,20% σε σύγκριση με το 3,3% το 2001. Στην ευρωζώνη οι ονομαστικοί μισθοί παραμένουν στα επίπεδα του 2001, με αύξηση 3,1

% το α' εξάμηνο του 2002. Η Ελλάδα φαίνεται να υστερεί στον τομέα της ανταγωνιστικότητας, καθώς παρατηρείται αύξηση των εισαγωγών της κατά 3,7% στον ενιάμηνο σε σύγκριση με τη μείωση του 1,7% το 2001, ενώ στην ευρωζώνη οι εισαγωγές μειώθηκαν κατά 3,4% από αύξηση 4,8% το 2001. Επίσης, οι εξαγωγές της Ελλάδας αυξάνονται κατά 2,7% από 1% το 2001, ενώ στην Ευρωζώνη μειώθηκαν κατά 2,8% το πρώτο εξάμηνο του 2002. Το ελληνικό χρηματιστήριο ακολουθεί τη καθοδική πορεία (-3,7%), όπως και τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά χρηματιστήρια.

Το 2003 η εικόνα της αγοράς και της οικονομίας είναι καλύτερη και πιο αισιόδοξη σε σχέση με αυτή του προηγούμενου έτους. Στην παγκόσμια οικονομία παρατηρείται ανάκαμψη της οικονομίας της Αμερικής και των χρηματιστηρίων από τη μία, και στην Ευρώπη από την άλλη, στασιμότητα, χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης και πολιτική κρίση. Στο τέλος του έτους με μία μικροοικονομική ανάλυση παρατηρήθηκαν ότι:

- Τα επιτόκια του ευρώ που ήταν στο 3,25% στο τέλος του 2002, έχουν μειωθεί στο 2% μετά από τρεις μειώσεις μέσα στο 2003. Η μείωση του ευρωπαϊκού επιτοκίου οδήγησε σε νέες μειώσεις των επιτοκίων χορηγήσεων από τις ελληνικές τράπεζες, που είχε ως αποτέλεσμα οι ρυθμοί δανεισμού να παραμείνουν σε υψηλά επίπεδα για τα νοικοκυριά και να διατηρηθεί η καταναλωτική ζήτηση.
- Ο γενικός δείκτης του Χρηματιστηρίου Αθηνών κινήθηκε στις 2.200 μονάδες ενώ στο τέλος του 2002 στις 1.750. Χαρακτηριστική ήταν η βύθιση του Χρηματιστηρίου Αθηνών τον Μάρτιο του 2003 στις 1.400 μονάδες. Καθοριστικό ρόλο στην ανάκαμψη του χρηματιστηρίου έπαιξαν οι μεγάλες τράπεζες, που επέδειξαν αύξηση κερδοφορίας.
- Σε σύγκριση με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ελλάδα δε προσελκύει επενδύσεις ξένων κεφαλαίων και με την ολοκλήρωση των μεγάλων έργων για τους Ολυμπιακούς αγώνες, θα μειωθούν και άλλο. Την πενταετία 1995-2000, τα ξένα κεφάλαια αυξήθηκαν 328% σε παγκόσμιο

επίπεδο και στην Ελλάδα μόλις 3%. Το 2002 μειώθηκαν κατά 97% σε σχέση με το 2001, βάσει των στοιχείων που έδωσε η Τράπεζα της Ελλάδος¹⁵.

Το 2004 ήταν το έτος των Ολυμπιακών αγώνων. Παρόλα αυτά η χώρα οδηγείται στις εκλογές το Μάιο του 2004 (7/3/2004). Ο Κ. Σημίτης αποφασίζει να δώσει το τιμόνι της προεδρίας του ΠΑΣΟΚ στον Γ. Παπανδρέου είτε για τα χαμηλά ποσοστά του στις δημοσκοπήσεις είτε για να μην χρεωθεί την ήττα είτε γιατί το επώνυμο Παπανδρέου είναι συναισθηματικά συνδεδεμένο με τον κόσμο του ΠΑΣΟΚ.

Η Νέα Δημοκρατία και ο Γ. Αλογοσκούφης επιμένουν πως δεν κατάφερε πραγματικά η Ελλάδα να μπει στην ΟΝΕ πληρώντας τα στοιχεία, αλλά τα είχε ανακατασκευάσει, κάτι που δεν επιβεβαιώθηκε ποτέ, αλλά αν ισχύει θα μπορούσε να δικαιολογήσει την κρίση που βίωσε η χώρα αργότερα.

Κλείνοντας για την οικονομική πολιτική του ΠΑΣΟΚ με πρωθυπουργό τον Κ. Σημίτη, παρατηρήθηκε μια οικονομική πολιτική του ΠΑΣΟΚ, το 1995 έκανε στροφή 180 μοιρών, από κεϋνσιανή πολιτική της ενίσχυσης εισοδημάτων σε μια συντηρητική θατσερική πολιτική της λιτότητας. Το πρόγραμμα αυτό το σύνταξε ο τότε ακόμη Υπουργός του ΠΑΣΟΚ, Κ. Σημίτης με τον οικονομολόγο Ν. Γκαργκάνα. Όλα αυτά ώστε να προετοιμαστεί η χώρα και να πληροί τα κριτήρια για την ένταξη της στην ΟΝΕ. Ο Κ. Σημίτης ήταν φιλοευρωπαϊκός, στήριζε την Ε.Ε. και την ιδέα της ΟΝΕ. Χαρακτηρίζεται ως ένας συντηρητικός πολιτικός, όπου μετά την πτώση των σοσιαλιστικών κομμάτων στην Ευρώπη (με την πτώση του Μιτεράν στη Γαλλία), η οικονομική πολιτική στρατηγική έπρεπε να γίνει πιο φιλελεύθερη (Ν. Νικολάου, 2008, Καθημερινή). Ο Γ. Στουρνάρας, θεωρεί ότι η συμβολή του Κ. Σημίτη στον εκσυγχρονισμό της οικονομίας ήταν τεράστια. Επί πρωθυπουργίας του έγιναν τα ακόλουθα:

- Εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας για την Επιτροπή της κεφαλαιαγοράς και το Χρηματιστήριο
- Δημιουργία του Οργανισμού Διαχείρισης Δημόσιου Χρέους (ΟΔΔΗΧ)

¹⁵ Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/economy/local/171115/ta-plin-kai-ta-syn-toy-2003-gia-tin-elliniki-oikonomia/>

- Παραχωρήθηκε η εξυγίανση των Δημόσιων Επιχειρήσεων, πριν εισαχθούν στο Χρηματιστήριο.

- Εκσυγχρονίστηκε η εισοδηματική πολιτική
- Προετοιμάστηκαν και διοργανώθηκαν άρτια οι Ολυμπιακοί Αγώνες
- Αυξήθηκαν οι κοινωνικές δαπάνες
- Ολοκληρώθηκαν δημόσια έργα όπως το αεροδρόμιο Ελ. Βενιζέλος, η ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων, η Αττική Οδός, η γέφυρα Ρίο – Αντίρριο, το Μετρό και το Τραμ.

ΣΧΟΛΙΑ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ Κ. ΣΗΜΙΤΗ

Ο Β. Κοντογιαννόπουλος στο Οικονομικό φόρουμ τον Νοέμβριο του 2023, αναφέρει ότι τα πέντε σημαντικότερα σημεία της διακυβέρνησης του Κ. Σημίτη ήταν:

1. Κατάφερε να ενσωματώσει την Ελλάδα στον πυρήνα των ευρωπαϊκών χωρών με την ένταξη της στην ΟΝΕ. Αυτή η επίτευξη αποτελεί την ολοκλήρωση μιας σημαντικής πολιτικής προσπάθειας που ξεκίνησε με την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ, υπό την ηγεσία του Κωνσταντίνου Καραμανλή, καθιστώντας την Ελλάδα το δέκατο μέλος της.
2. Διακρίθηκε για την σημαντική ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, χωρίς προηγούμενη επίλυση του Κυπριακού, κάτι που θεωρείτο ανέφικτο λόγω των αντιδράσεων της Τουρκίας για την επίλυση των διαφορών της με τη χώρα μας, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Οι αρνητικές εξελίξεις επιβεβαιώνουν το μεγάλο σφάλμα της Κυβέρνησης που ανέλαβε την εξουσία να απομακρυνθεί από αυτές τις συμφωνίες.
3. Εξάρθρωσε την 17 Νοέμβρη.
4. Η οργάνωση των Ολυμπιακών αγώνων ήταν η κορύφωση της κυβέρνησης Σημίτη.
5. Χάρισε στην Ελλάδα ένα επίπεδο διεθνούς αναγνώρισης που ξεπερνούσε το μέγεθός της. Οι διαπραγματεύσεις για την κρίση στο Ιράκ - η οποία απείλησε την ενότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης - κατά τη διάρκεια της ελληνικής προεδρίας το 2003, τον κατέστησαν αναγνωρίσιμο από όλους τους κορυφαίους ευρωπαίους ηγέτες στη διάρκεια της ιστορικής συνόδου της Αθήνας.

Η προσπάθεια εκσυγχρονισμού του Κώστα Σημίτη διακόπηκε κατά τη διάρκεια της δεύτερης θητείας του. Η αναδίπλωση στην ασφαλιστική μεταρρύθμιση του Τάσου Γιαννίτση σηματοδότησε ένα σημείο καμπής. Αντιμέτωπος τόσο τις λαϊκίστικες αντιδράσεις της δεξιάς και της αριστερής αντιπολίτευσης οι οποίες εκπροσωπούσαν από τους κρατικοδίκαιους κομματικούς συνδικαλιστές όσο και τις αντιδράσεις του βαθέως

ΠΑΣΟΚ. Είναι προφανές ότι δεν υπήρχαν οι προϋποθέσεις για σοβαρές διαρθρωτικές αλλαγές, οι οποίες όμως έγιναν αναγκαίες με το μνημόνιο της χρεοκοπίας, με την πιο σκληρή μορφή. Κανένας πολιτικός ή συνδικαλιστής δεν αισθάνθηκε την ανάγκη να απολογηθεί για τις αποφάσεις που λήφθηκαν και τις επιπτώσεις τους¹⁶.

Η εξέλιξη του Ελληνικού Δημόσιου Χρέους Εντός και Εκτός της Ζώνης Ευρώ (1974-2004)

Το δημόσιο χρέος το 1974 ανήλθε σε 115 δισεκατομμύρια δραχμές, που αντιστοιχούσαν στο 22% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Άρα, μετά το πέρας της Δικτατορίας, η ανασυγκρότηση της χώρας ήταν αναγκαία από την κυβέρνηση του Κ. Καραμανλή. Έπρεπε να γίνουν επενδύσεις, για την εκτέλεση μεγάλων έργων σε υποδομές (εθνική οδός, αποχετεύσεις, οδικές αρτηρίες, κτλπ). Το 1981 τα δάνεια που είχε συνάψει η Ελλάδα παρά τα πολλά έργα, τα δάνεια δεν ξεπερνούσαν τις 672 δις δρχ., που αντιστοιχούσαν στο 29,7% του ΑΕΠ (Στρατόπουλος, 2016). Από τον Οκτώβριο του 1981 που ανέλαβε η κυβέρνηση του Α. Παπανδρέου έως και το 1989 το χρέος έφτασε στα 9200 δις δραχμές, που αντιστοιχούσε στο 65,7% του ΑΕΠ, το 1990 έφτασε στα 11.000 δις δραχμές, δηλαδή στο 80,7% του ΑΕΠ (Δηλανός, 2015). Για την ένταξη στην ΟΝΕ η μείωση του χρέους απαιτούσε σταθεροποίηση. Η κυβέρνηση Μητσοτάκη καταφέρνει να διογκώσει και άλλο το δημόσιο χρέος, λόγω της εισροής ξένων κεφαλαίων. Το δημόσιο χρέος έφτασε σε 23.000 δις δραχμές ή 68,8 δις ευρώ (Α. Ξένος, 2015) που έως το 2004 φτάνει σε 170 δις δραχμές λόγω της ανατροφοδότησης του χρέους. Η χώρα δανείζεται για να αποπληρώσει τα προηγούμενα δάνεια. Τα νέα δάνεια που έχει συνάψει η χώρα για την αποπληρωμή παλαιότερων, τη χρηματοδοτική κάλυψη της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων, τον εκσυγχρονισμό εξοπλιστικών συστημάτων θα συνεχίσουν να διογκώνουν το δημόσιο χρέος (Στρατόπουλος, 2016).

¹⁶ Πηγή: <https://www.euro2day.gr/specials/opinions/article/2216091/ta-pente-oroshma-poy-sfragisan-th-diakyvernshsh-shm.html>

3.7 ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ- ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (2004-2009)

Τον Μάρτιο του 2004, η Νέα Δημοκρατία κερδίζει τις εκλογές και ο Κώστας Καραμανλής είναι ο νέος πρωθυπουργός της χώρας. Το 2004 ήταν η χρονιά των Ολυμπιακών Αγώνων, με την Ελλάδα να βρίσκεται το επίκεντρο σε όλο τον κόσμο για τη διοργάνωση αυτή. Ο Κ. Καραμανλής το 2007, διέλυσε τη Βουλή, και ανήγγειλε εκλογές, μόλις 3 χρόνια μετά την εκλογή του. Τον Σεπτέμβριο του 2009, ο Κ. Καραμανλής, συμπληρώνοντας μόνο 2 χρόνια από τη δεύτερη θητεία στην κυβέρνηση η Νέα Δημοκρατία, θα ανακοινώσει τη διεξαγωγή πρόωρων εκλογών, όπου και θα χάσει.

Τον Οκτώβριο του 2004, η Ελλάδα εξελέγχεται ως μη μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για ένα διάστημα δύο ετών, με την ανάληψη της περιόδου προεδρίας να πραγματοποιείται τον Σεπτέμβριο 2006. Τον Απρίλιο του 2005, στη Σόφια, πραγματοποιήθηκε η συνάντηση κορυφής τριών ηγετών: του Ρώσου Προέδρου Β. Πούτιν, του Βούλγαρου Γ. Παρβάνοφ και του Έλληνα Πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή. Σε αυτήν τη συνάντηση υπεγράφη ένα μνημόνιο συνεργασίας για την ανέγερση του αγωγού φυσικού αερίου Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολη. Επιπλέον προέκυψε η τριμερής συμφωνία ανάμεσα σε Ρωσία, Βουλγαρία και Ελλάδα για τη δημιουργία της εταιρίας Trans- Balkan- Pipeline B.V., η οποία ανέλαβε τον έλεγχο του έργου Αγωγός Μπούργκος – Αλεξανδρούπολη, καθώς και επίσης και υπογράφηκαν συμφωνίες για συνεργασίες στην κατασκευή του αγωγού South Stream.

Τον Απρίλιο του 2005, ο Υπουργός Εξωτερικών Π. Μολυβιάτης μαζί με τον Πρωθυπουργό Κ. Καραμανλή, έστειλαν επιστολές σε ηγέτες της Ευρώπης και στον Πρόεδρο των ΗΠΑ για να επιλυθεί το Μακεδονικό ονοματολογικό ζήτημα και την ένταξη της χώρας στην Ε.Ε. με διπλή ονομασία «Δημοκρατία Μακεδονίας – Σκόπια» για τον ΟΗΕ, ενώ στο εσωτερικό της θα συνεχιζόταν το συνταγματικό όνομα «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Τον Απρίλιο του 2008, στο Βουκουρέστι της Ρουμανίας, διεξήχθη η μεγαλύτερη σύνοδος κορυφής στην ιστορία του ΝΑΤΟ. Ανάμεσα στα θέματα που συζητήθηκαν περιλάμβαναν τη διεύρυνση της Συμμαχίας, συμπεριλαμβανομένης της αίτησης της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας για ένταξη σε αυτήν. Παρά την πίεση που ασκούσαν οι ΗΠΑ, ο Έλληνας πρωθυπουργός ήταν ανυποχώρητος, λέγοντας ότι δε

θα δεχθεί την ένταξη της ΠΓΔΜ στο ΝΑΤΟ, από τη στιγμή που δεν έχει βρεθεί κάποια αμοιβαία αποδεκτή λύση για το Μακεδονικό ζήτημα του ονόματος.

Στη δεύτερη θητεία της Νέας Δημοκρατίας, ολοκληρώθηκε το έργο της Εγνατίας Οδό, έργο το οποίο είχε ξεκινήσει το 1994, έγινε η επέκταση του δικτύου Μετρό της Αθήνας προς Αιγάλεω, το 2006 ξεκίνησε η κατασκευή του Μετρό της Θεσσαλονίκης, η επέκταση του Τραμ της Αθήνας προς νότο και προς Πειραιά, έγινε η ανακατασκευή της Εθνικής Οδού Αθηνών – Θεσσαλονίκης και προωθήθηκε η ολοκλήρωση για τη δημιουργία του Μητροπολιτικού Πάρκου του Ελληνικού. Η γερμανική εφημερίδα Handelsblatt, κατηγόρησε την πολιτική του Κ. Καραμανλή, ως πολιτική αύξησης του δημόσιου χρέους. Η διακυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας, συνοδεύτηκε με πολλά σκάνδαλα, όπως : το «Σκάνδαλο Ζαχόπουλου», το «Σκάνδαλο SIEMENS», το «Σκάνδαλο του Βατοπεδίου» και το «Σκάνδαλο Βουλγαράκη». Όλα αυτά μαζί με την ήττα της Κυβέρνησης στις Ευρωεκλογές του 2009, οδήγησαν τον Κ. Καραμανλή να ανακοινώσει την παραίτηση της Κυβέρνησης και την διεξαγωγή εκλογών, όπου θα χάσει με διαφορά 10 ποσοστιαίων μονάδων από το ΠΑΣΟΚ. Μετά από την ήττα του παραιτήθηκε και από την προεδρία της Νέας Δημοκρατίας.

3.7.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ 2004-2009

Σύμφωνα με την έκθεση της Τράπεζα της Ελλάδος, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ το 2005 επιβραδύνθηκε σε σχέση με το 2004. Παρόλα αυτά η εικόνα της Ελληνικής οικονομίας ήταν αρκετά καλή και η Ελλάδα βρισκόταν στην τρίτη θέση (μετά το Λουξεμβούργο και την Ιρλανδία), των ταχύτερα αναπτυσσόμενων οικονομιών της Ε.Ε. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ήταν κατά 22,7% χαμηλότερο, από τον μέσο όρο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ακόμη παρατηρήθηκε μείωση της κατανάλωσης της ιδιωτικής ετικέτας.

Ο υπουργός οικονομικών Γ. Αλογοσκούφης σε άρθρο στην Καθημερινή (31/3/2006) είχε αναφέρει, ότι σύμφωνα με τις συντηρητικές εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκή Επιτροπής, ο ρυθμός ανάπτυξης στην Ελλάδα έως το τέλος του 2007 (3,45 κατά μέσο όρο κάθε χρόνο) το κατά κεφαλήν ΑΕΠ θα προσεγγίσει το 80%, αν και ο ίδιος ισχυρίστηκε ότι θα γινόταν πολύ νωρίτερα λόγω της ταχείας οικονομικής ανάπτυξης. Η καθαρή συμμετοχή των εξαγωγών βοήθησε σημαντικά στην αύξηση της οικονομίας. Παράλληλα μειώθηκε το ποσοστό ανεργίας και των μακροχρονίων ανέργων, οδηγώντας το ποσοστό των εργαζομένων για πρώτη φορά με βάση τον Υπουργό, στο 60% (Έκθεση της ΤτΕ, 2007).

Ο πρωθυπουργός είχε προαναγγείλει μετά την επανεκλογή του την ενίσχυση της οικονομίας και την ενίσχυση των χαμηλοσυνταξιούχων και των ανέργων. Πράγματι η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας προέβη σε μία πολιτική παροχής οικονομικής στήριξης στους συνταξιούχους θεσμοθετώντας το Εθνικό Ταμείο Κοινωνικής Συνοχής, δίνοντας αύξηση του ΕΚΑΣ στα 230€, αύξηση της σύνταξης του ΟΓΑ στα 330€, αύξηση στο επίδομα ανεργίας και χορήγηση επιδόματος κοινωνικής συνοχής. Η οικονομική ευημερία και η ανάγκη για υπερκατανάλωση ήταν εμφανής. Από το 2005 έως και το 2007, η εικόνα των Ελλήνων πολιτών ήταν μία εικόνα ανθρώπων που οικονομικά ευημερούσαν, αδιαφορώντας για την επόμενη μέρα.

2008: ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Το 2008 ήταν το έτος που η οικονομία βίωσε σύμφωνα με το ΔΝΤ, τη μεγαλύτερη παγκόσμια οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση. Η οικονομική αναταραχή είχε ξεκινήσει από τον Αύγουστο του 2007 με τη σταδιακή διάλυση του τραπεζικού συστήματος: Αρχικά η American Home Mortgage, προμηθευτής στεγαστικών δανείων της Αμερικής δήλωσε πτώχευση. Η γαλλική τράπεζα BNP Paribas, ανακοίνωσε ότι δε θα μπορούσε να εκτιμήσει περιουσιακά στοιχεία αξίας άνω των 1,6 δις ευρώ. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα εισέφερε περίπου 95 δις ευρώ στις τράπεζες της Ευρωζώνης για την τόνωση της ρευστότητας και του δανεισμού και 61 δις ευρώ στις παγκόσμιες κεφαλαιαγορές. Η Northern Rock, μεσίτης Στεγαστικών δανείων και τράπεζα καταναλωτών στη Βρετανία είδε τους καταθέτες της να κάνουν επιδρομή. Τον Οκτώβριο του ίδιου έτους, ο δείκτης του Dow Jones Industrial Average έκλεισε στις 14.164 μονάδες. Ο Γ. Αλογοσκούφης σε δηλώσεις του υποστήριξε ότι δε διατρέχει κανένα πρόβλημα η ελληνική οικονομία. Τον Σεπτέμβριο του 2008 κατάλαβαν οι οικονομολόγοι ότι η οικονομία της Αμερικής κατέρρευσε. Συγκεκριμένα ο Πρόεδρος της Αμερικής Τζορτζ Μπους ζήτησε επιπλέον οικονομική βοήθεια από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα επιπλέον 700δις ευρώ. Στη συνέχεια ήρθε η κατάρρευση της Bear Stearns και της Lehman Brothers, η εθνικοποίηση των Fannie Mae, Freddie Mac και της AIG. Χρήματα διάσωσης ζητούν η GM, Ford, Chrysler κράτη και πόλεις της ΗΠΑ. Στις 29 Σεπτεμβρίου του 2008, η «Μαύρη Δευτέρα», ο Πρόεδρος των ΗΠΑ ζητά εκ νέου χρήματα διάσωσης, ο δείκτης Dow Jones έκλεισε στο ιστορικό χαμηλό επίπεδο στις 10.365 μονάδες. Η ανεργία

κατέγραψε ρεκόρ, χάνοντας περίπου 60.000 θέσεις εργασίας. Ο νεο-εκλεγθής πρόεδρος των ΗΠΑ, Μπαράκ Ομπάμα, ανακοίνωσε μέτρα κινήτρων 800 δις δολαρίων. Στις 31/12/2008, ο Dow Jones έκλεισε στις 8.776 μονάδες, το χαμηλότερο ρεκόρ που είχε από το 1931 ισοδυναμώντας σε 6,9 τρις δολάρια, χαμένης αξίας (ενημερωτικά δελτία του Rich Dad Poor Dad Daily, του Robert Kiyosaki).

Στην ελληνική οικονομία το 2008, με την επιρροή της παγκόσμιας οικονομίας, ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ έπεσε στο 2,9% έναντι 4% του 2007. Ο ρυθμός ανόδου της ιδιωτικής ετικέτας έπεσε στο 2,2% έναντι 3% το 2007. Μειώθηκαν σημαντικά οι επενδύσεις και η κατανάλωση, αλλά αυξήθηκε το εξωτερικό ισοζύγιο. Η πρόβλεψη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το ΑΕΠ του 2009 είναι ότι θα έμενε στάσιμο. Το 2008 είχαν συσσωρευτεί αρκετά μεγάλα αποθεματικά στα ταμεία. Η αβεβαιότητα όμως για την οικονομία δε μπορεί να δώσει σαφή εικόνα για το μέλλον, με πολλές απόψεις να συγκλίνουν σε μία δυσμενή εικόνα για το μέλλον, προβλέποντας μείωση στις επενδύσεις, μείωση στην κατανάλωση - κρούοντας τον κουδούνι του κινδύνου, χωρίς να μπορεί κανείς να προβλέψει τι θα επακολουθούσε. Το 2008 υπήρξε άνοδος του ποσοστού απασχόλησης 1,3% και μείωση του ποσοστού ανεργίας στο 7,6% έναντι 8,3% που ήταν το προηγούμενο έτος.

Ο πληθωρισμός εμφάνισε μεγάλη μεταβλητότητα. Στους πρώτους μήνες του 2008 έφτασε στα υψηλότερα επίπεδα (4,2%), λόγω των αυξήσεων των τιμών πετρελαίου και βασικών προϊόντων. Στη συνέχεια, με τη μείωση των τιμών τόσο του πετρελαίου όσο και των βασικών προϊόντων μειώθηκε και ο πληθωρισμός στο 2,2% τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους. Βάσει του Εναρμονισμένου Δείκτη των Τιμών του Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ,) ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού υποχώρησε τους πρώτους μήνες του 2009 υποχώρησε στο 1,5%. Ο πυρήνας του πληθωρισμού προβλεπόταν ότι θα διατηρηθεί σε σχετικά υψηλά επίπεδα περίπου 2,9%, καθώς αναμενόταν να σημειώσει μικρή μείωση σε σχέση με το 2008. Παρά ταύτα υπήρχαν συνθήκες που ευνοούσαν μεγαλύτερη μείωση του πυρήνα του πληθωρισμού. Η υπερβολική ζήτηση όπου το 2008 είχε μειωθεί, το 2009 φαίνεται να αναστρέφεται και αναμενόταν να συνεχιστεί η μείωση των περιθωρίων κέρδους. Ο ρυθμός αύξησης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος προβλεπόταν ότι θα παρουσίαζε επιβράδυνση και ως εκ τούτου η πληθωριστική επίδραση θα είναι μικρότερη από το 2008.

Η δημοσιονομική πολιτική του 2008 παρουσίασε έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης που υπερέβη το 2008 την τιμή αναφοράς της Συνθήκης του Μάαστριχτ (3% του ΑΕΠ). Η Ελλάδα όπως και άλλες χώρες είχαν υπερβεί τόσο το δημοσιονομικό έλλειμμα, όπου θα τελούταν υπό συζήτηση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών. Τότε είχε ήδη προταθεί στην Ελλάδα να ληφθούν μέτρα για τη μείωση του ελλείμματος. Το έλλειμμα βάση των αναθεωρημένων στοιχείων της ΕΣΥΕ, από το στόχο του 2008 στο 1,6%, έφτασε τον Ιούλιο του 2009 πάνω από 4% του ΑΕΠ. Το πρωτογενές πλεόνασμα της γενικής κυβέρνησης μειώθηκε στο 1,3% του ΑΕΠ και μεταστράφηκε σε πρωτογενές έλλειμμα της τάξεως του 0,5% το 2008.

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση και οι έλεγχοι στα οικονομικά της χώρας, ανέδειξαν και αύξηση του δημόσιου χρέους. Το δημόσιο χρέος της χώρας από το 1990 έχει ανοδική πορεία που πλέον είναι ανεξέλεγκτη, λόγω των ετήσιων ελλειμμάτων και των σημαντικών προσαρμογών ελλείματος – χρέους, ενεργοποιήθηκε η Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείματος για την Ελλάδα. Τον Μάρτιο του 2009, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε ότι βάσει των στοιχείων η Ελλάδα πρέπει να προβεί σε διάρθρωση του δημόσιου χρέους που δεν έχει επηρεαστεί μόνο από τη διεθνή οικονομική κρίση και ταυτόχρονα πρέπει να αλλάξει η οικονομική της πολιτική με νέα μέτρα λιτότητας¹⁷.

Οι τράπεζες εκείνη την περίοδο, έδιναν ανεξέλεγκτα δάνεια, καταναλωτικά και στεγαστικά με μηδενικές εγγυήσεις. Άνεργοι, φοιτητές, μικρομεσαίοι όλοι είχαν πιστωτικές κάρτες και από ένα δάνειο, χωρίς να έχουν οικονομικό αντίκρισμα και κανέναν έλεγχο από τις ίδιες τις τράπεζες.

Η οικονομική κατάσταση της χώρας ήταν ο λόγος που ο Κ. Καραμανλής ανακοίνωσε αιφνιδίως εκλογές μέσω τηλεοπτικού διαγγέλματος στις 2 Σεπτεμβρίου παρά τις αντιδράσεις της κοινοβουλευτικής του ομάδας. Ο ίδιος σε προεκλογικό debate πολιτικών αρχηγών, δήλωσε ότι έρχονται δύσκολες μέρες οικονομικής δυσχέρειας και να είναι προετοιμασμένοι οι πολίτες γιατί τα χρήματα στέρεψαν. Αυτή ήταν μία δήλωση που προέβλεπε την ήττα της Νέας Δημοκρατίας και την νίκη του Γεωργίου Α. Παπανδρέου, με την ιστορική φράση «ΛΕΦΤΑ ΥΠΑΡΧΟΥΝ».

¹⁷ Πηγή: <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2008.pdf>

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ 2004-2009

Ο επικεφαλής της Κομισιόν, Ζαν- Κλοντ Γιούνκερ, σχολιάζοντας τη διακυβέρνηση την περίοδο 2004-2009, υποστήριξε ότι η κυβέρνηση παρουσίαζε παραπονημένα στοιχεία για την πορεία της ελληνικής οικονομίας. Αναφερόμενος στην περίοδο Οκτώβριο – Δεκέμβριο του 2009, υποστήριξε πως η κυβέρνηση τότε της Νέας Δημοκρατίας παραδέχτηκε ότι τα επίσημα στοιχεία δεν έδειχναν την πραγματική εικόνα για το ελληνικό χρέος και έλλειμμα. Τότε η κυβέρνηση προχώρησε σε αναθεώρηση της πρόβλεψης που όπως είχε πει και ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος από 3,7% σε 12,7% του ΑΕΠ, με το τελικό ποσοστό να ξεπερνά το 15%. Αντίστοιχα το δημόσιο χρέος από 272 δις ευρώ σε 301,1 δις ευρώ. Ο ίδιος αποκάλυψε ότι από το 2004 έως το 2010 η Κομισιόν είχε στείλει δέκα αντιπροσωπείες στην Αθήνα για τα οικονομικά στοιχεία, με τον πρωθυπουργό και το υπουργείο οικονομικών να αρνούνται τη συμμόρφωση με αυστηρότερους κανόνες.

3.8 2009-2015 ΟΙ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ (2009-2015)

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Η κυβέρνηση του Γεώργιου Α. Παπανδρέου που ανέλαβε καθήκοντα στον Οκτώβριο του 2009, μετά τη νίκη του ΠΑΣΟΚ με 43,92%, παρέμεινε στην εξουσία μέχρι τον Νοέμβριο του 2011. Η νίκη αυτή έχει συνδεθεί με την ιστορική φράση του Γ. Παπανδρέου «λεφτά υπάρχουν». Η κυβέρνηση καλούταν να αντιμετωπίσει την ελληνική κρίση χρέους του 2010. Ο πρωθυπουργός τότε, είχε δηλώσει ότι σε 90 ημέρες από την εκλογή του, αφού είχε ορίσει υπευθύνους σε όλους τους τομείς, με διαφάνεια θα έλεγε στον ελληνικό λαό πως θα προχωρήσει. Ρομαντικός ή απλά δεν ήξερε την πραγματική κατάσταση της ελληνικής οικονομίας; Μήπως τελικά, η νίκη του ήταν η καυτή πατάτα που του δώρισε απλόχερα ο πρώην πρωθυπουργός;

Στις 23 Απριλίου του 2010, με την φράση *λεφτά δεν υπάρχουν*, ο πρωθυπουργός από το Καστελόριζο ανακοίνωσε ότι η Ελλάδα απευθύνθηκε στον μηχανισμό στήριξης που αποτελείται από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Αυτή η ενέργεια σηματοδοτούσε την έναρξη μιας

περιόδου δραματικών περικοπών σε μισθούς και συντάξεις καθώς και την επιβολή μέτρων αυστηρής λιτότητας που προκάλεσαν αντιδράσεις στον ελληνικό λαό (Αγανακτισμένοι). Λίγο πριν την υπογραφή του δεύτερου μνημονίου που συνοδευόταν από κούρεμα του ελληνικού χρέους κατά 50% (περίπου 10 δις) ο Γιώργος Παπανδρέου θέλοντας να έχει τον ελληνικό λαό με το μέρος του, ανακοίνωσε στις 31/10/2011 τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος. Οι αντιδράσεις για το δημοψήφισμα ήταν έντονες τόσο εκτός του ΠΑΣΟΚ όσο και εντός του, με κύριο αρνητή του τον Ευάγγελο Βενιζέλο. Το θέμα αυτό έφτασε και στους εκτός συνόρων αρχηγούς κρατών που ήταν ενάντια στη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος όπως ο Νικόλα Σαρκοζί και Άγκελα Μέρκελ, κατά τη διάρκεια της συνόδου κορυφής των Καννών, αναγκάζοντας το Γ. Παπανδρέου να το ακυρώσει και να παραιτηθεί δίνοντας την εξουσία σε μία κυβέρνηση «εθνικής συμμαχίας».

Η διακυβέρνηση του Γ. Παπανδρέου χαρακτηρίζεται από ένα νέο αέρα. Ο ίδιος είχε προβεί σε συγχώνευση Υπουργείων για τη μείωση των δαπανών και τον εκσυγχρονισμό των διαδικασιών: Ιδρύθηκε το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη ενσωματώνοντας αρμοδιότητες των Γενικών Γραμματειών Δημόσιας Τάξης, Πολιτική Προστασίας, τη Διεύθυνση Ασφάλειας Ναυσιπλοΐας, τη Γενική Γραμματεία Λιμένων και Λιμενικής Πολιτικής, το Λιμενικό Σώμα και την ΕΥΠ. Προχώρησε στην κατάργηση των Υπουργείων Ανάπτυξης και Εμπορικής Ναυτιλίας και Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής τα οποία ενσωματώθηκαν στο νέο Υπουργείο Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας καθώς και πολλά Υπουργεία μετονομάστηκαν (όπως το Υπουργείο Εσωτερικών σε Υπουργείο Εσωτερικών Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων σε Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, κ.α.).

Ο Γ. Παπανδρέου έδωσε μεγάλη βαρύτητα στην ενίσχυση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, ώστε να μπορούν οι πολίτες να έχουν τη δυνατότητα να επικοινωνούν ηλεκτρονικά με τις Δημόσιες Υπηρεσίες και να έχουν πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα, να υποβάλλουν αιτήσεις και δικαιολογητικά να αποκτούν πιστοποιητικά, να πραγματοποιούν πληρωμές και άλλες υποχρεώσεις. Η διαφάνεια που ήθελε να πετύχει, με τη δημοσιοποίηση στο διαδίκτυο νόμων και αποφάσεων των κυβερνητικών οργάνων και των

φορέων έγινε με βάση του προγράμματος Διαύγεια. Ακόμη η χρήση του διαδικτύου επεκτείνεται και για τη διανομή βιβλίων με το πρόγραμμα Εύδοξος. Το οικονομικό πρόβλημα που είχε να διαχειριστεί η κυβέρνηση ως προς το Δημόσιο, έπρεπε να λυθεί με όσο το δυνατόν πιο γρήγορους ρυθμούς. Ξεκίνησε τότε την απογραφή των Υπαλλήλων του Ελληνικού Δημοσίου από τη νεοσύστατη Ενιαία Αρχή Πληρωμής. Σύμφωνα με την Ε.Α.Π. ο αριθμός θα ήταν κοντά στο 1 εκατομμύριο, αριθμός αρκετά μεγάλος βάσει του ελληνικού πληθυσμού. Δημιουργήθηκε ο ΕΟΠΥΥ, απελευθερώθηκε το επάγγελμα των φαρμακοποιών και δημιουργήθηκαν η Διεύθυνση Ηλεκτρονικού Εγκλήματος και η Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας.

Τέλος, στον τομέα της τοπικής αυτοδιοίκησης το πρόγραμμα Καλλικράτης ήταν μία καινοτομία. Έγινε μια διοικητική διαίρεση, με την συγχώνευση πολλών Δήμων. Σύμφωνα με τον Καλλικράτη έπρεπε να καταργηθούν οι Νομαρχίες και να δημιουργηθούν οι Περιφέρειες.

Μετά την παραίτηση της κυβέρνησης του Γ. Παπανδρέου σχηματίστηκε τον Νοέμβριο του 2011 κυβέρνηση Εθνικής Συμμαχίας με την υποστήριξη του ΠΑΣΟΚ, της Ν. Δημοκρατίας, του ΛΑΟΣ με πρωθυπουργό κοινής αποδοχής τον Λουκά Παπαδήμου, πρώην αντιπρόεδρο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και πρώην διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος. Στο Υπουργικό συμβούλιο υπήρχαν στελέχη και από τα 3 κόμματα που στήριξαν αυτή τη Συμμαχία. Ο Λουκάς Παπαδήμου δήλωσε ότι «Η νέα κυβέρνηση είναι μεταβατική και έχει ένα συγκεκριμένο έργο που πρέπει να επιτελέσει. Το κύριο έργο της είναι η υλοποίηση των συμφωνιών της Συνόδου Κορυφής των ηγετών της ευρωζώνης της 26ης Οκτωβρίου και η εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής που συνδέεται με τις αποφάσεις αυτές». Το ότι δόθηκε η εξουσία σε έναν τεχνοκράτη δημιούργησε θετικά σχόλια και ανακούφιση στις ξένες κυβερνήσεις αλλά και σε μεγάλη μερίδα του ξένου και του ελληνικού τύπου. Από την άλλη πλευρά τόσο το ΚΚΕ όσο και το ΣΥΡΙΖΑ ήταν αντίθετοι με τον σχηματισμό κυβέρνησης χωρίς τη διενέργεια εκλογών.

Οι κύριοι στόχοι της κυβέρνησης αυτής, ήταν οι εκπλήρωση των υποχρεώσεων που είχαν προκύψει από την προηγούμενη κυβέρνηση, όπως η εκταμίευση της επόμενης δόσης

της δανειακής σύμβασης, η ψήφιση και η εφαρμογή των υπολοίπων διαρθρωτικών μέτρων που είχαν καθορίσει οι θεσμοί. Τέλος, ήταν υπεύθυνη να διενεργήσει τις εθνικές εκλογές. Δεν ήταν καθόλου εύκολη η διακυβέρνηση εκείνη την περίοδο, με τους θεσμούς (ΤΡΟΙΚΑ, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής) να πιέζουν για την υπογραφή συμφωνιών δέσμευσης με την ελληνική κυβέρνηση. Τον Φεβρουάριο η Κυβέρνηση φέρνει στο Κοινοβούλιο την πρόταση νόμου όσο αναφορά το β' Μνημόνιο όπου περιελάμβανε ένα σχέδιο με επείγουσες διατάξεις με στόχο τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας.

Στις 21 Ιουνίου του 2012, η Νέα Δημοκρατία κερδίζει τις εκλογές (με 129 έδρες) μετά από τη χαμένη μάχη τον προηγούμενο Μάιο και ο Αντώνης Σαμαράς καλείται να σχηματίσει κυβέρνηση. Η κυβέρνηση Σαμαρά σχηματίστηκε με τη σύμπραξη και την στήριξη τόσο του ΠΑΣΟΚ και του Ευάγγελου Βενιζέλου, όσο και από τη ΔΗΜΑΡ προκειμένου να σταθεροποιηθεί η χώρα και να μη γίνουν εκ νέου εκλογές. Για να προχωρήσει η συνεργασία των κομμάτων έπρεπε να συμφωνήσουν στα ακόλουθα:

- Όχι σε περαιτέρω περικοπή μισθών και συντάξεων όσο είναι εφικτό βάσει του Μνημονίου και των Θεσμών

- Ανακεφαλαίωση της Αγροτικής Τράπεζας
- Μείωση του ΦΠΑ στην εστίαση
- Ρυθμίσεις στις δόσεις των δανείων (όχι πάνω από το 30% του μισθού)
- Κατάργηση ή άρση μετενέργειας συλλογικών συμβάσεων
- Αμετάβλητη φορολόγηση επιχειρήσεων
- Μετάθεση ανάληψης νέων μέτρων τον Σεπτέμβριο αντί Ιουνίου

Η κυβέρνηση Σαμαρά χαρακτηρίστηκε από τις πολλές χρεωκοπίες εταιρειών, τις απολύσεις, τις αυτοκτονίες λόγω της μη οικονομικής επιβίωσης, την εξαθλίωση των μισθωτών και των συνταξιούχων και τα πολλά επεισόδια με έξαρση τον ρατσισμό και τη

βία. Τέλος το απρόσμενο κλείσιμο της ΕΡΤ τον Ιούνιο του 2013 οδήγησε τη ΔΗΜΑΡ να αποχωρήσει από την κυβέρνηση. Τον Δεκέμβριο του 2014, η κυβέρνηση αδυνατώντας να εκλέξει από τη Βουλή Πρόεδρο της Δημοκρατίας τον Σταύρο Δήμα, προχώρησε στη διάλυσή της, οδηγώντας τη χώρα σε εκλογές τον Ιανουάριο του 2015.

Αν κάποιος μετρήσει τις εκλογικές αναμετρήσεις (7 στο σύνολο) από το 2004 έως και το 2015, θα συμπεράνει ότι η χώρα βρισκόταν σε μία μόνιμη αβεβαιότητα και κρίση σε πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο.

3.8.1 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ 2009-2015

Η αύξηση του δημόσιου χρέους, του ελλείματος και η χρηματοπιστωτική κατάσταση του δημοσίου, σε συνδυασμό με τις αναταράξεις των διεθνών αγορών, ήταν οι βασικοί παράγοντες που ώθησαν την Ελλάδα στη βαθιά οικονομική κρίση. Κερδοσκόποι επένδυναν στη χρεωκοπία της χώρας. Τέλος, η αύξηση των επιτοκίων δανεισμού στην αγορά ελληνικών κρατικών ομολόγων ώθησε στη μη χρηματοδότηση του δημοσίου τομέα και η ελληνική κυβέρνηση αναγκάστηκε το 2010 στη σύναψη δανειακής σύμβασης με τους Θεσμούς (ΕΚΤ, ΔΝΤ).

Το 2009, η ελληνική κυβέρνηση έπρεπε να λάβει μέτρα για την ενίσχυση της ρευστότητας και των κεφαλαίων των τραπεζών (έδωσε 28 δις ευρώ στις τράπεζες, να μειώσει τις δημόσιες δαπάνες και να αυξήσει τα φορολογικά της έσοδα). Ταυτόχρονα έβαλε πλαφόν στους μισθούς της ΔΕΚΟ και των τραπεζικών στελεχών. Η οικονομική αυτή πολιτική, καθώς και τα μέτρα που πάρθηκαν δεν ικανοποιούσαν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, που τα θεωρούσε μη αποτελεσματικά και ζήτησε να ληφθούν και άλλα (ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ, 2009). Τα επιπλέον μέτρα λιτότητας που πάρθηκαν, συμπεριελάμβαναν μείωση στις συντάξεις, στους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων και την κατάργηση του 13^{ου} και 14^{ου} μισθού στο δημόσιο τομέα για να περιοριστούν οι κρατικές δαπάνες. Το 2009, παρουσιάστηκε ένα πακέτο με μέτρα λιτότητας, με σκοπό έως το 2013 να έχει μειωθεί το έλλειμμα από 12,7% στο 3% του ΑΕΠ. Τα μέτρα αυτά περιλάμβαναν:

- Μείωση 10% στα κρατικά λειτουργικά έξοδα

- Πάγωμα στους μισθούς άνω των 2000€ των δημοσίων υπαλλήλων
- Πάγωμα στις προσλήψεις στο δημόσιο τομέα
- Φορολόγηση των μόνους των δημοσίων υπαλλήλων
- Ιδιωτικοποιήσεις Κρατικών ακινήτων
- Επαναφορά φόρου κληρονομιάς
- Φορολόγηση της μεγάλης ακίνητης περιουσίας

Το 2010, με τις συνεχείς πιέσεις των εταίρων για την αποδέσμευση 110 δις ευρώ πακέτου διάσωσης για τα επόμενα 3 χρόνια, πάρθηκαν και άλλα:

- Μείωση 8% των μέσων αποδοχών των δημοσίων υπαλλήλων
- Κατάργηση 13ης και 14ης σύνταξης
- Αύξηση του ΦΠΑ από 21-23%
- Αύξηση φόρων σε καύσιμα, αλκοόλ και καπνό
- Απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας
- Κατάργηση του νόμου που απαγορευόταν μία επιχείρηση να απολύσει πάνω από το 2% των εργαζομένων το μήνα
- Αύξηση ορίου συνταξιοδότησης (60 ετών για τις γυναίκες και 65 ετών για τους άνδρες)

Για να καταβληθεί η Πέμπτη δόση του δανείου, από το ΔΝΤ και την Ε.Ε., εφαρμόστηκε νέο σχέδιο λιτότητας 28,4 δις ευρώ, που περιλάμβανε τα εξής:

- Αφορολόγητο στα 8000 ευρώ ετησίως
- Φόρος 450 ευρώ ετησίως στους αυτοαπασχολούμενους με δελτίο παροχής υπηρεσιών
- Αυξήσεις στον ΦΠΑ
- Αυξήσεις στο φόρο πετρελαίου θέρμανσης
- Απομάκρυνση εργαζομένων του δημοσίου, από οργανισμούς που συγχωνεύτηκαν και καταργήθηκαν
- Μαζικές ιδιωτικοποιήσεις (τράπεζες, λιμάνια, ταχυδρομεία, κ.α.)
- Μείωση επικουρικών συντάξεων
- Αυστηροποίηση στα κριτήρια κοινωνικών παροχών

Τα μέτρα που πάρθηκαν από το 2009 έως το 2011, εξαθλίωσαν τους πολίτες. Περίπου 300.000 επιχειρήσεις έκλεισαν από το 2010 έως το 2013¹⁸. Το 2011 το εργοστάσιο της Χαλυβουργίας Ελλάδος στον Ασπρόπυργο ήταν ουσιαστικά κλειστό. Η αδυναμία των εξαγωγών και η μείωση της ζήτησης λόγω της κρίσης αναγκάζει την επιχείρηση να έχει σε διαθεσιμότητα 106 εργαζομένους όπου αργότερα απολύθηκαν. Οι κινητοποιήσεις των πολιτών είναι καθημερινές που για να σταματήσουν πλέον αυτή τη λιτότητα που τους έφερνε στα όρια της φτώχειας. Οι εικόνες βίας ήταν καθημερινό φαινόμενο.

Για την απελευθέρωση της έκτης δόσης του δανείου, στα μέσα του 2011, ανακοινώθηκαν τα παρακάτω μέτρα λιτότητας από την ελληνική κυβέρνηση, για την εξοικονόμηση 7,5 δις ευρώ:

- Να τεθούν σε καθεστώς εφεδρείας τουλάχιστον 30.000 δημόσιοι υπάλληλοι.
- Μείωση του αφορολόγητου στα 5.000€.
- Νέος φόρος στα ακίνητα.
- Νέες ιδιωτικοποιήσεις.
- 20% μείωση των συντάξεων άνω των 1.200€ στις συντάξεις.

Τα μέτρα λιτότητας συνεχίστηκαν και το 2012 με περαιτέρω μείωση μισθών και συντάξεων των δημοσίων υπαλλήλων, με κατάργηση 15.000 θέσεων εργασίας στον δημόσιο τομέα, μείωση του προϋπολογισμού της κοινωνικής ασφάλισης και του στρατού καθώς και ιδιωτικοποίηση σε τέσσερις κρατικές επιχειρήσεις.

Οι αξιωματούχοι της ευρωζώνης οριστικοποίησαν την εφαρμογή ενός δεύτερου πακέτου χρηματοοικονομικής ενίσχυσης προς την Ελλάδα 237 δις ευρώ. Επίσης προχώρησαν στη μείωση 107 δις ευρώ επί του ονομαστικού χρέους των τραπεζών, των επενδυτικών ταμείων και των ιδιωτών επενδυτών.

Η κυβέρνηση το 2012, προχώρησε φέρνοντας στη βουλή προς ψήφιση, το έκτο πρόγραμμα λιτότητας για την αποδέσμευση 30 δις ευρώ από τους θεσμούς που περιλάμβανε περαιτέρω μειώσεις των συντάξεων, μείωση μισθών δημοσίων υπαλλήλων και αύξηση του ορίου ηλικίας από τα 65 στα 67 έτη. Οι υπουργοί οικονομικών της ευρωζώνης σε συνεργασία με τους θεσμούς συμφώνησαν σε ακόμη μία μείωση του ελληνικού χρέους (40 δις ευρώ).

¹⁸ Πηγή: <https://www.iefimerida.gr/news/363760/300000-epiheiriseis-katevasan-rola-sta-hronia-tis-krisis>

Το 2013 ψηφίστηκε νόμος όπου περιλάμβανε τη φορολόγηση των εφοπλιστών και την αύξηση φορολογίας τόσο στους ελεύθερους επαγγελματίες όσο και στους εργαζόμενους με ετήσιο εισόδημα άνω των 21.000€. Το 2014 ήταν ένα έτος με έντονες αναταραχές. Ιδιαίτερα οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι συνταξιούχοι έβλεπαν ότι μέσα σε 4 χρόνια μειώσεις που δεν ήξεραν που και πως θα σταματήσουν. Η αβεβαιότητα και η εξαθλίωση τους ήταν όχι μόνο οικονομικό ζήτημα για αυτούς αλλά και κοινωνικό. Οι θεσμοί απαιτούσαν ενώ οι πολίτες αγανακτούσαν.

Το ΑΕΠ μειώθηκε από το 2009-2013, στο 23%. Οι περισσότεροι κλάδοι της ελληνικής οικονομίας βίωσαν τη μεγαλύτερη πτώση. Η υποβάθμιση της ελληνικής οικονομίας, είχε αντίκτυπο σε όλους τους τομείς όπως η υγεία και η παιδεία όπου λόγω έλλειψης πόρων ήταν υποστελεχωμένοι και με ελλείψεις και σε υλικό επίπεδο (πολίτες μαρτυρούσαν ότι στα νοσοκομεία δεν είχαν ούτε βαμβάκι). Το επίπεδο ανεργίας με το κλείσιμο των επιχειρήσεων και τα μέτρα λιτότητας έφτασαν σε πολύ υψηλά επίπεδα.

Πίνακας 3

ΕΤΟΣ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΕΙΑΣ %	7,50%	9,70%	13,20%	18,80%	26,00%	27,40%	25,80%

Πηγή: <https://www.naftemporiki.gr>

Το κύριο ερώτημα βέβαια είναι: το ελληνικό χρέος ήταν βιώσιμο; Γιατί όλες αυτές οι περικοπές; Όλα αυτά θα είχαν αποφευχθεί αν οι ελληνικές κυβερνήσεις είχαν παραδεχτεί ότι το χρέος δεν ήταν βιώσιμο; Όταν δανείζεσαι για να αποπληρώσεις παλαιότερα δάνεια, το μόνο σίγουρο είναι ότι ζημιώνεσαι. Οι Έλληνες έβαλαν πλάτη, πόσο όμως θα άντεχαν; Αν έφευγε η Ελλάδα από την ΟΝΕ, ποιος θα ζημιωνόταν περισσότερο, η Ελλάδα ή οι εταίροι της; Όλα αυτά τα ερωτήματα μπορούν να απαντηθούν αν επικαλεστούμε κάποια θεωρία με υποθέσεις, όμως σίγουρα δε μπορούν να απαντηθούν με τεκμηρίωση.

Οι ενημερωτικές εκπομπές τότε, έκαναν παρουσιάσεις μαθημάτων οικονομικής επιστήμης. Καταξιωμένοι καθηγητές πανεπιστημίων αναγνωρισμένοι τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, διαφωνούσαν θέτοντας ο καθένας τα δικά του επιχειρήματα βάσει των θεωριών και της ιδεολογίας τους. Μεταβαίνοντας στην επόμενη τετραετία, θα αποδειχθεί ότι η θεωρία δε γίνεται εύκολα πράξη.

3.9 ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΥΡΙΖΑ (2015-2019)

Ο Αλέξης Τσίπρας κέρδισε τις εκλογές τον Ιανουάριο του 2015. Την επομένη των εκλογών σχημάτισε κυβέρνηση σε συνεργασία με το κόμμα των Ανεξάρτητων Ελλήνων, του Πάνου Καμμένου δίνοντας τους κοινοβουλευτική πλειοψηφία, με 162 έδρες. Ο Αλέξης Τσίπρας σε όλες τις ομιλίες του δήλωνε ότι δε θα υπέγραφε άλλα μέτρα λιτότητας και ότι θα πάλευε με τους εταίρους για την μείωση του χρέους της Ελλάδας, χαρακτηριστικά ανέφερε την ημέρα της Νίκης: *«Η ετομνηγορία του ελληνικού λαού ακυρώνει τη λιτότητα η ετομνηγορία του ελληνικού λαού ακυρώνει με έναν τρόπο αδιαμφισβήτητο τα μνημόνια της καταστροφής και αυτό θα γίνει χωρίς ρήξη με τους εταίρους αλλά και χωρίς συνέχιση της υποτέλειας (...) και η τρόικα τελείωσε και τα μνημόνια τελείωσαν»*. Η ελπίδα των πολιτών για να σταματήσουν πλέον οι θεσμοί να επεμβαίνουν στα οικονομικά της χώρας και να μειώνουν όλο και περισσότερο το βίος τους, ήταν αυτό που έκανε τον Αλέξη Τσίπρα το πρόσωπο της ελπίδας. Ο *ασυμβίβαστος* και επαναστατικός του χαρακτήρας αποτυπωνόταν και στην εμφάνιση του. Ήταν ο μόνος πρωθυπουργός που αρνήθηκε και ο ίδιος και οι βουλευτές του να φορούν γραβάτες ως ένδειξη αλλαγής και απλότητας, ενώ πολλοί τον κατηγορούσαν για αυτό ως έναν λαϊκιστή που αντιγράφει τον αείμνηστο Ανδρέα Παπανδρέου. Η πολιτική σκηνή της χώρας αλλάζει, αφού στην εξουσία ήταν για πρώτη φορά η Αριστερά.

3.9.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ -ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2015

Ο κύριος στόχος της κυβέρνησης, όπως αναφέρθηκε από τον πρωθυπουργό, ήταν η πλήρης διαπραγμάτευση των όρων και των ποσών που είχαν συμφωνηθεί με τους δανειστές της χώρας, με στόχο την ενίσχυση των πιο ευάλωτων οικονομικά κοινωνικών ομάδων. Στο πιο σημαντικό υπουργείο για εκείνη την περίοδο, υπουργείο οικονομικών, τοποθετήθηκε ο Γιάννης Βαρουφάκης, καθηγητής της οικονομικής θεωρίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και διευθυντής του τομέα πολιτικής οικονομικής και του Διδακτορικού προγράμματος οικονομικών επιστημών, και επίτιμος καθηγητής Συγκριτικής Νομικής, Οικονομικής και Χρηματοοικονομικής στο Διεθνές Πανεπιστημιακό κολέγιο του Πανεπιστημίου του Τορίνο. Ο Γιάννης Βαρουφάκης, είχε γράψει βιβλία για την οικονομική κρίση της Ελλάδας, πως οδηγήθηκε, τι λάθη έκανε, τι δεν έκανε, όπως το «Οι οικονομικοί πόροι που μας καταδυναστεύουν», «οι πραγματικές αιτίες της οικονομική κρίσης» κ.α.. Ο Γιάννης

Βαρουφάκης ήταν ο πρωταγωνιστής των εξελίξεων ξεκινώντας έναν κύκλο διαπραγματεύσεων με τους εταίρους οδηγώντας στα άκρα και τις δύο πλευρές των συνομιλητών, που κατέληξε στην ανακοίνωση του διχαστικού δημοψηφίσματος από τον πρωθυπουργό στις 25/06/2015. Το κείμενο του δημοψηφίσματος έλεγε αναλυτικά: *«πρέπει να γίνει αποδεκτό το σχέδιο συμφωνίας το οποίο κατέθεσαν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΕΚΤ και το ΔΝΤ στο Eurogroup της 25/06/2015 και αποτελείται από δύο μέρη τα οποία συγκροτούν την ενιαία πρότασή τους; Το πρώτο έγγραφο τιτλοφορείται Reforms for the completion of the current program and Beyond και το δεύτερο Preliminary Debt sustainability analysis. Όσοι από τους πολίτες της χώρας απορρίπτουν την πρόταση των τριών θεσμών ψηφίζουν ΔΕΝ ΕΓΚΡΙΝΕΤΑΙ/ΟΧΙ. Όσοι από τους πολίτες της χώρας συμφωνούν με την πρόταση των τριών θεσμών ψηφίζουν ΕΓΚΡΙΝΕΤΑΙ/ΝΑΙ».*

Το δημοψήφισμα έφερε ποικίλες αντιδράσεις, αναταραχές, φόβους τόσο στους Έλληνες πολίτες τόσο και στους ευρωπαίους, στις αγορές, στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, στους θεσμούς. Μέχρι τις 5/7/2015 όπου θα γινόταν η διεξαγωγή του, τα υπόλοιπα κόμματα που ήταν κατά του δημοψηφίσματος, είχαν επιστρατεύσει όλες τους τις δυνάμεις, για να ψηφίσουν οι πολίτες ΝΑΙ, λέγοντας ότι με το ΝΑΙ είναι η συνέχιση της χώρας στην Ευρώπη και στην ΟΝΕ, ενώ το ΟΧΙ θα ήταν το εισιτήριο της εξόδου της από αυτές. Οι ξένοι πρωθυπουργοί ήταν κατηγορηματικά αρνητικοί στην πλειοψηφία τους για το δημοψήφισμα. Από την άλλη όμως, οι βραβευμένοι οικονομολόγοι Πωλ Κρούγκμαν , Τζόζεφ Στίγκλιτς αλλά και οι Τζεϊμς Γκαλμπρειθ, Τομά Πικετί και Τζέφρεϊ Σακς ήταν υπέρ της ψήφησης του ΟΧΙ, υποστηρίζοντας πως η συνέχιση του προγράμματος θα ήταν καταστροφική για την ελληνική οικονομία. Ο οικονομολόγος Νουριέλ Ρουμπινί ανέφερε ότι αν υπερίσχυε το ΝΑΙ δε θα έσωζε την Ελλάδα από την οικονομική αστάθεια ενώ με το ΟΧΙ, θα μετέφεραν το βάρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την εύρεση ευνοϊκότερης λύσης για το ελληνικό χρέος. Υπήρχαν και οικονομολόγοι όπως ο Χριστόφορος Πισσαρίδης, που τάχθηκαν υπέρ του ΝΑΙ , υποστηρίζοντας ότι ένα πιθανό ΟΧΙ, θα οδηγούσε την Ελλάδα εκτός Ε.Ε. και Ο.Ν.Ε., με καταστροφικές τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα, συνέπειες.

Στις 28 Ιουνίου, το διοικητικό συμβούλιο της ΕΚΤ, μετά την απόφαση της διεξαγωγής του δημοψηφίσματος πήρε την απόφαση να μην αυξηθεί το ποσό της ρευστότητας που έδινε στις Ελληνικές τράπεζες. Σημειώνεται ότι από τον Φεβρουάριο, η ΕΚΤ είχε σταματήσει

να αποδέχεται τα ελληνικά χειρόγραφα ως εγγυήσεις για την παροχή ρευστότητας στις ελληνικές τράπεζες. Στις 29/06/2015, με την έκδοση πράξης νομοθετικού περιεχομένου, όπου κηρύχθηκε τραπεζική αργία και τέθηκε ημερήσιο όριο αναλήψεως 60 ευρώ από τα ΑΤΜ, έως τις 6 Ιουλίου. Τα capital control που υποχρεώθηκε η ελληνική κυβέρνηση να αποδεχτεί, δημιούργησαν ακόμη μεγαλύτερο φόβο στους Έλληνες πολίτες και στις ελληνικές επιχειρήσεις για τη ρευστότητα.

Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος ήταν ΟΧΙ με ποσοστό 61,31% έναντι 38,69% του ΝΑΙ. Το αποτέλεσμα αυτό, έκανε πολλούς ξένους πολιτικούς, να ζητούν από την ΕΚΤ να μην είναι τόσο αυστηροί με την ελληνική κυβέρνηση, όπως ο Γάλλος πρωθυπουργός Μανιουέλ Βαλλς και ο πρωθυπουργός της Ιταλίας Ματτεο Ρέντσι να ζητά από τη Γερμανία να είναι πιο διαλλακτικοί με το ελληνικό χρέος. Η Γερμανία ήταν η μόνη που ήταν αδιάλλακτη και με πολύ σκληρή στάση απέναντι στην ελληνική κυβέρνηση, με την καγκελάρια Α. Μέρκελ να δηλώνει την απογοήτευση της για το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος και ότι οι Έλληνες αρνούνται να συμπορευτούν με την υπόλοιπη Ευρώπη, και να τη συμπληρώνει ο Σόιμπλε ότι οι Έλληνες επιλέγουν να μη συνεχίσουν στην Ευρωζώνη.

Την επομένη του δημοψηφίσματος ο Αλέξης Τσίπρας ζητά από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Π. Παυλόπουλο, να καλέσει τους αρχηγούς των υπόλοιπων κομμάτων για να συζητήσουν τη στρατηγική που θα ακολουθήσουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Για να γίνει ένα πιο ουσιαστικό βήμα και να δείξει καλή θέληση η ελληνική κυβέρνηση, παραιτείται ο Γιάννης Βαρουφάκης που ήταν το κόκκινο πανί για τους θεσμούς αλλά και για τα υπόλοιπα κόμματα.

Στις διαπραγματεύσεις, η τότε ελληνική κυβέρνηση και οι δανειστές κατέληξαν σε συμφωνία για την εφαρμογή ενός τρίτου πακέτου στήριξης που ήταν σχεδόν ιδιοφυές με αυτό πριν του δημοψηφίσματος. Οι κριτικές τότε και μέσα στο κοινοβούλιο και από τους πολίτες ήταν αρνητικές. Στις 13 Αυγούστου ψηφίστηκε το πακέτο στήριξης από τη Βουλή, με 222 βουλευτές να το στηρίζουν. Στις 20 Αυγούστου, ο Πρωθυπουργός δηλώνει την παραίτηση της κυβέρνησης, οδηγώντας τη χώρα σε εθνικές εκλογές, εφόσον δε σχηματίστηκε κυβέρνηση (Γιάννης Μαυρής, 2016, «Το ελληνικό δημοψήφισμα του 2015»).

Πολλά έχουν ειπωθεί στο τι έγινε και στο τι δεν έγινε για να μην ηττηθεί η ελληνική κυβέρνηση και με το δημοψήφισμα να είχε κερδίσει πολλά περισσότερα, πέρα από μία ταπεινωτική συνθηκολόγηση. Ήταν η άγνοια και ο ρομαντισμός του επαναστάτη Αλέξη Τσίπρα απέναντι στους θεσμούς ή οι βεβιασμένες κινήσεις χωρίς την εμπειρία;

Ο Γιάνης Βαρουφάκης σε δηλώσεις του στη Καθημερινή αναφέρει: *“στις προγραμματικές δηλώσεις είχα πει ότι στόχος μας ήταν η αντικατάσταση μνημονιακών συμφωνιών που αναπαράγουν την κρίση χρέους- ύφεσης με το νέο Συμβόλαιο Ελλάδος-Ευρώπης, βασισμένο στη θεραπευτική ακολουθία. Πρώτον συγκεκριμένης μορφής αναδιάρθρωσης χρέους κατόπιν χαμηλών πρωτογενών πλεονασμάτων και τέλος βαθιών μεταρρυθμίσεων. Τα μέσα μας ήταν η διάθεση για υποχρεώσεις αλλά και η ετοιμότητα για ρήξη εάν η τρόικα επέμενε στο αποτυχημένο πρόγραμμα της. Τι σήμανε ρήξη για εμάς; Δε σήμαινε απειλή εξόδου από την Ευρωζώνη αλλά τρεις αντιδράσεις σε επιθετικές κινήσεις των δανειστών:*

- 1. Αναβολή αποπληρωμών προς το ΔΝΤ, εάν οι δανειστές μείωναν τη ρευστότητα του κράτους κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων*
- 2. Κατάθεση στο μέλλον των αποπληρωμών των ομολόγων που η ΕΚΤ κατείχε στο πλαίσιο του προγράμματος SMP- εφόσον η ΕΚΤ δρομολογούσε κλείσιμο τραπεζών*
- 3. Ενεργοποίηση παράλληλου συστήματος πληρωμών σε ευρώ, εάν οι δανειστές καθυστερούσαν τη συμφωνία για να μας οδηγήσουν στη συνθηκολόγηση*

Οι αστοχίες μας είναι ότι όσοι συμμετείχαμε στη διαπραγμάτευση δώσαμε τον καλύτερο μας εαυτό. Δε θα μάθουμε όμως ποτέ εάν η ήττα μας ήταν προδιαγεγραμμένη, καθώς οι αστοχίες μας ήταν σημαντικές. Οι σημαντικότερες ήταν:

- 1. Η απόφαση του Eurogroup της 20^{ης} Φεβρουαρίου αντικατέστησε το Μνημόνιο με κατάλογο μεταρρυθμίσεων που πρότεινε η Ελλάδα. Όμως κατά την τηλεδιάσκεψη της 24^{ης} Φεβρουαρίου οι κ. Μοσκοβίσι, Ντράγκι, και Λα Γκαρντ παραβίασαν το γράμμα και το πνεύμα της απόφασης. Οι ενστάσεις μου δεν αρκούσαν. Ήταν λάθος που παρά το πισωγύρισμα τους, υπέγραψα την αίτηση επέκτασης της δανειακής συμφωνίας.*
- 2. Αρχές Μαρτίου, η ΕΚΤ αθέτησε την υπόσχεση επιστροφής της ρευστότητας, στα προ Φεβρουαρίου επίπεδα. Τον Απρίλιο εξουσιοδοτήθηκα δύο φορές να ανακοινώσουμε στο ΔΝΤ τη μη καταβολής δόσης δανείου. Και τις δύο φορές παρά τις ενστάσεις μου αποφασίστηκε να καταβληθούν.*

3. Στο τέλος Απριλίου η πλευρά μας αποδέχθηκε εν αγνοία μου, νέα μεγάλη λιτότητα, προσφέροντας μεσοπρόθεσμα στόχο πρωτογενούς πλεονάσματος 3,5% του ΑΕΠ. Όταν ρώτησα το γιατί, η απάντηση ήταν ότι δίνουμε το πλεόνασμα για να πάρουμε την αναδιάρθρωση του χρέους. Εγώ θεωρούσα ότι αν αποδεχθείς τόσο υψηλά πλεονάσματα, είναι σαν να αποδέχεσαι ότι το χρέος σου είναι βιώσιμο οπότε γιατί να σου δώσουν αναδιάρθρωση χρέους; Και αν έχεις υποχωρήσει ως προς τη λιτότητα και το χρέος, γιατί να σου δώσουν οτιδήποτε;
4. Τα διεθνή μέσα βούιζαν ότι δεν είχαμε πλάνο για την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας – ένα δικό μας, πειστικό, Αντι-Μνημόνιο. Με την αρωγή παραγόντων από πολλά υπουργεία, στο υπουργείο Οικονομικών καταπιαστήκαμε με τη συγγραφή του. Το τελικό κείμενο το συγγράψαμε με τον Jeff Sachs, με τη συνεισφορά (μεταξύ άλλων) των πρώην υπουργών Οικονομικών των ΗΠΑ και Βρετανίας κ. Larry Summers και Norman Lamont. Το επιτελείο, όμως, έκρινε ότι η τρόικα θα θεωρούσε casus belli ένα Αντι-Μνημόνιο, αναγκάζοντάς με να το παρουσιάζω ως προσχέδιο του υπουργείου Οικονομικών, στερούμενο κυβερνητικής έγκρισης. Μια χρυσή ευκαιρία χάθηκε να φανεί η διαφορά μεταξύ ενός λελογισμένου, μετριοπαθούς και ελπιδοφόρου Σχεδίου για την Ελλάδα και της εμμονής της τρόικας στο αδιέξοδο πρόγραμμά της. Καταγράφω τις σημαντικότερες:
5. Τον Ιούνιο φάνηκε πως η ακολουθία αλόγιστων υποχωρήσεών μας γεννούσε συνεχώς νέες απαράδεκτες απαιτήσεις. Η συνθηκολόγησή μας είχε γίνει πλέον ο μόνος στόχος δανειστών σίγουρων ότι δεν θα προβούμε στα αντίποινα που είχαμε συναποφασίσει. Αν και είχαμε συμφωνήσει πως έπρεπε να είμαστε έτοιμοι να συνεχίσουμε τη σκληρή διαπραγμάτευση με κλειστές τράπεζες, ενεργοποιώντας τα μέσα Β και Γ που ανέφερα πιο πάνω (αλλιώς, προς τι το δημοψήφισμα;), όταν το Eurogroup και η ΕΚΤ πράγματι προέβησαν στο κλείσιμό τους, το επιτελείο αποφάσισε να προχωρήσουμε «συναινετικά».

Κανείς δεν γνωρίζει αν η έντιμη συμφωνία θα ερχόταν χωρίς τις αστοχίες μας. Αυτό που είναι σίγουρο είναι ότι δεν δικαιούμαστε να κοιτάμε το 62% του ελληνικού λαού που μας εμπιστεύτηκε με το γενναίο Όχι του και να του λέμε πως τίποτα καλύτερο δεν ήταν εφικτό” (Γιάνης Βαρουφάκης, Καθημερινή, 2015).

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΣΥΡΙΖΑ (ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2015- ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2015)

Από τον Ιανουάριο του 2015 έως ότου παραιτηθεί η κυβέρνηση τον Αύγουστο του 2015, η ελληνική οικονομία ήταν σε μία αβέβαιη κατάσταση ως προς τη ρευστότητα. Η ελληνική κυβέρνηση ακολούθησε μία αρκετά επιθετική πολιτική. Αν εξαιρεθεί η πολύ σκληρή στάση των Γερμανών, των Άγγλων και των Αυστριακών που είχαν περάσει και αυτοί στην αντεπίθεση, τα υπόλοιπα κράτη φοβούμενα για μία οριστική ρήξη και την έξοδο της Ελλάδας από την ΟΝΕ, ήταν πιο ενθαρρυντικά στους διαλόγους τους. Όταν στις 25/06/2015, ο Αλέξης Τσίπρας με δηλώσεις του ανακοινώνει τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος, άφησε άναυδους τόσο τους Έλληνες πολιτικούς όσο και τους ξένους. Σε συνεντεύξεις του, αλλά και στην ταινία που στηριζόταν στα πραγματικά γεγονότα εκείνων των ημερών, ο ίδιος αναφέρει τις ασφυκτικές πιέσεις και την απαξίωση που δεχόταν ο ελληνικός λαός μέσα από το νέο μνημόνιο. Το δημοψήφισμα θα μπορούσε να ήταν μια πολύ καλή «μπλόφα», που ή θα έφερνε θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα. Τόσο ο Αλέξης Τσίπρας όσο και η πλειοψηφία του κόμματος του, δεν επιθυμούσαν την έξοδο της Ελλάδας από την ΟΝΕ, αλλά το κούρεμα του χρέους και να μην υπάρξουν άλλες μειώσεις σε μισθούς και συντάξεις. Με το δημοψήφισμα όμως, έδωσαν δύο εβδομάδες στους «εταίρους» να ανασυγκροτηθούν και να είναι προετοιμασμένοι για όλα τα ενδεχόμενα.

Ένας έμπειρος ηγέτης, θα ενεργούσε με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση. Θα άκουγε τους νέους όρους πριν την ανακοίνωση του δημοψηφίσματος και μόνο τότε θα αποφάσιζε αν πρέπει ή όχι να διεξάγει ένα δημοψήφισμα, με ξεκάθαρο μήνυμα, και όχι ένα ΑΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΤΟ ΝΑΙ ή ένα ΟΧΙ.

ΕΠΑΝΕΚΛΟΓΗ ΣΥ.ΡΙ.ΖΑ. ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2015

Σε 15 χρόνια 8 εκλογικές διαδικασίες, αστάθεια, αβεβαιότητα, φόβος, εξαθλίωση και απαξίωση του θεσμού των εκλογών.

Στις εκλογές του Σεπτεμβρίου του 2015, ο ΣΥ.ΡΙ.ΖΑ. είναι ο νικητής με σχεδόν το ίδιο ποσοστό με εκείνο του Ιανουαρίου. Η αποχή όμως κατέγραψε ρεκόρ, αφού απείχε το 43,4%. Ο ΣΥ.ΡΙ.ΖΑ. και οι ΑΝ.ΕΛ. συνέχισαν τη συγκυβέρνηση, με 162 έδρες.

Το κυβερνητικό τους έργο :

Τον πρώτο χρόνο της κυβέρνησης αυτής, επαναλειτούργησε η ΕΡΤ (Απρίλιος 2015). Ψηφίστηκε ο νόμος 4339/2015, για τη ρύθμιση του ραδιοτηλεοπτικού πεδίου. Παρά τις διαφωνίες και τις κατηγορίες της αντιπολίτευσης για το θέμα των αδειών, ο Α. Τσίπρας δήλωνε πολύ ικανοποιημένος, αφού τα έσοδα από τις άδειες που θα είχε το κράτος θα πήγαιναν σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες¹⁹. Ο διαγωνισμός διεξήχθη τον Σεπτέμβριο του 2016 και ακυρώθηκε τον Ιανουάριο του 2017.

Το 2015, το Σύμφωνο Συμβίωσης επεκτείνεται και στα ομόφυλα ζευγάρια με νόμο του κράτους και το 2017 η νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου.

Το 2016, ο ΟΛΠ ιδιωτικοποιήθηκε. Η ιδιωτικοποίηση του ήταν προαπαιτούμενο του μνημονίου (το μεγαλύτερο ποσοστό μετοχών ανήκει στην COSCO GROUP LIMITED. Μαζί με τον ΟΛΠ ιδιωτικοποιείται και η ΕΥΔΑΠ κατά 39,5% για 150 εκατομμύρια ευρώ. Στη συνέχεια των ιδιωτικοποιήσεων, πραγματοποιήθηκε η ιδιωτικοποίηση της ΕΛΒΕΚΕ κατά 100%, για 62,3 εκατομμύρια ευρώ. Υπεγράφη το άρθρο 927 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας για την επίσπευση αναγκαστικής εκτέλεσης και τους ηλεκτρονικούς πλειστηριασμούς. Στα πλαίσια των μνημονιακών απαιτήσεων ιδιωτικοποιήθηκαν τα επόμενα χρόνια η ΤΡΑΙΝΟΣΕ για 45 εκατομμύρια ευρώ , το 67% του ΟΛΘ, το 66% του ΔΕΣΦΑ έναντι 535 εκατομμυρίων ευρώ και το 50,1 % των μετοχών της ΕΛΠΕ έναντι του ποσού των 600 εκατομμυρίων ευρώ. Ακόμη ολοκληρώθηκαν οι διαπραγματεύσεις για την πρώην ΔΕΓ με την πώληση του 51% των μετοχών της. Επίσης ολοκληρώθηκε η πώληση

¹⁹Πηγή: <https://www.vice.com/el/article/78pwyz/tileoptikes-adeies-apotelesmata>

του 100% των μετοχών της ΔΕΠΑ. Τέλος ολοκληρώθηκε η διαδικασία ιδιωτικοποίησης τμήματος της ΔΕΗ, δημιουργώντας την εταιρεία ΔΕΔΔΗΕ.

Ψηφίστηκε ο εκλογικός νόμος με το σύστημα της απλής αναλογικής όπου καταργεί το μόνους των 50 εδρών στο πρώτο κόμμα. Επίσης, έδωσε το δικαίωμα ψήφου σε όλους από 17 ετών και άνω. Με υπουργική απόφαση ξεκίνησε το πρόγραμμα σίτισης στα δημοτικά σχολεία και εισήχθη πρόγραμμα ανακύκλωσης για την ενίσχυση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Κατά την Πρωθυπουργία του Α. Τσίπρα, παραδόθηκαν στην κυκλοφορία η νέα βελτιωμένη Εθνική Οδός Αθηνών- Πατρών, η Σήραγγα των Τεμπών, το τελευταίο τμήμα της Ιονίας Οδού και ολοκληρώθηκε το πρώτο τμήμα του Μετρό στη Θεσσαλονίκη.

Πολλές αντιδράσεις προκάλεσε ο νέος ποινικός κώδικας που ψηφίστηκε αλλά και η κατάργηση του άρθρου που επέβαλε ποινές σε αλλοδαπούς αλιείς που ψάρευαν στα ελληνικά ύδατα. Το 2017, βάση της συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Τουρκίας, ολοκληρώθηκε η επιστροφή των προσφύγων από την Ελλάδα στην Τουρκία.

Τον επίλογο στη μη επανεκλογή της κυβέρνησης έφεραν οι δύο μεγάλες φυσικές καταστροφές και η επίλυση του Σκοπιανού. Οι πλημμύρες το Νοέμβριου 2017, στις περιοχές της Δυτικής Αττικής (Μάνδρα, Νέα Πέραμος, Μέγαρο, Ασπρόπυργο), που άφησαν εκτός από τεράστιες υλικές καταστροφές, 24 νεκρούς και η καταστροφική πυρκαγιά στο Μάτι τον Ιούλιο του 2018 όπου άφησε πίσω της 104 νεκρούς.

Η ελληνική κυβέρνηση το 2018 προβαίνει σε διαπραγματεύσεις για να δοθεί μετά από τόσα χρόνια λύση στη ονοματολογία των Σκοπίων, καταλήγοντας στο όνομα Βόρεια Μακεδονία με τη Συνθήκη των Πρεσπών, όπου και υπογράφηκε τον Ιανουάριο του 2019. Οι διαδηλώσεις τόσο στην Αθήνα όσο και στη Θεσσαλονίκη ήταν πάρα πολλές με πλήθος κόσμου, που όμως δεν εμπόδισε τη κυβέρνηση στη λύση του προβλήματος. Ο Πάνος Καμμένος παραιτήθηκε από τη συμμετοχή του στη συγκυβέρνηση με τον ΣΥ.ΡΙ.ΖΑ. μη θέλοντας να συνδεθεί το όνομά του με το σκοπιανό. Το σκοπιανό, πιθανολογείται ως ένας βασικός παράγοντας εκλογικής ήττας του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη το 1993 και μάλιστα, επαναλήφθηκε και το 2019 με την ήττα του Αλέξη Τσίπρα και του ΣΥ.ΡΙ.ΖΑ.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2015-ΙΟΥΝΙΟΣ 2019

Μετά τις επαφές που είχε η ελληνική κυβέρνηση με τους εταίρους, πριν την επανεκλογή της, κατάλαβε ότι τα μνημόνια δε γινόταν να μην τα εφαρμόσει, αλλά ούτε μπορούσε να έχει το πάνω χέρι. Η οικονομική πολιτική που προσπάθησε να ασκήσει η κυβέρνηση, ήταν στα πλαίσια μιας κοινωνικής οικονομικής πολιτικής, βοηθώντας τους ασθενέστερους. Αυτή ήταν η πρόθεση τουλάχιστον. Τα κύρια σημεία της, ήταν:

- Κρατική επιδότηση 30% για τεχνολογική και ενεργειακή επένδυση των επιχειρήσεων
- Καθιέρωση δωρεάν παροχής υπηρεσιών στο ΕΣΥ σε ανασφάλιστους
- Επιβολή 22,35% φόρου σε δίδακτρα ιδιωτικών σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που απέβλεπε σε έσοδα στα ταμεία 75 εκ. ευρώ
- Εφαρμογή συντελεστή φόρου εισοδήματος σε ναυτιλιακές επιχειρήσεις 24%
- Ψήφιση του Νόμου Κατρούγκαλου:
- Θέσπιση εθνικής σύνταξης 384 ευρώ για 20 χρόνια ασφάλισης και 345 ευρώ για 15 χρόνια ασφάλισης.
- Μείωση στις νέες συντάξεις .
- Περικοπές σε επικουρικές και εφάπαξ.
- Μείωση του ΕΚΑΣ.
- Αύξηση ασφαλιστικών εισφορών για ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες, μισθωτούς και εργοδότες.
- Υποχρεωτική ασφάλιση για εργαζομένους με τίτλο κτήσης.
- Δημιουργία της ΑΑΔΕ για τις βεβαιώσεις και τις εισπράξεις φορολογικών και άλλων δημόσιων εσόδων.

- Επιβολή φόρου διαμονής στα ξενοδοχεία, στη σταθερή τηλεφωνία, στο ηλεκτρονικό τσιγάρο, στον καφέ και στην συνδρομητική τηλεόραση.

- Αύξηση ΦΠΑ στο 24%.

- Ίδρυση ταμείου για την υποστήριξη νεοφυών επιχειρήσεων

- Θέσπιση Ενιαίου Φορολογικού Μητρώου, με στόχο την πάταξη της φοροδιαφυγής

- Δάνειο 5,7 δις ευρώ από το συμβούλιο της Ε.Ε.

- Ολοκλήρωση της αναδιάρθρωσης της Εθνικής τράπεζας με τη συμμετοχή του ESM και έγκριση του νόμου αναδιάρθρωσης των τραπεζών και την πώληση της Εθνικής

- Με νόμο (4611/2019), χορηγήθηκε ετήσιο επίδομα σε όλους τους συνταξιούχους, ασφαλισμένους και μη

- Έξοδος της Ελλάδας από το τρίτο πρόγραμμα διάσωσης και είσοδος της στις διεθνείς αγορές ως φυσιολογικό μέλος.

Όσον αναφορά τη Δημόσια Διοίκηση, όπου εκεί πάρθηκαν τα περισσότερα μέτρα λιτότητας, το 2019, η αναλογία προσλήψεων- αποχωρήσεων ήταν 1 προς 1, καθώς είχαν επανέλθει στις υπηρεσίες τους οι αδικώς απολυμένοι των μνημονίων. Τέθηκε σε εφαρμογή το ψηφιακό δημόσιο με εξοικονόμηση 400 εκατομμυρίων ευρώ και η ηλεκτρονική πλατφόρμα e-Άδειες για την υποβολή και έκδοση οικοδομικών αδειών. Ξεκίνησε η διενέργεια κρίσεων των προϊσταμένων των δημόσιων οργανισμών και αξιολόγηση όλων των δημόσιων υπαλλήλων. Ενισχύθηκε και αναβαθμίστηκε η λειτουργία του ΑΣΕΠ, όχι μόνο για τις προσλήψεις αλλά και σε διαδικασίες αξιολόγησης του ανθρώπινου δυναμικού.

Η οικονομική πολιτική δεν ήταν αυτή που είχε προαναγγείλει ο ΣΥΡΙΖΑ πριν την εκλογή του και αναγκάστηκε να συμμορφωθεί στα πλαίσια και στις δεσμεύσεις των μνημονίων.

3.9.2 ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΣΥ.ΡΙ.ΖΑ. 2015-2019

Το 2015 ο ΣΥ.ΡΙ.ΖΑ., είχε να διαχειριστεί μία χώρα σε καθεστώς εποπτείας από το 2010, παντελώς αναξιόπιστη. Το 2015 είχε το υψηλότερο δημόσιο χρέος στην ευρωζώνη το οποίο ήταν μη βιώσιμο, είχε απωλέσει το 25% του ΑΕΠ της μέσα σε 5 χρόνια, είχε τον μικρότερο δείκτη επενδύσεων, το μεγαλύτερο έλλειμμα εμπορικού ισοζυγίου και τη χαμηλότερη ανταγωνιστικότητα στην ευρωζώνη. Όλα τα προγράμματα ΕΣΠΑ, ήταν σε μεγάλο βαθμό μη υλοποιήσιμα. Το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων ήταν σε καθοδική τάση, μη μπορώντας να έρχονται στα ταμεία επενδυτικοί πόροι. Πέρα από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, όλοι οι υπόλοιποι επενδυτικοί οργανισμοί δεν παρείχαν χρηματοδοτήσεις προς την Ελλάδα. Το να επενδύσει κάποιος στο άνοιγμα μιας νέας επιχείρησης στην Ελλάδα, ήταν απαγορευτικό λόγω της γραφειοκρατίας και της δυσκολίας στον δανεισμό των ελληνικών επιχειρήσεων.

Όσον αφορά τη φορολογία, οι Έλληνες πολίτες ακολουθούν την οριζόντια φορολόγηση, με την επιβολή ΕΝΦΙΑ και τέλη επιτηδεύματος. Η φοροδιαφυγή άγγιζε τα 500δισ ευρώ, δηλαδή το 30% του ΑΕΠ. Η φορολόγηση των Ελλήνων βουλευτών ήταν ευνοϊκότερη, αφού μέρος του εισοδήματός τους, ήταν αφορολόγητο. Οι οφειλές των πολιτών σε οργανισμούς όπως η ΔΕΗ, τα ασφαλιστικά ταμεία και η εφορία, ήταν υπέρογκες χωρίς δυνατότητα διακανονισμού. Τα κόκκινα δάνεια ήταν πολύ δύσκολο να ρυθμιστούν, ιδιαίτερα για τις επιχειρήσεις που ίσχυε ο απαρχαιωμένος νόμος «Δένδια». Τέλος, οι οφειλέτες των 5.000 ευρώ και άνω, οδηγούνταν στο αυτόφωρο.

Η ανεργία το 2015 άγγιζε το 27%, είχαν καταργηθεί δικαιώματα εργασίας όπως οι συλλογικές συμβάσεις, είχαν γίνει μειώσεις του κατώτατου βασικού μισθού και είχε δημιουργηθεί και ο υποκατώτατος μισθός για τους κάτω των 25 ετών. Επίσης, δεν υλοποιήθηκε ο νόμος όπου το κράτος έδινε 1000 ευρώ εφάπαξ σε όποιον εργαζόμενο έμενε άνεργος, αν η εταιρεία που εργαζόταν μέσα στην κρίση έκλεινε.

Το 2019 παρέδωσαν μία χώρα που είχε βγει από τα μνημόνια, είχε διασφαλίσει ένα μαξιλάρι ρευστότητας 37 δισεκατομμυρίων ευρώ για να είναι ασφαλής στις αγορές στις οποίες είχε πρόσβαση με μειωμένα επιτόκια. Οι δεσμεύσεις της χώρας για τα πρωτογενή πλεονάσματα μειώθηκαν, μειώνοντας έτσι και τα μέτρα που έπρεπε να ληφθούν ενάντια των πολιτών και είχε αποκατασταθεί η αξιοπιστία της Ελλάδας, με πλέον αποδεκτά οικονομικά στοιχεία.

Το δημόσιο χρέος ήταν επιτέλους βιώσιμο, έχοντας κερδίσει μεγαλύτερη περίοδο αποπληρωμών, συνεπώς μικρότερες δόσεις πετυχαίνοντας οικονομική ανάπτυξη αλλά και κοινωνική ασφάλεια. Το 2018 ήταν το τρίτο συνεχές έτος ανάπτυξης με τον υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ της τελευταίας δεκαετίας. Τα πλεονάσματα ήταν και λόγω της φοροδιαφυγής, την αύξηση των εσόδων του ΕΦΚΑ, του κυνηγιού της μαύρης εργασίας, την μείωση της ανεργίας (έφτασε στο 16%) και της αύξησης των επενδύσεων, αφήνοντας περιθώριο για να δοθεί στους πολίτες κοινωνικό μέρισμα.

Οι ξένες άμεσες επενδύσεις έφεραν στα ταμεία 3,2 δις ευρώ το 2017 και 3,6 δις ευρώ το 2018 στα ταμεία. Η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας εμφανιζόταν βελτιωμένη κατά 2,8%. Το ισοζύγιο συστάσεων – διαγραφών των επιχειρήσεων ήταν θετικό και το 2018 υπήρχαν 12.407 νέες επιχειρήσεις. Ο δείκτης οικονομικής εμπιστοσύνης ήταν υψηλός έχοντας καλύτερες επιδόσεις εδώ και πολλά χρόνια.

Η Ελλάδα το 2019 ήταν η πρώτη χώρα απορρόφησης κονδυλίων. Σύμφωνα με το σχέδιο Γιούνκερ, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων προέβη στη χρηματοδότηση 14 προγραμμάτων για 25.820 μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις. Προγραμματίστηκαν και ενεργοποιήθηκαν χρηματοδοτικά εργαλεία ύψους 3 δις ευρώ όπως το ΤΕΠΙΧ 2, το νέο Εξοικονομώ κατ' οίκον, το ταμείο υποδομών, κ.α., καθώς και χρηματοδότηση ύψους 5,3 δις ευρώ για το επιχειρησιακό πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα – Επιχειρηματικότητα - Καινοτομία 2014-2020, για περίπου 17.600 επιχειρήσεις. Η κυβέρνηση κατάφερε να διοχετεύσει στα ταμεία της υψηλούς πόρους μέσα από τους Διεθνείς Αναπτυξιακούς Οργανισμούς (Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, Τράπεζα Εμπορίου και Ευξείνου Πόντου, Διεθνής Οργανισμός Χρηματοδότησης, Τράπεζα Ανάπτυξης του Συμβουλίου της Ευρώπης, Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων), ύψους 12 δις ευρώ. Σε αυτή τη τετραετία, έγινε πράξη η ηλεκτρονική σύσταση επιχειρήσεων όπου συστάθηκαν άμεσα 1.000 Ιδιωτικές Κεφαλαιουχικές Εταιρείες όπου το κόστος ίδρυσης τους μειώθηκε κατά 70%. Με την έξοδο της Ελλάδας από τα μνημόνια, η μείωση των επιτοκίων επέτρεψαν το δανεισμό των επιχειρήσεων με πολύ ευνοϊκούς όρους²⁰.

²⁰ Πηγή: Σταύρος Παναγιωτίδης, προϊστάμενος γραφείου Κοινωνικών Πολιτικών Γενικής Γραμματείας Πρωθυπουργού 2015-2019, "Το έργο της διακυβέρνησης του ΣΥΡΙΖΑ 2015-2019", 2020, <https://www.avgi.gr/sites/default/files/2023-05/apologismos-syriza.pdf>

3.10 ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (2019-2023)

Ο Αλέξης Τσίπρας ηττήθηκε όπως ήταν αναμενόμενο - μετά την επίλυση της ονοματολογίας των Σκοπίων και της φονική πυρκαγιάς στο Μάτι - από τον Κυριάκο Μητσοτάκη. Η Νέα Δημοκρατία κέρδισε τις εκλογές τον Ιούλιο του 2019 με ποσοστό 39,85%, και 158 έδρες.

Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας, παρέλαβε μία χώρα που είχε βγει επιτέλους από τα μνημόνια και ήδη είχε αποκτήσει την αξιοπιστία της στις αγορές. Από τα πρώτα μελήματα της ήταν η αποφυγή απώλειας ανθρώπινων ζώων σε φυσικές καταστροφές. Γι' αυτό στις 12 Ιουλίου ξεκίνησε η εφαρμογή του πανευρωπαϊκού αριθμού έκτακτης ανάγκης 112, τόσο από τους πολίτες προς αυτόν τον αριθμό με εισερχόμενη κλήση και ολοκληρώθηκε τον Αύγουστο του ίδιου έτους όσο και με την πραγματοποίηση αποστολών συμβατικών μηνυμάτων SMS στα κινητά, που βρίσκονται εντός των περιοχών ενδιαφέροντος.

Στη συνέχεια προέβη στην κατάθεση του νομοσχεδίου (ν.4622/2019) για το επιτελικό κράτος, με ένα σύνολο διατάξεων που αφορούσαν την λειτουργία και την οργάνωση της Κυβέρνησης και της δημόσιας διοίκησης. Θεσμοθετήθηκε η Εθνική Αρχή Διαφάνειας για την αντιμετώπιση της διαφθοράς. Δημιουργήθηκε το πληροφοριακό σύστημα «ΜΑΖΙ» για την υποστήριξη και την παρακολούθηση των έργων των υπουργείων για την αποφυγή καθυστερήσεων και την εξασφάλιση της επιτυχούς υλοποίησης τους. Τέλος, στόχος του νομοσχεδίου ήταν η απεμπλοκή πολιτικών κομμάτων στο δημόσιο, όπου θα υπάρχει σε κάθε υπουργείο υπηρεσιακός γενικός γραμματέας από το δημόσιο που θα επιλέγεται αποκλειστικά μέσω ΑΣΕΠ και θα διαχειρίζεται τα έξοδα και το προσωπικό του υπουργείου.

Το επόμενο διυπουργικό νομοσχέδιο που κατατέθηκε στη Βουλή (ν. 4623/19), αφορούσε αρχικά την κατάργηση του πανεπιστημιακού ασύλου. Μέχρι τότε, βάσει νόμου, οι δημόσιες αρχές μπορούσαν να επέμβουν στα πανεπιστήμια σε περιπτώσεις κακουργημάτων και εγκλημάτων κατά της ζωής ή ύστερα από απόφαση του Πρυτανικού Συμβουλίου. Το νομοσχέδιο επιτρέπει στις δημόσιες αρχές να τελούν αυτεπάγγελτες πράξεις. Το νομοσχέδιο έφερε πολλές αντιδράσεις τόσο στην αντιπολίτευση όσο και στους φοιτητές. Η παραβίαση της ακαδημαϊκής ελευθερίας και η στοχοποίηση ορισμένων φοιτητών δε μπορούσε παρά να φέρει την αποδοκιμασία ως προς την πλήρη κατάργηση του πανεπιστημιακού ασύλου. Η ψήφιση του νόμου έγινε την περίοδο που τα

Πανεπιστήμια ήταν κλειστά λόγω της Πανδημίας του κορονοϊού. Άλλη μία διάταξη του πολυνομοσχεδίου αυτού αφορούσε τη διανομή φαρμάκων, για ασθενείς που πάσχουν από σκλήρυνση κατά πλάκας, καρκινοπαθείς από τα φαρμακεία της γειτονιάς και όχι από τα φαρμακεία του ΕΟΠΥΥ, με στόχο την αποφυγή καθυστερήσεων και την διευκόλυνση των ασθενών. Προέβλεπε επίσης αλλαγές στην τοπική αυτοδιοίκηση όπως η σύμπραξη δημοτικών και περιφερειακών παρατάξεων και η αναπροσαρμογή του τρόπου ψήφισης του οικονομικού προϋπολογισμού των δήμων και των περιφερειών. Τέλος, το νομοσχέδιο ανέστειλε τη δημιουργία τέταρτης νομικής σχολής στη χώρα και τις μειώσεις ασφαλιστικών ταμείων.

ΠΑΝΔΗΜΙΑ COVID-19

Η κυβέρνηση είχε να αντιμετωπίσει μία πρωτόγνωρη κατάσταση τόσο για την Ελλάδα όσο και για τον υπόλοιπο κόσμο. Ο covid-19 προήλθε από τον κορονοϊό Sars -cov- 2, όπου ανιχνεύτηκε πρώτη φορά στην πόλη Ουχάν της Κίνας, το Δεκέμβριο του 2019. Έγινε διεθνή προσπάθεια στον περιορισμό της νόσου χωρίς όμως αποτέλεσμα. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός υγείας, δήλωσε πως πρόκειται για Πανδημία. Από τον Ιανουάριο του 2020 έως το Μάιο του 2023 ο ΠΟΥ, ήταν σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Η αλήθεια είναι ότι κανείς δεν ήξερε να απαντήσει με βεβαιότητα τι γίνεται και τι πρέπει να γίνει. Η μετάδοση του ιού γινόταν με ανεξέλεγκτη ταχύτητα. Η όλη κατάσταση και οι θάνατοι από τον ιό, θύμιζαν ταινία επιστημονικής φαντασίας. Στην Ελλάδα η κυβέρνηση ξεκίνησε να παίρνει μέτρα πολύ νωρίς, τον Μάρτιο του 2020 με απαγόρευση κυκλοφορίας, κλείσιμο σχολείων, πανεπιστημίων μαγαζιών, χώρους εργασίας, κ.α.. Το πρώτο κύμα στην Ελλάδα ήταν ηπιότερα, λόγω ότι πάρθηκαν μέτρα έγκαιρα. Θεσπίστηκε η τηλεκπαίδευση σε πανεπιστήμια και σχολεία για να μη χαθεί το ακαδημαϊκό και σχολικό έτος, καθώς και η τηλεκπαίδευση και η τηλεργασία σε πολλές εταιρείες και στο δημόσιο τομέα.

Το Ιούνιο του 2020, η κυβέρνηση ανακοινώνει σιγά σιγά χαλάρωση των μέτρων. Ήταν βέβαιο ότι με τον τουρισμό θα γινόταν η εξάπλωση του ιού, όπως και έγινε. Από τον Αύγουστο ξεκίνησαν και πάλι να ανακοινώνονται νέοι περιορισμοί. Η αβεβαιότητα της επόμενης ημέρας για πολλές επιχειρήσεις, κυρίως στον κλάδο της εστίασης οδηγούσαν σε νέα οικονομική κρίση. Τον Νοέμβριο του 2020 η κυβέρνηση προέβη ξανά σε καθεστώς καραντίνας και σε απαγορεύσεις εξαιτίας της μεγάλης έξαρσης και μετάδοσης του ιού.

Γίνεται αγώνας δρόμου από τον Π.Ο.Υ. για την εύρεση του εμβολίου για τη θωράκιση των ασθενών. Το υγειονομικό σύστημα της Ελλάδας, δε μπορούσε να ανταποκριθεί. Η πρόταση του Κυριάκου Μητσοτάκη για κοινό υγειονομικό πιστοποιητικό υιοθετήθηκε από την Ε.Ε. καθώς και το σχέδιο της Ελλάδας για την αξιοποίηση της ευρωπαϊκής ενίσχυσης ύψους 31 δις, απέσπασε θετικά σχόλια από ξένους αξιωματούχους.

Τα εμβόλια με το που διοχετεύτηκαν στην αγορά, δημιούργησαν εντός και εκτός Ελλάδας, έντονες αντιπαραθέσεις και έναν ακραίο διπολισμό. Από τη μία, οι υπέρμαχοι του εμβολίου και από την άλλη, η διασπορά της τρομολαγνείας, από εκείνους που διέδιδαν σενάρια συνομοσίας, για απαξίωση της ανθρώπινης ελευθερίας, για θρησκευτικές θεωρίες, για το τσιπάρισμα και τον έλεγχο των ανθρώπων. Τα σενάρια πήγαιναν ακόμη και σε πιο ακραία σημεία, όπως στον αφανισμό των ανθρώπων, λόγω ότι έχει υπερπληθυσμό η γη. Τα ΜΜΕ βομβάρδιζαν καθημερινά με πληροφορίες τον κόσμο, που αδυνατώντας να τις φιλτράρει, αφομοίωνε ότι μπορούσε να καταλάβει. Η ανικανότητα της κυβέρνησης για περιορισμό των ανεξέλεγκτων πληροφοριών από γιατρούς, είχε σαν αποτέλεσμα εξάρσεις βίας, φανατισμού και κοινωνικής αναταραχής. Ο κάθε πολιτικός που εμβολιαζόταν ήταν πρώτη είδηση με σκοπό να πείσει τον λαό να τον ακολουθήσει με όλη αυτή τη δημαγωγία να αποπροσανατολίζει τον κόσμο από την ουσία. Ιδιαίτερα όταν η Ελλάδα έγινε η πρώτη χώρα που θέσπισε τον υποχρεωτικό εμβολιασμό επιβάλλοντας αποκλεισμό και πρόστιμα σε εκείνους που δεν εμβολιάζονταν, ακούστηκαν και έγιναν ακραία πράγματα. Η Κυβέρνηση είχε διοχετεύσει πολλά χρήματα στις καμπάνιες ενημέρωσης «ΜΕΝΟΥΜΕ ΣΠΙΤΙ» στα ΜΜΕ.

Η αλήθεια δεν ήταν μία. Το νόμισμα πάντα έχει δύο όψεις που πρέπει να μπορείς να γνωρίζεις και για τις δύο πλευρές για να επιλέξεις. Το πρόβλημα εκείνη την περίοδο, ήταν ότι όλοι είχαν λόγο στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και στα Μέσα Μαζικής Δικτύωσης. Έλεγαν μία άποψη ως τετελεσμένο γεγονός χωρίς τεκμηρίωση. Ο θυμός, η αβεβαιότητα, ο φόβος και ο εγκλεισμός θα έφερναν δραματικές και καταστροφικές καταστάσεις. Τον Νοέμβριο του 2022, η Ελλάδα βρέθηκε στη δεύτερη θέση σε θανάτους από Covid-19 στην Ε.Ε.

ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ

Ένα ακόμη γεγονός εκτός συνόρων που έπρεπε να αντιμετωπίσει η κυβέρνηση ήταν η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία φέρνοντας οικονομική κρίση σε όλες τις χώρες, κυρίως της Ευρώπης.

Με κομμένη την ανάσα παρακολουθούν όλοι την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου 2022, μετά από εντολή του Προέδρου της Ρωσίας Πούτιν (σύμφωνα με τον Β. Πούτιν) ήταν ειδική στρατιωτική επιχείρηση για την αποστρατικοποίηση και αποναζιστικοποίηση της Ουκρανίας. Η Ρωσία και η Ουκρανία ήταν δύο χώρες με πολύ ισχυρούς δεσμούς. Όταν η Ουκρανία άρχισε να στρέφεται προς την Δύση και να ζητά να ενταχθεί τόσο στην Ε.Ε. όσο και στο ΝΑΤΟ, με την προτροπή και ενθάρρυνση των ΗΠΑ, μείωσε την δύναμη και την επιρροή που ασκούσε η Ρωσία στην Ουκρανία²¹.

Αυτή η σύγκρουση, πέραν των ανθρωπιστικών και γεωπολιτικών της πτυχών, επιφέρει σημαντικές οικονομικές συνέπειες που επηρεάζουν όχι μόνο τις εμπλεκόμενες χώρες, όπως η Ρωσία και η Ουκρανία, αλλά και την παγκόσμια οικονομία, κυρίως των κρατών της Ε.Ε.. Η Ρωσία διαθέτει μία σημαντική ενεργειακή επιρροή, προμηθεύοντας φυσικό αέριο και πετρέλαιο την ευρωπαϊκή οικονομία. Από την άλλη πλευρά, η Ουκρανία αποτελεί έναν από τους κύριους εξαγωγείς γεωργικών προϊόντων ιδίως σιτηρών. Οι σχέσεις μεταξύ Ευρώπης και Ρωσίας επιδεινώθηκαν, εφόσον η Ευρώπη εφάρμοσε σειρά οικονομικών εμπάρκων απέναντι στη Ρωσία και μαζί με τις ΗΠΑ, πρόσφερε οικονομική στρατιωτική στήριξη στην Ουκρανία.

Η ελληνική κυβέρνηση και ο Κυριάκος Μητσοτάκης επιλέγουν να έχουν μεγαλύτερη εμπλοκή. Δεν καταδίκασε απλώς την εισβολή των Ρώσων αλλά στη συνάντηση στην Αθήνα των Βαλκάνιων ηγετών, με παρότρυνση και μάλλον καθοδήγηση του ΝΑΤΟ και της ΕΕ, είχε καλέσει τον Ζελένσκι (Πρόεδρος Ουκρανίας) για να στηρίξουν όλοι την Ουκρανία. Η πρωτοβουλία του Έλληνα πρωθυπουργού διευρύνει το χάσμα μεταξύ Ελλάδας- Ρωσίας²². Άλλη μία οικονομική αναταραχή που καλούνταν να αντιμετωπίσει η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας, ήταν η Ενεργειακή Κρίση.

²¹ Πηγή: <https://www.defensepriorities.org/explainers/the-futility-of-us-military-aid-and-nato-aspirations-for-ukraine>

²² Πηγή: <https://www.sofokleousin.gr/megalyteri-emploki-tis-elladas-ston-roso-oukraniko-polemo>

Η επιρροή τόσο της πανδημίας όσο και της ενεργειακής κρίσης στον οικονομικό τομέα και τα τραπεζικά συστήματα ήταν μεγάλη. Το ΑΕΠ επηρεάστηκε αρνητικά λόγω του Covid - 19, όπως και η παραγωγικότητα, η ανταγωνιστικότητα των βιομηχανιών, τα επίπεδα της εργασίας και επέφερε μείωση τιμών ενέργειας και πληθωρισμού. Η ενεργειακή κρίση έφερε ανατιμήσεις στις τιμές της παραγωγής οπότε μειώθηκε η παραγωγή, η ανταγωνιστικότητα των βιομηχανιών και των οικονομικών. Ο πληθωρισμός ανέβηκε λόγω της αύξησης των τιμών ενέργειας καθώς και οι οικονομολόγοι θεωρούν ότι θα φέρει αύξηση στην κερδοφορία των τραπεζών.

Για την αντιμετώπιση της αύξησης των καυσίμων, ανακοινώθηκαν τον Μάρτιο του 2021 μέτρα όπως το fuel pass 1 και τον Αύγουστο το fuel pass 2. Αν και τόσο η αντιπολίτευση, όσο και οι πολίτες ζητούσαν μείωση του φόρου στα καύσιμα για να μειωθεί η τιμή τους, η κυβέρνηση έχοντας τον φόρο καυσίμων, ως μεγάλο βαρίδιο στα έσοδα του κράτους, δεν το έκανε. Τα τιμολόγια ρεύματος είχαν αυξηθεί τόσο, όπου οδηγούσαν στην απελπισία νοικοκυριά και επιχειρήσεις. Για την αντιμετώπιση αυτής της ακρίβειας στα τιμολόγια του ηλεκτρικού ρεύματος δημιουργήθηκε το power pass που κάλυπτε το 60% του τιμολογίου και αναστάλθηκε η ρήτρα αναπροσαρμογής. Κανένα όμως από τα κυβερνητικά pass δεν ικανοποίησε του πολίτες. Η μείωση τιμών των υπηρεσιών και των προϊόντων ήταν αυτό που ζητούσαν, αφού οι ονομαστικοί μισθοί έμεναν ίδιοι και όλα τα υπόλοιπα ήταν αυξημένα.

3.10.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ 2020-2023

Μόλις η Ελλάδα βγήκε από την οικονομική κρίση, ήρθε αντιμετώπη με τον Covid 19. Η δεκαετής κρίση είχε ήδη αποδυναμώσει τους πολίτες κοινωνικά, επηρεάζοντας την εργασία την επιχειρηματικότητα, την αγοραστική δύναμη γενικότερα το βιοτικό επίπεδο. Παρά τη χαμηλή παραγωγικότητα και την έλλειψη επενδύσεων λόγω των μνημονίων, η εικόνα της ελληνικής οικονομίας ήταν αρκετά καλή, αλλά η ανεργία, ιδιαίτερα στις γυναίκες και στους νέους ήταν σε πολύ υψηλό επίπεδο. Ο τουριστικός κλάδος και ο κλάδος της εστίασης όπου στηρίζεται η ελληνική οικονομία, πλήγηκαν περισσότερο. Το πραγματικό ΑΕΠ μειώθηκε κατά 8,2%. Το lockdown με κρατική εντολή, τον Μάρτιο του 2020 έπληξε ολόκληρους κλάδους. Για την στήριξη των επιχειρήσεων δόθηκαν κρατικές ενισχύσεις για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν, όπου από ότι φάνηκε δεν ήταν ικανές να

μετριάσουν τη ζημιά. Το β τρίμηνο του 2020, όπου η ύφεση κορυφώθηκε και εντάθηκε και κορυφώθηκε λόγω ότι χάθηκε μεγάλο μέρος από το εθνικό εισόδημα, από την εστίαση το λιανεμπόριο και χάθηκε και ο τουρισμός. Ακόμη και οι επενδύσεις συνέχισαν να έχουν αρνητικό πρόσημο και με την ανεργία να είναι στο 16,3%.

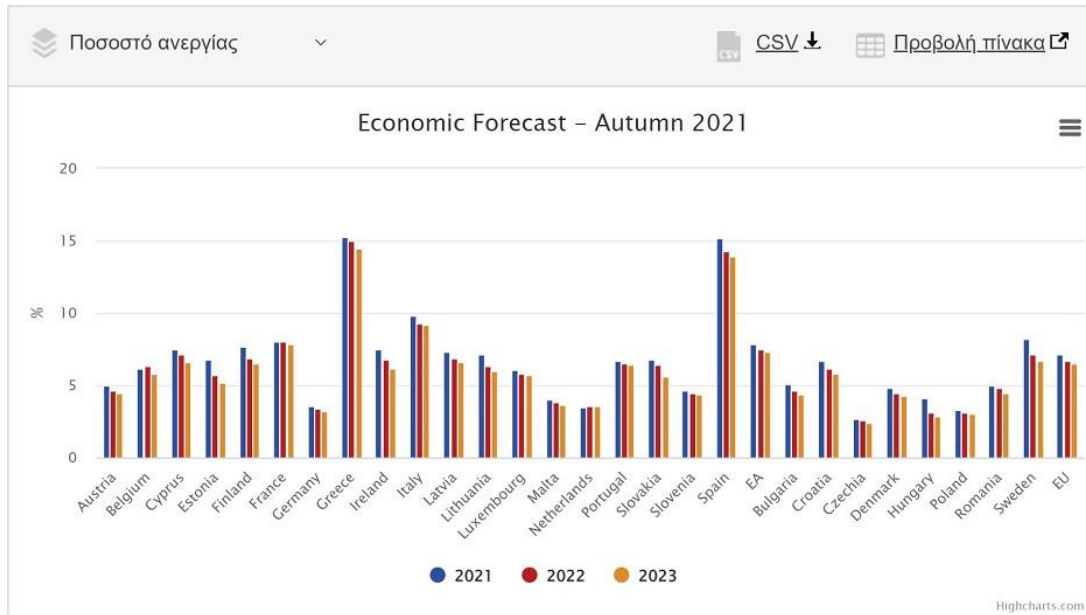
Η ελληνική οικονομία το 2021, βάση των στοιχείων του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ δείχνει μια δυναμική ανάκαμψη, που δεν αφήνει περιθώρια αισιοδοξίας λόγω της αβεβαιότητας από τα γεγονότα στη διεθνή αγορά. Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης στην έκθεσή της το 2021, προέβλεπε οικονομική ανάπτυξη 7% και EBRD αύξηση του ΑΕΠ στο 3.9% για το 2022, που ήταν μετέωρη η ανάπτυξη λόγω της συνέχισης της Πανδημίας.

Το ελληνικό χρέος έφτασε στο 200% του ΑΕΠ, λόγω της πανδημίας και των έκτακτων μέτρων της κυβέρνησης για την στήριξη επιχειρήσεων και νοικοκυριών, θεωρείται ότι θα μειωθεί αρκετά το επόμενο έτος μέσω της αναμενόμενης ανάπτυξης, αν και κανείς δε γνώριζε την επόμενη μέρα της πανδημίας αφού ήδη διανύαμε το τέταρτο κύμα²³.

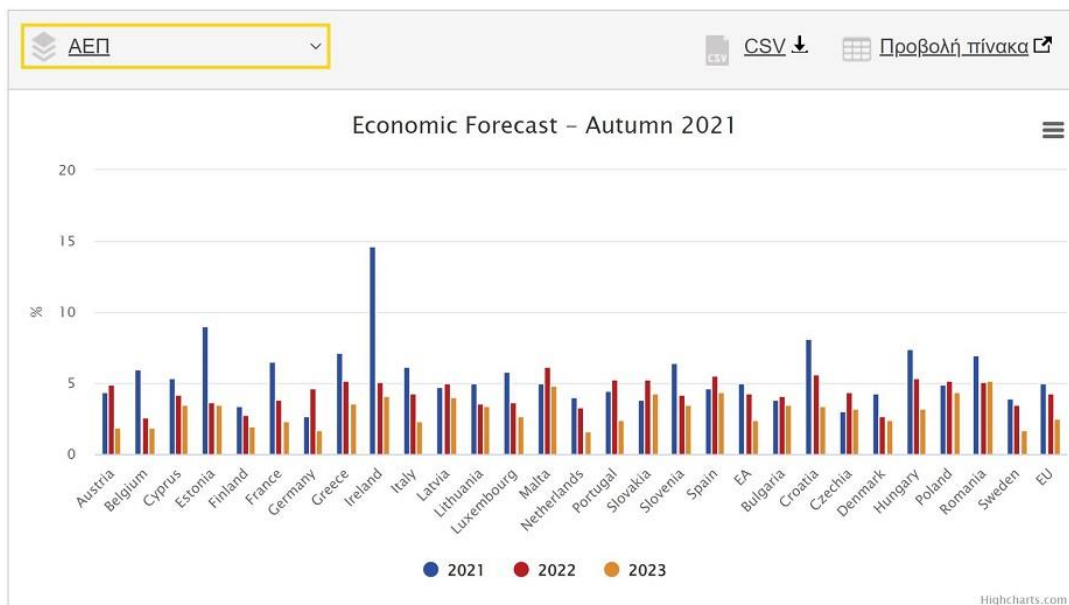
Κλείνοντας το οικονομικό έτος του 2021, η ανάπτυξη έφτασε στο +8,3% σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, σημειώνοντας άνοδο οι εξαγωγές 21,9% και των επενδύσεων κατά 9,3%. Η ελληνική οικονομία αφήνει πολλές ελπίδες για ακόμη περισσότερη ανάπτυξη, παρόλο που ο πόλεμος στην Ουκρανία δημιουργεί πολλαπλά προβλήματα.

Το θέμα είναι, ότι μιλάμε για οικονομική ανάπτυξη ή για οικονομική μεγέθυνση; Οι Υπουργοί της Κυβέρνησης, κ. Γεωργιάδης και κ. Σταϊκούρας τόνισαν: «*Το 4^ο τρίμηνο του 2021 το ΑΕΠ της χώρας αυξήθηκε κατά 7,7 % με αποτέλεσμα ο ρυθμός **μεγέθυνσης** της οικονομίας για το σύνολο του έτους διαμορφώνεται στο 8,3% ξεπερνώντας κάθε προσδοκία*».

²³ Πηγή: <https://www.insider.gr/opinion/202424/ellada-oikonomiki-katastasi-2019-2021>

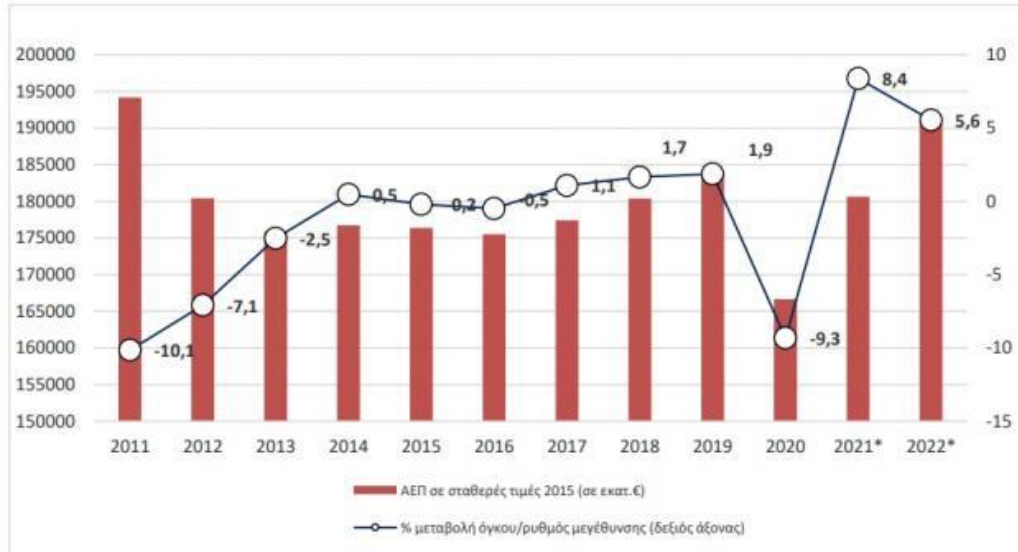
Εικόνα 8 Ποσοστό Ανεργίας 2021-2023

Εικόνα 9 ΑΕΠ 2021-2023

Το 2022 σημειώθηκε 6,2% αύξηση του ΑΕΠ σε σχέση με το 2021, καθώς αύξηση παρατηρήθηκε τόσο στην κατανάλωση των νοικοκυριών κατά 7,6% όσο και 2,1% της Γενικής Κυβέρνησης. Όπως σημειώθηκε από την ΕΛΣΤΑΤ η αναθεώρηση του ΑΕΠ το 2022 οφείλεται στην ενσωμάτωση των στοιχείων της έρευνας οικογενειακών προϋπολογισμών 2022, στοιχείων της Γενικής Κυβέρνησης για τη δημόσια κατανάλωση και τις επιδοτήσεις και τους φόρους επί των προϊόντων. Τα μεγέθη της Γενικής

Κυβέρνησης που αναθεωρήθηκαν σημαντικά είναι οι επιδοτήσεις των προϊόντων που αφορούν την ενέργεια έναντι της καταγραφής της ετήσιας βάσης που είχε χρησιμοποιηθεί κατά την πρώτη εκτίμηση του ΑΕΠ²⁴.

(*) Προσωρινά στοιχεία

Εικόνα 10 Κλιμάκωση ΑΕΠ

3.11 ΕΤΟΣ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΟ 2023

Το 2023, ήταν ένα ελπιδοφόρο έτος για την ελληνική οικονομία. Μετά από την κυβέρνηση Τσίπρα, η κυβέρνηση Μητσοτάκη ήταν η δεύτερη συνεχόμενη που ολοκλήρωνε τη θητεία στην κυβέρνηση, δείχνοντας ωρίμανση των ελληνικών κυβερνήσεων να μη δημιουργούν την εικόνα της πολιτικής και οικονομικής αβεβαιότητας. Όλοι γνωρίζουν ότι το 2023 ήταν εκλογικό έτος. Στις 28 Φεβρουαρίου 2023, η Ελλάδα ζει ένα από τα μεγαλύτερα δυστυχήματα. Το σιδηροδρομικό δυστύχημα στα Τέμπη συνέβη, όταν επιβατική αμαξοστοιχία της εταιρείας Hellenic Train συγκρούστηκε μετωπικά με εμπορική αμαξοστοιχία της ίδιας εταιρείας. Το επιβατικό τρένο βρισκόταν στην αριστερή μη προβλεπόμενη σιδηροδρομική τροχιά που πορευόταν και η εμπορική αμαξοστοιχία με αντίθετη φορά συγκρούστηκαν με τα περισσότερα βαγόνια να είναι εκτροχιασμένα ενώ τη

²⁴ Πηγή: https://www.businessdaily.gr/oikonomia/98627_elstat-rythmos-anaptyxis-56-petyhe-i-elliniki-oikonomia-2022

στιγμή της σύγκρουσης προκλήθηκε ακαριαία έκρηξη και πυρκαγιά καταστρέφοντας τα δύο πρώτα βαγόνια και στοιχίζοντας τη ζωή σε 57 ανθρώπους. Το τραγικό αυτό συμβάν έμελλε να ξυπνήσει ερωτήματα : ποιος έφταιγε, ήταν ανθρώπινο λάθος είναι δυνατόν εν έτη 2023 να μην έχει προβλεφθεί και αποφευχθεί το ανθρώπινο λάθος, γιατί δεν υπήρχαν τα συστήματα που έπρεπε (πχ. τηλεματικής) γιατί ο υπουργός ένα μήνα πριν, Κ. Καραμανλής, μιλούσε για την ασφάλεια του σιδηροδρόμου, αφηφώντας τις καταγγελίες, και εκείνη τη μέρα μιλούσε για μη ασφάλεια.

Ο προαστιακός ανέστειλε τη λειτουργία του για δύο μήνες. Αποτέλεσμα αυτού, πολλοί να μη μπορούν να μεταβούν στην εργασία τους, άλλοι να πλήττονται οικονομικά για να μετακινούνται με το αμάξι τους, αφού το κόστος της βενζίνης είχε αυξηθεί. Αυτό φυσικά έπληττε τα μικρομεσαία στρώματα της κοινωνίας, που σε συνδυασμό με το πληθωρισμό δεν έχουν δυνατότητα αποπληρωμής των βασικών τους αναγκών. Οι παθογένειες ήρθαν ξανά στη επιφάνεια.

Την τετραετία της διακυβέρνησης του Κ. Μητσοτάκη, ξέσπασε το σκάνδαλο των υποκλοπών Predator gate, που αφορούσε την παρακολούθηση Ελλήνων πολιτικών, δημοσιογράφων, δικαστικών κ.α., μέσω συστημάτων της ΕΥΠ. Μετά την εκλογή του το 2019, ο Κ. Μητσοτάκης έθεσε υπό τη δική του εποπτεία την ΕΥΠ και διόρισε γραμματέα τον ανιψιό του Γρηγόρη Δημητριάδη και νέο διοικητή τον Παναγιώτη Κοντολέον. Το 2021 ο δημοσιογράφος οικονομικού ρεπορτάζ Θανάσης Κουκάκης, ήταν ο πρώτος που αντιλήφθηκε ότι παρακολουθείτε και ζήτησε από τις αρμόδιες αρχές να ενημερωθεί. Για την αποφυγή εξηγήσεων η κυβέρνηση άλλαξε το νόμο ώστε να μην είναι δυνατή η ενημέρωση. Το θέμα έγινε ευρύτερα γνωστό όταν το 2022, η χρήση του παράνομου λογισμικού Predator gate χρησιμοποιήθηκε στον Πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ-Κινήματος Αλλαγής Νίκου Ανδρουλάκη.

Με τον απόηχο του δυστυχήματος και του σκανδάλου των υποκλοπών θα διεξαχθούν οι εκλογές του 2023. Όλοι περιμένουν να δουν την απάντηση των πολιτών. Και η απάντηση αυτών στις εκλογές του Μαΐου ήταν αποχή (38,9%). Πρώτο κόμμα αναδείχθηκε η Νέα Δημοκρατία με ποσοστό 40,79% και δεύτερο κόμμα το ΣΥΡΙΖΑ με ποσοστό 20,07. Η Ν. Δημοκρατία, με το σύστημα απλής αναλογικής δε καταφέρνει να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση, έχοντας μόλις 146 έδρες.

Προκηρύσσονται νέες εκλογές με τον νόμο της ενισχυμένης αναλογικής τον Ιούνιο του ίδιου έτους, όπου πρώτο κόμμα αναδεικνύεται η Νέα Δημοκρατία με ποσοστό 40,56 % έναντι 17,83% του δεύτερου κόμματος του ΣΥΡΙΖΑ. Και ενώ η αποχή τα τελευταία 14 χρόνια ήταν στο 35% περίπου, σε αυτές τις εκλογές έφτασε στο 47,17%. Κέρδισε η αποχή και ο θεσμός πλέον των εκλογών έχει απαξιωθεί από τους πολίτες²⁵. Αν κάποιος μεταφράσει τα ποσοστά των κομμάτων στο 100% συμπεριλαμβάνοντας και την αποχή, θα δει ότι το πρώτο κόμμα είναι η επιλογή μόνο του 21,44%. Η χώρα που γέννησε τη Δημοκρατία, που πάλεψε για το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσαι για όλους, κυβερνάται από το 21,44%.

3.12 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

Η ελληνική οικονομία στο τέλος του 2023, βάσει των αξιολογήσεων επισφραγίζει τον στόχο της επενδυτικής βαθμίδας. Με την άρση του Non-Investment grade για τα ελληνικά ομόλογα έδωσε μεγάλη σιγουριά και στους πιο συντηρητικούς επενδυτές ομολόγων να αυξήσουν τις επενδύσεις σε ελληνικούς τίτλους, εφόσον έχει μειωθεί ο κίνδυνος της χώρας.

Η αναβάθμιση του Δημοσίου στην επενδυτική βαθμίδα συμβάλλει στην αναζωογόνηση της αγοράς εταιρικών ομολόγων. Οι μεγαλύτερες εταιρείες μπορούν πλέον να επιτύχουν πιο ευνοϊκούς όρους δανεισμού από τις χρηματοδοτικές αγορές. Η υψηλότερη πιστοληπτική ικανότητα του Δημοσίου θα συμπαρασύρει και αυτήν των εμπορικών τραπεζών, όπου θα μπορούν να δανείζονται με χαμηλότερο κόστος και να διοχετευθεί η ρευστότητα στην αγορά²⁶.

Βάσει των στοιχείων, η Ελλάδα κατάφερε σε ένα χρόνο να μειώσει το χρέος της κατά 12,3%, σε σχέση με το 2022, και θεωρείται σίγουρη η μείωση του και το 2024 (το χρέος το 2022 ήταν 172,6% του ΑΕΠ ενώ το 2023 είναι 160,3 % του ΑΕΠ και το 2024

²⁵Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/politics/562491574/ekloges-2023-i-apochi-skarfalose-sto-47-17-spazontas-kathe-istoriko-rekor/>

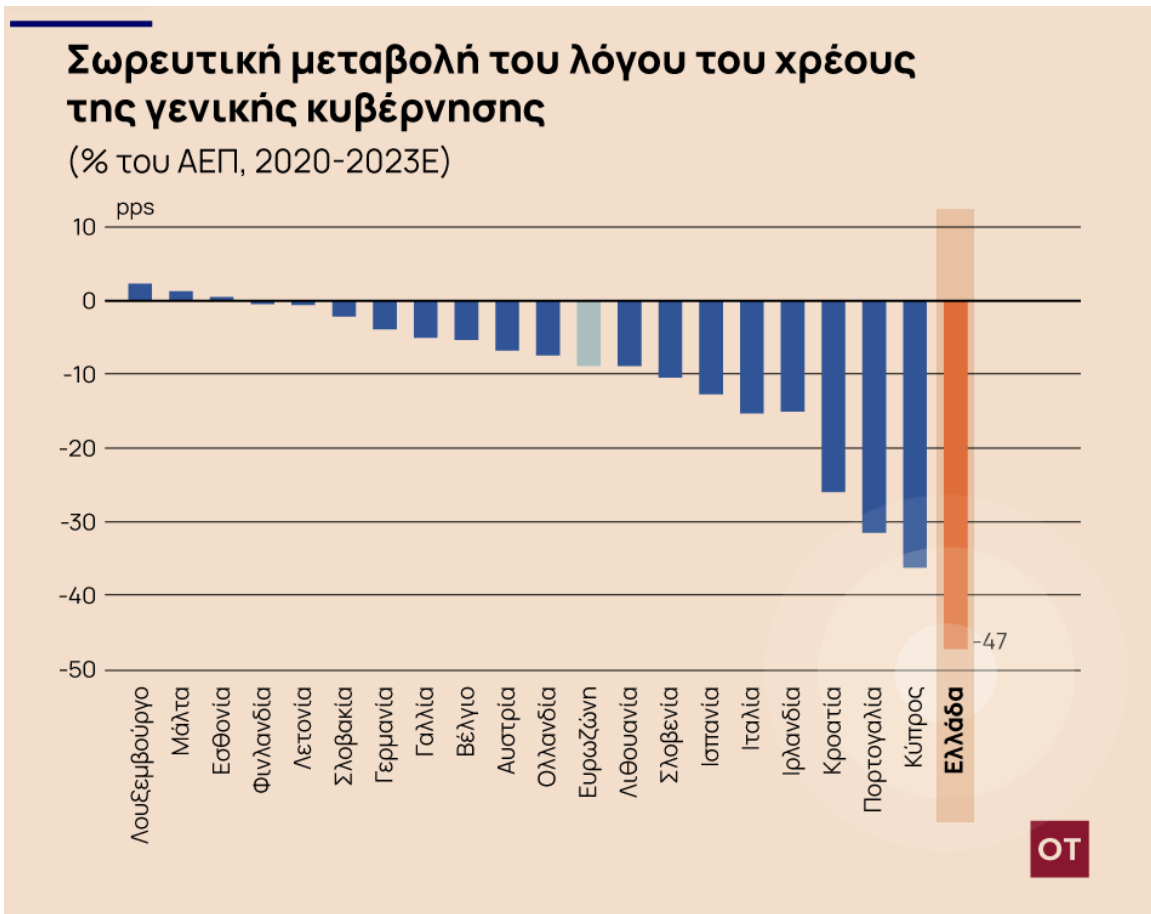
²⁶ Πηγή: <https://www.ot.gr/2023/12/31/oikonomia/elliniki-oikonomia-pou-kerdise-kai-pou-exase-to-2023-grafimata/>

προβλέπεται να φτάσει 152,3% του ΑΕΠ). Η εκτίμηση της Moody's είναι ότι αν και το χρέος είναι αρκετά υψηλό η βιωσιμότητα του είναι αρκετά ισχυρή, και ο δείκτης μείωσης χρέους είναι κατά 26 ποσοστιαίες μονάδες.

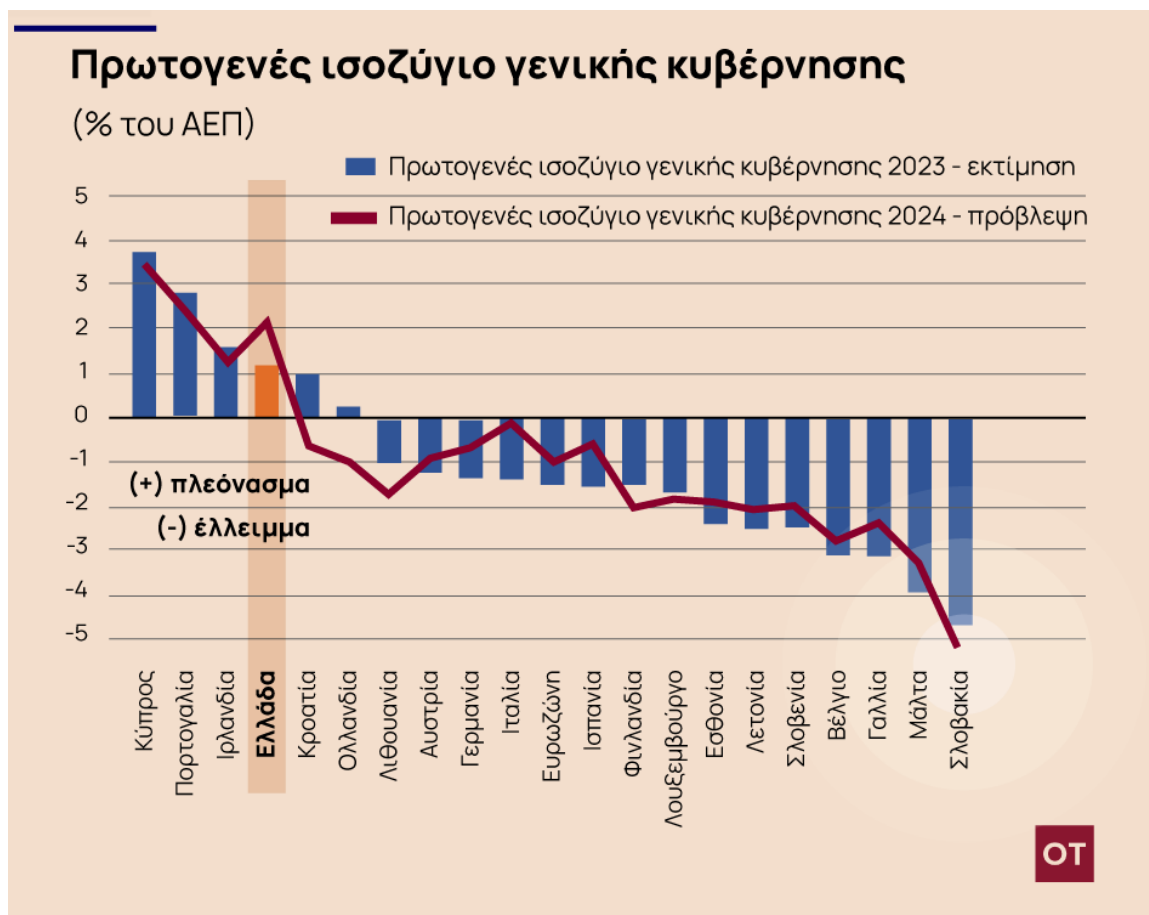
Το ποσοστό ανεργίας έφτασε σε πολύ χαμηλά επίπεδα (9,6%). Ο ρυθμός ανάπτυξης το 2023 έφτασε στο 2% (αν και περίμενε 2,4%) και οι προβλέψεις για το 2024 είναι ότι θα φτάσει στο 2,9%. Και ενώ η Γερμανία βιώνει ύφεση, η Ελλάδα έχει ανάπτυξη, παρόλα αυτά δε μπορεί κανείς να είναι αισιόδοξος με τα στοιχεία που δείχνουν ότι ο ρυθμός ανάπτυξης για την ΕΕ είναι στο 1,3% το 2023 και το 2024 προβλέπεται στο 1,7%. Ο ελληνικός προϋπολογισμός πήρε το πράσινο φως από την Κομισιόν καθώς είναι σύμφωνος με τις δημοσιονομικές συστάσεις του Συμβουλίου με βάση την αξιολόγηση της Επιτροπής. Τα υπόλοιπα όμως κράτη, όπως η Αυστρία, η Λετονία, η Μάλτα, το Λουξεμβούργο (κ.α.), είναι έτοιμα να αναλάβουν οικονομικά μέτρα αν κριθεί απαραίτητο. Σε επίσημη ανακοίνωση της Επιτροπής, αναφέρεται ότι η Γερμανία ενδέχεται να χρειαστεί να κάνει προσαρμογές στα δημοσιονομικά της σχέδια.

Η κυβέρνηση επικεντρώνεται στο πρόσφατο νομοσχέδιο που εγκρίθηκε από τη Βουλή με στόχο την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής. Παρόλα αυτά η φοροδιαφυγή συνεχίζει να υπάρχει και επικρατεί για ακόμη μία χρονιά. Ο διοικητής της ΤτΕ, μέσω δηλώσεων στο [in.gr](https://www.tte.gr) κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού επεσήμανε την ύπαρξη μιας γκρίζας ζώνης περίπου 60 δισεκατομμυρίων ευρώ στην οποία παρουσιάζεται αντίθεση μεταξύ των δηλώσεων των εσόδων των Ελλήνων πολιτών και των δαπανών τους. Προσπάθειες φοροδιαφυγής έγιναν από την περίοδο της Πανδημίας από τη ΔΙΑΝΕΟΣΙΣ σε συνεργασία με την Ernst & Young. Σύμφωνα με την έρευνα το μέγεθος της φοροδιαφυγής φτάνει στο 9% του ΑΕΠ δηλαδή περίπου στα 20 δις ευρώ²⁷.

²⁷ Πηγή: <https://www.ot.gr/2023/12/31/oikonomia/elliniki-oikonomia-pou-kerdise-kai-pou-exase-to-2023-grafimata/>

Εικόνα 9 Πηγή: [elliniki-oikonomia-pou-kerdise-kai-pou-exase-to-2023](#)

Εικόνα 10 Πηγή: [elliniki-oikonomia-pou-kerdise-kai-pou-exase-to-2023](#)

Παρόλο που η ελληνική οικονομία φαίνεται να είναι στη καλύτερη εποχή της, με πολύ μεγάλη ανάπτυξη, που το επιβεβαιώνουν τα οικονομικά στοιχεία και τα εύσημα των ξένων οίκων, η πραγματικότητα που βιώνουν οι Έλληνες πολίτες όλο το 2023 έως και το πρώτο τρίμηνο του 2024, είναι εντελώς διαφορετική. Η αύξηση των τιμών των τροφίμων στην Ελλάδα δεν επιτρέπουν σε πολλούς πολίτες να αγοράσουν τα βασικά. Σε όλες τις έρευνες φαίνεται ότι στο τέλος του μήνα έχουν ήδη ξοδέψει όλο τους τον μισθό. Η κυβέρνηση προσπάθησε μέσω των «καλαθιών νοικοκυριού» που δημιούργησε, να καταργήσει τις προσφορές των σουπερμάρκετ, παρόλα αυτά η Ελλάδα είναι πρωταθλήτρια στην αύξηση των τιμών στα τρόφιμα σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat. Στην προσπάθεια της η κυβέρνηση να αντιμετωπίσει την ακρίβεια, αύξησε μέσα σε ένα χρόνο το βασικό μισθό από 780€ μικτά ευρώ τον Απρίλιο του 2023 στα 830€ μικτά τον Απρίλιο του 2024. Η αύξηση αυτή επιτεύχθηκε στον ονομαστικό μισθό όχι όμως στον πραγματικό μισθό. Η αύξηση του καθαρού ποσού των 39€ όχι μόνο δε βοήθησε τους πολίτες αλλά

τους ξεσήκωσε, και μετά από πολύ καιρό μέσα στον Απρίλιο του 2024 (17/04 & 24/4) έγιναν οι πρώτες πανελλαδικές απεργίες με πλήθος κόσμου από όλους τους κλάδους να διαμαρτύρονται για την κοινωνική εξαθλίωση των πολιτών και την αισχροκέρδεια κάποιων άλλων. Η κυβέρνηση τον τελευταίο χρόνο έχει ρίξει το βάρος στις μεγάλες αλυσίδες των σουπερμάρκετ για την ακρίβεια και την άνοδο των τιμών των προϊόντων.

Αν θέλει κάποιος να χαρακτηρίσει την κυβέρνηση τα τελευταία 3 χρόνια θα μπορούσε να την ονομάσει ως την Κυβέρνηση με τα "pass». Οικονομικά μπαλώματα, συντήρηση της πενίας, συντήρηση της εξάρτησης Κυβέρνησης -Οικονομίας-Μισθών-Εταιριών, αύξηση του αισθήματος του τρόμου για το μέλλον και απαγόρευση νέων πολιτικών. Η οικονομία της Ελλάδας, το 2024 είναι σε τροχιά ανάπτυξης με την οικονομία των Ελλήνων σε τροχιά εξαθλίωσης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα έρευνα ανέλυσε την οικονομική ιστορία της μεταπολιτευτικής Ελλάδας, εστιάζοντας στη σύνδεση του πολιτικού συστήματος με την οικονομία. Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν την αδιαμφισβήτητη σχέση μεταξύ πολιτικών διαδικασιών και οικονομικών δεικτών. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι οι εκλογικές περιόδοι επηρεάζουν το δημοσιονομικό έλλειμμα μέσω πολλαπλών μηχανισμών, αν και δεν αποτελούν τη μοναδική αιτία της αύξησής του.

Κατά τη διάρκεια των εκλογών, οι πολιτικοί ηγέτες συχνά υιοθετούν προγράμματα δαπανών ή φοροελαφρύνσεων για την προσέλκυση ψήφων, οδηγώντας σε αύξηση των δημοσίων δαπανών και μείωση των εσόδων. Επιπροσθέτως, εξωτερικοί παράγοντες, όπως οικονομικές κρίσεις και παγκόσμια οικονομική αβεβαιότητα, συμβάλλουν στη διαμόρφωση της δημοσιονομικής κατάστασης εντός της ατελούς και ευπαθούς ΟΝΕ.

Από το 1981 έως το 2015, παρατηρήθηκε σταδιακή αύξηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, με εξαίρεση την περίοδο 1996-2000, κατά την οποία η Ελλάδα προσπαθούσε να προσαρμοστεί στα κριτήρια ένταξης στην ΟΝΕ. Οι εκλογικές διαδικασίες επηρέαζαν σημαντικά τα δημοσιονομικά, με τις κυβερνήσεις να αυξάνουν τα ελλείμματα πριν από τις εκλογές για να βελτιώσουν τις πιθανότητες επανεκλογής τους. Το φαινόμενο των πολιτικών δημοσιονομικών κύκλων, όπως παρατηρήθηκε στα τελευταία 50 χρόνια στην Ελλάδα, δείχνει ότι οι κυβερνήσεις αυξάνουν τα δημόσια ελλείμματα πριν από τις εκλογές. Το μέγεθος αυτών των κύκλων έχει τριπλασιαστεί από τη δεκαετία του 1980, υποδεικνύοντας χαρακτηριστικά αναπτυσσόμενης οικονομίας. Η εναλλαγή της διακυβέρνησης μεταξύ Νέας Δημοκρατίας και ΠΑΣΟΚ, με τις αντίστοιχες ιδεολογίες τους, όταν δεν υπήρχε «ευφορία» (βλ. 1998-2008) δημιουργούσε αβεβαιότητα μέχρι πανικό στις διεθνείς αγορές. Η άνοδος του ΣΥΡΙΖΑ, με την έντονη αριστερή λαϊκίστικη ρητορική του, απομάκρυνε περαιτέρω τους επενδυτές. Οι συχνές εκλογές και οι πολιτικές αντιπαραθέσεις οδήγησαν σε πολιτική και οικονομική αστάθεια.

Η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ και στην ΟΝΕ προσέφερε ευκαιρίες συμμετοχής στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και μηχανισμούς συνεργασίας και ασφάλειας. Παρά τα

πλεονεκτήματα, η οικονομική κρίση έδειξε ότι η ΟΝΕ δεν αποτελεί βέλτιστη νομισματική περιοχή για την Ελλάδα.

Η μελέτη καταλήγει στο ότι οι Ελληνικές κυβερνήσεις αύξησαν τα επίπεδα του χρέους, θεωρώντας ότι θα «σωθούν» από την ΕΕ η οποία τελικώς αντέδρασε «τιμωρητικά» προφασιζόμενη «ηθικό κίνδυνο» για τα υπόλοιπα μέλη της ΟΝΕ. Η Ευρωζώνη αποκαλύφθηκε ως ατελής, δηλ. χωρίς δημοσιονομική ένωση και ευπαθής, αφού κάθε χώρα μέλος εκδίδει χρέος σε νόμισμα που δεν ελέγχει κι επομένως οι διαχειριστές κεφαλαίων μπορούν να τις οδηγήσουν σε κρίση ρευστότητας ή ακόμα και χρεοκοπία. Τελικά η ΟΝΕ λειτουργεί ως σύστημα δύο ταχυτήτων (κέντρου-περιφέρειας), το οποίο επιδεινώνεται σε περιόδους έντονων οικονομικών διαταραχών.

Η ανάλυση των πολιτικών και οικονομικών φαινομένων στην Ελλάδα επισημαίνει την άρρηκτη σύνδεση μεταξύ πολιτικής και οικονομίας, καθώς και την εξέλιξη της κοινωνίας. Ο πολιτικός λόγος πριν και μετά τις εκλογές, όπως ανέφερε ο Ελευθέριος Βενιζέλος, υπογραμμίζει τη δυσπιστία και την αναξιοπιστία που χαρακτηρίζει το πολιτικό σύστημα. Η έλλειψη ηγετών σήμερα επιδεινώνει την κατάσταση, καθώς οι εκλογές συχνά διεξάγονται με έλλειψη σοβαρότητας, γεγονός που αντανακλάται στην ποιότητα του πολιτικού λόγου και διαλόγου και την επιλογή υποψηφίων με επικοινωνιακούς όρους, χωρίς «πολιτική» που για τους κάποτε Έλληνες ήταν «άθλημα αληθείας». Οι πολίτες θεωρούν υπεύθυνους όλους τους πολιτικούς για την κατάσταση της χώρας, καθώς οι κυβερνώντες κρίνονται για τον τρόπο διακυβέρνησης τους και η αντιπολίτευση για την ανοχή της. Είναι απαραίτητο να αναγνωρίζονται οι ευθύνες που αναλογούν σε κάθε πλευρά, δεδομένου ότι για πολλά χρόνια οι Έλληνες ζούσαν σε μια κατάσταση που εξυπηρετούσε τα συμφέροντα μιας μερίδας της κοινωνίας. Ο θεσμός των εκλογών αποτελεί έναν από τους βασικούς πυλώνες της «δημοκρατίας», προσφέροντας στους πολίτες το θεμελιώδες δικαίωμα και καθήκον να εκφράσουν τη θέλησή τους και να συμμετάσχουν στη διαμόρφωση της πολιτικής και οικονομικής κατεύθυνσης της χώρας. Εντούτοις, αφού η κοινωνία δεν συμμετέχει στο «πολιτικό σύστημα», ελέω «αιρετής μοναρχίας» που ισχύει στην λεγόμενη δύση και Ελλάδα, δεν υπάρχει πολιτική ελευθερία. Δεδομένου ότι επίσης, δεν υπάρχει «κοινωνική ελευθερία» (πχ. μισθωτή εργασία) οι

πολίτες ιδιωτεύουν στην ατομική τους ελευθερία, ελέω των δικαιωμάτων που τους παραχωρούνται από τους ιδιοκτήτες του πολιτικού συστήματος (κόμματα).

Η «πολιτική», ή ορθότερα το πολιτικό σύστημα είναι διαπλεκόμενο με την οικονομία μιας χώρας και την κοινωνική της εξέλιξη. Οι πολίτες φαίνεται ότι απαιτούν πλέον την πολιτική τους ελευθερία, επιθυμώντας να συμμετέχουν στα κοινά, αναλαμβάνοντας την ευθύνη των επιλογών τους για το μέλλον τους και της χώρας.

Οι τελευταίες εξελίξεις δείχνουν ότι οι κοινωνίες στην ΕΕ επιθυμούν να συμμετέχουν στο πολιτικό σύστημα, κάτι που σημαίνει ότι τελικά οδηγούμαστε σταθερά σε ανθρωποκεντρικά συστήματα με στόχο την Δημοκρατία (Κοντογιώργης, 2022).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ✓ Αλογοσκούφης Γ. (2021) Πριν και Μετά το Ευρώ: Οι κύκλοι της μεταπολίτευσης και η Ελληνική οικονομία, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα
- ✓ Αργεΐτης Γ. (2002) Παγκοσμιοποίηση, ΟΝΕ και οικονομική προσαρμογή. Η περίπτωση της Ελλάδας, εκδ. Τυπωθήτω , Αθήνα
- ✓ Βαρουφάκης Γ., Πατάκος Τ., Τσεκερζής Λ., Κουτσοπέτρος Χ., (2011) Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και στην Ευρώπη το 2011, ΙΝΕ-ΓΣΕΕ
- ✓ Βούλγαρης Γ. (2001) Η Μεταπολιτευτική Ελλάδα : 1974-2009, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα
- ✓ Γραβάρης, Δ., Ζαμπαρλούκου, Σ., Ιωακειμόγλου, Η. κ. συν (1998), ΠΑΣΟΚ : κόμμα, κράτος, κοινωνία, Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκης
- ✓ Ελευθερίου, Κ. & Τάσσης, Χ., (2013), ΠΑΣΟΚ. Η άνοδος και η πτώση ενός ηγεμονικού κόμματος, Αθήνα : Εκδόσεις Σαββάλας
- ✓ Ζαμπέτα, Ε., (1994) Η εκπαιδευτική πολιτική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση 1974- 1989, Αθήνα : Εκδόσεις Θεμέλιο
- ✓ Θεοδώρου, Μ. & Μητροσύλη, Μ., (1999), Δομή και Λειτουργία του Ελληνικού Συστήματος Υγείας (Διοικητικές και Νομικές Διαστάσεις), Πάτρα: Ε.Α.Π.
- ✓ Ιορδάνογλου, Χ., (2013), Κράτος και ομάδες συμφερόντων, Αθήνα : Εκδόσεις Πόλις
- ✓ Κιτρομηλίδης Π.(2013) Πολιτική Επιστήμη-Οι Περιπέτειες μιας Ιδέας, Πόλις
- ✓ Κοντογιώργης, Γ. (2022). Γνώση και Μέθοδος. Αθήνα, εκδ. ΠΑΡΟΥΣΙΑ.
- ✓ Λιάκος Α. (2019) Ο ελληνικός 20^{ος} Αιώνας, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα
- ✓ Λιούλης Γ. (2012) Που οδηγείται η Ελλάδα: Η χρεωκοπία του κομματικού συστήματος, Εκδόσεις Καστανιώτη
- ✓ Πανταζής Α., (2007), “Σχέση Πολιτικής και Οικονομίας στα Πολιτικά Γραπτά του Μαξ Βέμπερ”
- ✓ Πατρώνης Β.(2004) “Οικονομική Πολιτική στην Ελλάδα, 1974-2000: Εθνικοποιήσεις Κρατική Παρέμβαση ή Οικονομία της Αγοράς; “,Οικονομία και Πολιτική στη Σύγχρονη Ελλάδα, Τόμος Β΄, έκδοση Διόνικος, Αθήνα
- ✓ Πιτόσκα Ηλέκτρα, (2010), ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ: Όψεις & Προοπτικές, Κοζάνη 2010

- ✓ Πετράκης Π.Ε. (2011) Η Ελληνική Οικονομία και η Κρίση, εκδόσεις Quaestor
- ✓ Τράπεζα της Ελλάδος (2014) ‘‘ Το χρονικό της μεγάλης κρίσης, η Τράπεζα της Ελλάδος 2008-2013’’, Κέντρο Πολιτισμού Έρευνας και Τεκμηρίωσης, 11 Ιουνίου
- ✓ Χίλσον, Μ., (2012), Το σκανδιναβικό μοντέλο : Αποτελεσματικότητα και αλληλεγγύη, συναίνεση και θεσμικός πειραματισμός, μτφ. Νίκος Κουμπιάς, Ηράκλειο Κρήτης : Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- ✓ Χ. Βαβούρα - Ι. Βαβούρας - Γ. Πετράκος - Κ. Ρόντος, (2020), Κοινωνικές , ‘‘Εκλογικοί κύκλοι και δημοσιονομικά ελλείμματα στην Ελλάδα’’, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

✓ **ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**

- ✓ Featherstone, K. & Παπαδημητρίου, Δ., (2010), (επιμ.), Τα όρια του εξευρωπαϊσμού, Δημόσια Πολιτική και Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα, Αθήνα : Εκδόσεις Οκτώ.
- ✓ Featherstone, K., (2007), (επιμ.), Πολιτική στην Ελλάδα. Η πρόκληση του εκσυγχρονισμού, Αθήνα : Εκδόσεις Οκτώ.
- ✓ Heywood Andrew, (2011), Βασικές Έννοιες Πολιτικής Επιστήμης: Επίκεντρος
- ✓ Gramsci, A., (1975), Gramsci dans le texte, Paris : Editions sociales.
- ✓ Langrod, G., (1964), «Έκθεσις αφορώσα την Διοικητικήν Αναδιοργάνωση εν Ελλάδι» στο Εκθέσεις Εμπειρογνομώνων για την δημόσια διοίκηση 1950-1998, Μακρυδημήτρης, Α., Μιχαλόπουλος, Ν., Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000, σελ. 223.
- ✓ Souliotis, K. and Lionis, C. (2005), Creating an integrated health care system in Greece: A primary care perspective, Journal of Medical Systems, Vol.29, No.2

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- ✓ <https://alogoskoufisg.org/2023/12/04/%ce%bf%ce%b9-%ce%ba%cf%8d%ce%ba%ce%bb%ce%bf%ce%b9-%cf%84%ce%b7%cf%82-%cf%80%ce%b1%ce%b3%ce%ba%ce%bf%cf%83%ce%bc%ce%b9%ce%bf%cf>

[%80%ce%bf%ce%af%ce%b7%cf%83%ce%b7%cf%82-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%b7-%ce%b5/](#)

- ✓ <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/ekthesh-dioikhth>
- ✓ <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2019.pdf>
- ✓ <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2015.pdf>
- ✓ <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2009.pdf>
- ✓ <https://www.bankofgreece.gr/Publications/Ekthdkth2000.pdf>
- ✓ <https://www.kathimerini.gr/istoria/562401907/na-min-dimosieytei-i-ellada-stis-kalpes-18-oktovrioy-1981-o-a-papandreoy-kai-to-rantevoy-me-tin-istoria/>
- ✓ <https://www.oneman.gr/politiki/o-andreas-papandreou-itan-o-protos-rok-star-tis-politikis/>
- ✓ https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%BA%CE%AC%CE%BD%CE%B4%CE%B1%CE%BB%CE%BF_%CE%9A%CE%BF%CF%83%CE%BA%CF%89%CF%84%CE%AC
- ✓ https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%BA%CE%AC%CE%BD%CE%B4%CE%B1%CE%BB%CE%BF_%CE%9A%CE%BF%CF%83%CE%BA%CF%89%CF%84%CE%AC
- ✓ <https://www.tovima.gr/2008/11/24/finance/enas-aiwnas-systasewn-kai-diethnwn-piesewn-gia-sklira-oikonomika-metra/>
- ✓ <https://www.sansimera.gr/articles/383>

- ✓ https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%AD%CE%B1%CF%82_%CE%A0%CE%B1%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%AD%CE%BF%CF%85
- ✓ <https://www.e-nomothesia.gr/kat-demosia-dioikese/kratikes-prometheies-dapanes/n-2469-1997.html>
- ✓ <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/11171/nomos-2459-1997>
- ✓ <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2001.pdf>
- ✓ <https://www.kathimerini.gr/economy/local/171115/ta-plin-kai-ta-syn-toy-2003-gia-tin-elliniki-oikonomia/>
- ✓ <https://www.euro2day.gr/specials/opinions/article/2216091/ta-pente-oroshma-poy-sfragisan-th-diakyvernhsh-shm.html>
- ✓ <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2008.pdf>
- ✓ <https://www.iefimerida.gr/news/363760/300000-epiheiriseis-katevasan-rola-sta-hronia-tis-krisis>
- ✓ <https://www.naftemporiki.gr>
- ✓ <https://www.vice.com/el/article/78pwyz/tileoptikes-adeies-apotelesmata>
- ✓ <https://www.avgi.gr/sites/default/files/2023-05/apologismos-syriza.pdf>
- ✓ <https://www.defensepriorities.org/explainers/the-futility-of-us-military-aid-and-nato-aspirations-for-ukraine>
- ✓ <https://www.sofokleousin.gr/megalyteri-emploki-tis-elladas-ston-roso-oukraniko-polemo>
- ✓ <https://www.insider.gr/opinion/202424/ellada-oikonomiki-katastasi-2019-2021>
- ✓ https://www.businessdaily.gr/oikonomia/98627_elstat-rythmos-anaptyxis-56-petyhe-i-elliniki-oikonomia-2022
- ✓ <https://www.kathimerini.gr/politics/562491574/ekloges-2023-i-apochi-skarfalosesto-47-17-spazontas-kathe-istoriko-rekor/>

- ✓ <https://www.ot.gr/2023/12/31/oikonomia/elliniki-oikonomia-pou-kerdise-kai-pou-exase-to-2023-grafimata/>
- ✓ <https://www.ot.gr/2023/12/31/oikonomia/elliniki-oikonomia-pou-kerdise-kai-pou-exase-to-2023-grafimata/>
- ✓ <https://www.ot.gr/2023/12/31/oikonomia/elliniki-oikonomia-pou-kerdise-kai-pou-exase-to-2023-grafimata/>
- ✓ (<https://www.naftemporiki.gr/politics/1579562/dipli-thesmiki-yποchorisi-tis-elladas-se-diafthora-eleytheria-toy-typoy/>).
- ✓ <https://www.naftemporiki.gr/politics/1579562/dipli-thesmiki-yποchorisi-tis-elladas-se-diafthora-eleytheria-toy-typoy/>
- ✓ https://www.businessdaily.gr/oikonomia/110492_poi-kladoi-tis-oikonomias-xehorisan-2023-se-anaptyxi-kai-apasholisi#:~:text
- ✓ <https://neoskosmos.com/el/2016/12/23/dialogue/epikera-epimaxa>
- ✓ https://www.researchgate.net/profile/Ioannis-Vavouras/publication/346721388_Eklogikoi_kykloi_kai_demosionomika_elleimmata_sten_Ellada/links/600bf398299bf14088b53d70/Eklogikoi-kykloi-kai-demosionomika-elleimmata-sten-Ellada.pdf

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ.

- ✓ Γ. Αλογοσκούφης: Οι κύκλοι της Παγκοσμιοποίησης και η Ελληνική Οικονομία
- ✓ Γ. Αλογοσκούφης: Η Οικονομική Ιστορία της Ελλάδας, 2022-2023
- ✓ Γιάνης Βαρουφάκης, Καθημερινή, 2015
- ✓ Δρέλλιας Ε., 2023, Ετερόδοξες Οικονομικές Προσεγγίσεις,
- ✓ Εκθέσεις του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2000-2022
- ✓ Κ. Μποτόπουλος, Αυτονομία και αναθεώρηση, σε: Συλλογικό Έργο, Η πρόκληση της αναθεώρησης του Συντάγματος, 2013
- ✓ Ν. Νικολάου, 2008, Καθημερινή
- ✓ Σπύρος Κουζινόπουλος, Left.gr, 22/07/2021
- ✓ Στρατόπουλος, 2016, Κύκλος Ιδεών
- ✓ Panthemos, Panteion GR

